

ภาวะที่เอื้อต่อการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือบั่นทอนการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ
จากการที่ครูแกนนำได้รับมอบหมายให้สอนชั้นเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งต้องใช้สถานที่ที่โรงอาหารที่มีสภาพในช่วงเวลาสายแดดจะร้อน และเมื่อใกล้สอบเข็ดนาฬิกา ก็ถึงเวลาอาหารของนักเรียนอนุบาล ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอน ซึ่งแต่เดิมนั้นครูคนอื่นๆที่ได้รับมอบหมายให้สอนชั้นเรียนนี้ไม่เคยคิดแก้ปัญหามาก่อน วิธีแก้ปัญหาของครูแกนนำ ได้ใช้วิธีประสานกับทางวัด ขอใช้สถานที่วัดสร้างเพิงหลังคามุงจาก ไม่มีฝาแฉ่ ใช้เป็นห้องเรียน พร้อมกับสร้างบ้านจำลองตามแบบบ้านของชาวบ้าน เป็นบ้านหลังคามุงจาก ฝ้ายบ้านเป็นไม้ขัดแตะ รวมทั้งสร้างคอกหมู เล้าไก่ เล้าเป็ด โดยสิ่งปลูกสร้างได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง วัด และจากปราชญ์ชาวบ้านของโรงเรียนชุมชนอิสานในเขตหนึ่ง เพื่อรองรับกับหลักสูตร 'ลูกน้อยหอยสังข์' ที่ครูแกนนำออกแบบขึ้นมาหลังจากได้รับอิทธิพลแนวคิดจากปราชญ์ชาวบ้านประกอบกับกระแสการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเพื่อบูรณาสร้างลักษณะนิสัยของนักเรียนให้ช่วยเหลืองานของผู้ปกครองได้ ในช่วงเวลาที่ไม่ได้เรียนในโรงเรียน และเพื่อให้ นักเรียนมองเห็นช่องทางที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ในท้องถิ่นโดยไม่อพยพย้ายถิ่น	และชั้นเรียนระดับประถมศึกษา 6 ชั้น ซึ่งในระดับอนุบาลนั้น ทางโรงเรียนได้จัดการโดยแบ่งพื้นที่บางส่วนจากอาคารอเนกประสงค์เป็นที่เรียน แต่สำหรับระดับประถมศึกษานั้นได้จัดให้ชั้นเรียนประถมศึกษาปีที่ 3 ไปเรียนที่โรงอาหาร

ภาวะที่เอื้อต่อการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือบั่นทอนการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ
วัตถุประสงค์ โรงเรียนมีวัตถุประสงค์สำหรับจัดการเรียนการสอนได้ตามศักยภาพของโรงเรียนในชนบท โดยทั่วไป จำพวก โต๊ะ ม้านั่ง กระดานดำ ชอล์ค เอกสาร ฯลฯ วัตถุประสงค์ : การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน การสนับสนุนวัตถุประสงค์ของชาวบ้าน มีเป็นประจำทุกปี ผ่านประเพณีทอดผ้าป่า โดยการสนับสนุนหลักๆมาจากคณะศิษย์เก่า ที่ไปทำงานต่างถิ่น ส่วนชาวบ้านในท้องถิ่น ได้เข้าร่วมบริจาคสมทบบ้าง (จากการสรุปของผู้บริหาร เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2543 ในงานทอดผ้าป่าการศึกษาของโรงเรียน) “คณะศิษย์เก่าจากกรุงเทพมหานคร ได้สนับสนุนรายการต่างๆในการทอดผ้าป่าให้โรงเรียนครั้งนี้ ดังนี้ (1) คอมพิวเตอร์พร้อมอุปกรณ์ มูลค่า 70,000 บาท (2) เงิน จำนวน 8,750 บาท (3) ชุดกีฬา 120 ชุด มูลค่า 17,000 บาท ชาวบ้านเราเองสนับสนุนรายการต่างๆ ดังนี้ (1) เครื่องคิดเลข 1 เครื่อง (2) เก้าอี้ทำงาน 1 ตัว (3) เงิน 500 บาท” (จากการสนทนาลักษณะไม่เป็นทางการกับผู้บริหารโรงเรียน) “ผ้าป่าอย่างนี้มีทุกปีหรือ” “มีทุกปี ปีที่แล้วก็มี”	 วัตถุประสงค์ : ข้อจำกัดของการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของชาวบ้านยังคงมีข้อจำกัดอยู่เพียงด้านวัตถุ ยังไม่มีบทบาทเข้าร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ หรือจัดการศึกษาของโรงเรียนแต่อย่างใด (จากการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการกับกรรมการศึกษาของโรงเรียน) “เวลามาประชุมกรรมการการศึกษา ส่วนใหญ่ประชุมเรื่องอะไรกัน” “จัดงานบุญ หาวัดดู อุปกรณ์สนับสนุนโรงเรียน”

ภาวะเอื้อต่อการดำรงอยู่และพัฒนาไป ของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือบั่นทอนการดำรงอยู่และ พัฒนาไปของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ
<u>สิ่งสาธารณูปโภคของโรงเรียน</u> โรงเรียนมีสิ่งสาธารณูปโภคสำหรับเชื่อมต่อ การจัดการศึกษาได้ตามศักยภาพ ได้แก่ (1)โรงเรียนมีประปาที่จัดทำขึ้นเอง (2)มีถังซีเมนต์เก็บน้ำ 4 ถัง และถังไฟเบอร์ ก๊าส 5 ถัง (3)มีสนามวอลเลย์บอล สนามฟุตบอล อย่างละหนึ่งแห่ง <u>บุคลากร</u> จำนวนบุคลากรต่อภาวะการจัดการ ศึกษา จำนวนบุคลากรของโรงเรียนมี 9 คน เป็น ผู้บริหาร 1 คน และที่เหลือ 8 คน เป็นครูผู้สอน ภาวะเอื้อของบุคลากรด้านการสอน โรงเรียนมีภาวะเอื้อด้านบุคลากรในเรื่อง การมีครูครบชั้น โดยในจำนวนครู 8 คน มีครูที่ รับผิดชอบนักเรียนระดับอนุบาล 2 คน มีครูที่ รับผิดชอบนักเรียนระดับประถมศึกษา 6 คน และมีภาวะเอื้อในเรื่องอัตราส่วนของจำนวน ครูต่อนักเรียนอยู่ในเกณฑ์พอเหมาะต่อการจัด การเรียนการสอนได้ตามศักยภาพ โดยอยู่ ระหว่างอัตราส่วนต่ำสุด ครู 1 คน ต่อ นักเรียน 11 คน และอัตราสูงสุด ครู 1 คน ต่อ นักเรียน 25 คน	<u>ข้อจำกัดของการกักเก็บน้ำ</u> โรงเรียนยังคงมีข้อจำกัดเรื่องการขาดแคลน น้ำบริโภคที่ไม่เพียงพอมากกว่า 4 เดือน ในแต่ละปี <u>ข้อจำกัดของบุคลากรที่ไม่มีนักรการ</u> ในจำนวนบุคลากร 9 คน ล้วนเป็น ข้าราชการครู ไม่มีนักรการ ครูจึงทำหน้าที่ของ นักรการด้วย <u>ข้อจำกัดของภาวะครูครบชั้นพอดี</u> ภาวะครูครบชั้นพอดี มีข้อจำกัดในกรณีที่ ครูต้องไปราชการ และครูไม่ได้ทำหน้าที่สอน เพียงอย่างเดียว ต้องทำหน้าที่อื่นด้วย เช่น งานธุรการ งานการเงิน งานพัสดุ เป็นต้น ในภาวะที่ครูครบชั้นพอดีนั้น เมื่อต้องฝาก นักเรียนไว้กับครูคนอื่นซึ่งต้องรับผิดชอบ ชั้นเรียนของตนอยู่แล้ว มักมีข้อจำกัดในการ เข้าไม่ถึงการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับผู้เรียน (การเขียนรื่องนักเรียนจากบันทึกของครูคนนำ) “คุณครูฯ ออกไปดูแลสิ่งที่เราพูดกันไว้หน้าหอ คุณครูไม่อยู่ ครูคนอื่นไม่ยอมให้พวกหนูไปทำต่อ” “ทำไมละ” “คุณครูกลัวว่าพวกหนูจะไปเล่นน้ำคะ”

ภาวะที่เอื้อต่อการดำรงอยู่และพัฒนาไป ของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือบั่นทอนการดำรงอยู่และ พัฒนาไปของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ
วิสัยทัศน์และขีดความสามารถของบุคลากร ครูแกนนำซึ่งหมายถึงครูที่มีบทบาทในการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนชุมชน มีเพียงคนเดียว จากจำนวนครูทั้งหมด 9 คน ได้มีการออกแบบการเรียนการสอนให้เอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตอยู่ได้ในชุมชน ตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยได้รับอิทธิพลแนวคิดจากปราชญ์ชาวบ้านของโรงเรียนชุมชนอีตันในเขตหนึ่ง และมีความมั่นใจในการออกแบบการเรียนการสอนของตนมากขึ้น เมื่อจะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ จึงกล้าทำไปล่วงหน้าก่อน การทำไปล่วงหน้าก่อนดังกล่าวของครูแกนนำจึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงลักษณะความเป็นผู้นำธรรมชาติของครูแกนนำ (คำกล่าวของผู้บริหารและครูแกนนำในการประชุมผู้ปกครองเมื่อ 18 พฤษภาคม 2542) ผู้บริหาร "เชิญผู้ปกครองมาวันนี้ เรื่องหนึ่งก็เพื่อทำความเข้าใจกับครูแนวใหม่ในยุคปฏิรูปการเรียนรู้ ก็มีครูผู้นี้คนเดียวที่ได้ทำไปแล้ว" ครูแกนนำ "การจัดการศึกษาดูตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้นี้มีผมทำเพียงคนเดียว ผมทำเป็นโมเดลทางให้ครูทุกคนได้เรียนรู้" การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ช่วยให้เกิดความมั่นใจแก่ครูส่วนใหญ่	วิสัยทัศน์และขีดความสามารถของบุคลากร ครูทุกคนในโรงเรียนนี้ยกเว้นครูแกนนำที่ผ่านมามีความลี้เล็ดต่อวิธีปฏิบัติการสอนตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ว่าจะนำมาใช้จริงหรือไม่ เพียงใด และเกรงว่าทำไปจะผิดจากของทางการ จึงยังคงอยู่ในกระแสหลักของการจัดการศึกษาแบบสอนหนังสือให้ทันหลักสูตร ยังไม่ค่อยมีการออกแบบการเรียนการสอนให้ประสานกับการดำรงชีวิตอยู่ได้ในท้องถิ่นเท่าที่ควร (จากการสนทนayangไม่เป็นทางการกับครูแกนนำ) "เพิ่งปีนี้ที่ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ทำกิจกรรมการสอนโดยไม่วิทยากร แต่ที่ผ่านมาทำอย่างนั้นไม่ได้เพราะกลัวศึกษาผิดควา กลัวหัวหน้าการว่ากลัวจะผิดนโยบาย"

ภาวะเชิดต่อการดำรงอยู่และพัฒนาไป ของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือบั่นทอนการดำรงอยู่และ พัฒนาไปของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ
ภายหลังจากการประกาศใช้ พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ ปัจจุบันทั้งผู้บริหาร และครูทั้งโรงเรียนให้การสนับสนุน และเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางปฏิรูป การเรียนรู้ของครูแกนนำอย่างมั่นใจขึ้น ความเป็นโรงเรียนแกนนำ ทางการประถมศึกษาอำเภอได้จัดให้เป็น โรงเรียนแกนนำ การได้เป็นแกนนำทั้งโรงเรียน นั้นนอกจากมีที่มาจากกรณีครูแกนนำ และครู ทั้งโรงเรียนให้การสนับสนุนและเรียนรู้จาก ครูแกนนำแล้ว โรงเรียนยังมีฐานเดิมของความ ตั้งใจทำงานตามกรอบให้ดีมาก่อน ดังจะพบ ว่า โรงเรียนนี้ได้รับรางวัลมาอย่าง ต่อเนื่อง (จากข้อมูลประวัติดีเด่นของโรงเรียน) ปี พ.ศ. 2525 เป็นโรงเรียนดีเด่นระดับอำเภอ ปี พ.ศ. 2529 ได้รับรางวัลที่ 1 โรงเรียนทันต- สุขภาพดีเด่น ปี พ.ศ. 2530 เป็นโรงเรียนดีเด่นระดับอำเภอ ปี พ.ศ. 2534 ชนะที่ 2 ระดับจังหวัดในกิจกรรม อาหารกลางวัน ปี พ.ศ. 2534 ชนะเลิศประชาธิปไตยดีเด่นระดับ อำเภอ ปี พ.ศ. 2535 โรงเรียนดีเด่นด้านทันตสุขภาพ ระดับอำเภอ ปี พ.ศ. 2541 โรงเรียนดีเด่นระดับอำเภอใน กิจกรรมสิ่งแวดล้อม ปี พ.ศ. 2543 เป็นตัวแทนโรงเรียนวิชาการ เข้มแข็ง	

ภาวะเชื้อเอชไอวีการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือบ่อนทำลายการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ
ภาวะการบริหารของโรงเรียน การบริหารโรงเรียนมีฐานเดิมของการอยู่ในกรอบของสายบังคับบัญชาที่มีความตั้งใจทำงานให้ได้คุณภาพ ดังหลักฐานการรับรางวัลของโรงเรียนมาโดยตลอด จึงเป็นการง่ายต่อการจะปรับกระบวนการทั้งโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนแกนนำของการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ภาวะครูแกนนำ ครูแกนนำ (หมายถึง ครูที่บทบาทในการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน) ของโรงเรียนในเขตหนึ่ง ได้มีบทบาทเป็น แกนในการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนในระบบกับชุมชน เพื่อไปส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน วิสัยทัศน์เรื่องความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีของครูแกนนำ การคำนึงถึงความเข้มแข็งของชุมชนของครูแกนนำ เพิ่งเกิดขึ้นภายหลังจากที่ได้รู้จักกับปราชญ์ชาวบ้านของโรงเรียนชุมชนอีสานในเขตหนึ่ง	ภาวะการบริหารของโรงเรียน การบริหารจัดการของโรงเรียนอยู่ในกระแสหลักของโครงสร้างอำนาจแบบแนวดิ่งตามสายบังคับบัญชาอย่างเคร่งครัด หากครูผู้ใดจะมีแนวทางจัดการศึกษาออกนอกกรอบก็ต้องมีคุณลักษณะเฉพาะของการมีความเป็นผู้นำธรรมชาติ (จากคำกล่าวของผู้บริหารและครูแกนนำในการประชุมผู้ปกครองเมื่อ 18 พฤษภาคม 2542) ผู้บริหาร "ที่เชิญผู้ปกครองมานี้ เรื่องหนึ่งก็เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับครูแนวใหม่ในยุคปฏิรูปการเรียนรู้ซึ่งก็มีครูคนคนเดียวที่ได้ทำไปบ้างแล้ว" ครูแกนนำ "...จัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้" มีผมทำคนเดียว ผมทำเป็นโมเดลทางให้คนอื่นได้เรียนรู้" ภาวะครูแกนนำ จำนวนครูแกนนำมีเพียงคนเดียวจากจำนวนข้าราชการครูในโรงเรียนทั้งหมด 9 คน วิสัยทัศน์เรื่องความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีโรงเรียนและชุมชน กรณีของโรงเรียนนั้น ในการประชุมที่ผ่านมาได้มีการนำเรื่องความเข้มแข็งของชุมชนเข้าที่ประชุมเมื่อมีพระราชบัญญัติการศึกษามาตรา 29

ภาวะที่เกี่ยวกับการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ (จากการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการกับครูแกนนำ) "แต่ก่อนที่ยังไม่รู้จักรับครูบา สอนมักเรียนอย่างไร" "ก็สอนตามหนังสือให้ทันหลักสูตร ให้นักเรียนเป็นเลิศทางวิชาการ พอมารู้จักกับครูบา จึงพานักเรียนออกนอกโรงเรียนไปเรียนที่สวนป่าของครูบา" (จากการอภิปรายของครูแกนนำในคราวประชุมร่วมกันระหว่างโรงเรียนแกนนำจัดโดยศึกษานิเทศก์) "มิติของชุมชนนี้เกิดขึ้นเมื่อรู้จักกับปราชญ์ชาวบ้านของโรงเรียนชุมชนอีสาน แต่ก่อนหน้านั้นก็เป็นครูอยู่ในกรอบของหลักสูตร" การคำนึงถึงความเข้มแข็งของชุมชนของครูแกนนำ แสดงได้ตามงานเขียนซึ่งเป็นการเขียนเชิงบันทึกประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของตนเองอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นในจุดมุ่งหมายของชมรม สวมก่อนเล่า ที่ครูแกนนำได้เป็นแกนคนสำคัญจัดตั้งขึ้นมา เพื่อให้ครูมีกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ และมีเวทีสำหรับแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนผลักดันให้เกิดกิจกรรมการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อไปส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน (จากงานเขียนเรื่อง ปลุกให้ตื่น ของครูแกนนำ) "ชุมชนมันเมื่อไปสัมผัสจริงๆ แล้ว เขาก็ไม่มีทางออกเหมือนกัน และชุมชนก็ยังยินดีต้อนรับให้ครูเข้าไปพบปะพูดคุย เข้าไปร่วมปรึกษารื้อฟื้น โดยเฉพาะเรื่องของลูกหลานของตัวของเขาเอง และชุมชนยังต้องการความช่วยเหลือจากครูเข้าไปสร้าง ความเข้มแข็งให้เขาด้วย..."	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือบั่นทอนการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ ระบุมาระหน้าที่ของสถาบันการศึกษาให้ชัดเจนเกี่ยวกับการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ดังนี้ "ให้สถานศึกษา ร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุทธ ชุมชน องค์การชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นๆ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน..." อย่างไรก็ตาม การนำเข้ามาในที่ประชุมครูของโรงเรียน ดังกล่าว เป็นเพียงการนำเข้ามาโดยหน้าที่ โดยกระแสของการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และการกระตุ้นของปราชญ์ชาวบ้านของโรงเรียนชุมชนอีสาน ผ่านครูแกนนำ (จากการสนทนาระหว่างครูแกนนำกับกลุ่มนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์) "ผู้บริหารได้เน้นเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน ตาม พ.ร.บ.29 เข้าที่ประชุมครูบ้างแล้ว แต่ผมก็ยังไม่เห็นภาพความเข้มแข็งของชุมชนในทางปฏิบัติ" กรณีของชุมชนนั้น ในการประชุมของหมู่บ้านและกรรมการของหมู่บ้าน หรือที่ประชุมของ อบต. (องค์กรบริหารส่วนตำบล) ยังไม่มีการนำเรื่องความเข้มแข็งของชุมชนเข้าในที่ประชุม
---	--

ภาวะเยื่อต่อการดำรงอยู่และพัฒนาไป
ของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ

ณ เวลานั้น เชื่อว่า เราได้เสพรระบบความคิดอะไรๆ
หลายอย่างเข้าไปในสมองเรามากเท่ากับ เรา
เสพยาบ้าเข้าไปแล้ว โดยที่เรามองไม่เห็นโทษภัย
ที่อาจเกิดขึ้นข้างหน้า ผมมองดูแล้วน่าเป็นห่วงมาก
เพราะ หนึ่งในครูส่วนมากไม่มองถึงความจริงที่เกิดขึ้น
ในชุมชนที่ดำรงอยู่ของโรงเรียน สังคมไทย และสังคมโลก
ลอง ทิ้งที่รู้วาทศิลป์ไปแล้ว จบไปแล้วไม่มีงานทำ
ก็ยังค้นหาวังสออนให้ไปหางานทำ ตาม เมื่อผมสอน
ให้รู้จักทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น และวิถีชีวิต
ในการนำทฤษฎีของในหลวงมาแปรเป็นบทเรียน
เพื่อนครูก็พากันถามว่าแล้วจะไปเรียนต่อ ไปสอบ
คัดเลือกได้อย่างไร”

(วัตถุประสงค์ที่ซ่อนเร้นจากทั้งหมดสี่ข้อของชมรม
สามก้อนแล้ว)

“เพื่อสร้างมิติใหม่ของการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน
ให้เข้มแข็งยั่งยืน”

พฤติกรรมในวิถีชีวิตของครูแกนนำที่สะท้อน
แนวคิดเรื่องความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทาง
ของโรงเรียนชุมชนอีสาน ได้แก่ การทำเกษตร
ผสมผสานในพื้นที่ของตนเอง เพื่อเป็นจุดเริ่ม
ของหลักการพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นฐานรากของ
แนวทางดังกล่าว

ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือบั่นทอนการดำรงอยู่และ
พัฒนาไปของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ

ภาวะเอื้อต่อการดำรงอยู่และพัฒนาไป ของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือบั่นทอนการดำรงอยู่และ พัฒนาไปของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ
<u>กิจกรรมในการทำงานร่วมกันระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนที่เกิดจากการผลักดัน ของครูแกนนำ ได้แก่</u> (1) กิจกรรมศูนย์สาธิตการตลาดที่ขายสินค้า อุปโภค บริโภค ที่ชาวบ้านต้องซื้ออยู่แล้วจาก ร้านค้าทั่วไป เมื่อเปลี่ยนมาซื้อจากศูนย์สาธิต การตลาดก็จะมีเงินเหลือคืนได้ด้วย (2) กิจกรรมกองทุนการศึกษา ที่จัดให้เป็นกอง ทุนกู้ยืมให้แก่ครู และผู้ปกครองในอัตราดอกเบี้ยต่ำ (3) กิจกรรมกลุ่มเกษตรกรต้นแบบ เป็นการรวม กลุ่มเรียนรู้การเกษตรแบบพึ่งตนเอง โดยมี หลักสูตรอบรมโดยเฉพาะ (4) กิจกรรมฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการ รวบรวมภูมิปัญญาของท้องถิ่น และจัด กระบวนการถ่ายทอดให้แก่บุตรหลาน (5) กิจกรรมธรรมนูญของโรงเรียน และของ ห้องเรียน เพื่อกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา ร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้ง นักเรียน ครู ผู้ปกครอง กรรมการการศึกษา เจ้าหน้าที่ของรัฐด้านการศึกษา และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (6) กิจกรรมอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อม เพื่อสร้างจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อม	(1) กิจกรรมศูนย์สาธิตการตลาดมี 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่ง เกิดขึ้นจากการประสานงานของผู้เ น้าทางการของหมู่บ้าน อีกกลุ่มหนึ่งเกิดจากการ ประสานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในหมู่บ้าน ทำให้เกิดการแยกทุน แยกกลุ่ม ผู้ซื้อและแยกเงินปันผล ผลกำไรจึงน้อย ไม่สามารถนำมาพัฒนากิจกรรมต่อเนื่องได้ (2) การกู้ยืมโดยทั่วไปเพื่อใช้หนี้และซื้อสิ่ง อุปโภคบริโภค ไม่ได้นำไปลงทุนเพิ่มผลผลิต จึงไม่มีมูลค่าเพิ่มที่จะนำไปพัฒนาต่อเนื่องได้ (3) เกษตรกรเข้าร่วมน้อยเพราะหลักการ พึ่งตนเองขัดกับความต้องการความช่วยเหลือ และ รวดเร็วๆ (4) กิจกรรมฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงเป็น เพียงการรวบรวมขึ้นมาเพื่อถ่ายทอด แต่ไม่ได้ พัฒนาเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วม (5) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองค่อนข้าง มีช่วงเวลาจำกัด และเป็นการร่วมอย่าง ห่างกังวลละเลาะสิ่งต่อการทำมาหาเลี้ยงชีพ (ความเห็นของผู้ปกครองเสนอข้อที่ประชุม) "รอให้รูปได้แล้ว เพราะพวกเราต้องทำมาหากิน" (6) ยังคงเป็นกิจกรรมของนักเรียน ในเรื่องการ เพาะข้าวกล้าไม้ ไม่ได้เชื่อมต่อกับผู้ปกครอง โดยตรง

ภาวะที่ต้องการดำรงอยู่และพัฒนาไป ของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือบั่นทอนการดำรงอยู่และ พัฒนาไปของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ
(7) กิจกรรมห้องเรียนชีวิตเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเห็นช่องทางที่จะดำรงชีวิตอยู่ในท้องถิ่นอย่างมีศักดิ์ศรี (8) กิจกรรมคัดเลือกผู้ปกครองหรือชาวบ้านเข้าอบรมหลักสูตร วปอ.ภาคประชาชน เพื่อสร้างเกษตรกรต้นแบบ หรือผู้นำการเปลี่ยนแปลง หรือวิทยากรกระบวนการ (9) กิจกรรมชมรมสามก่อก่อนแล้ว เพื่อสร้างมิติใหม่ทางการศึกษา เพื่อไปสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน <u>ความเข้มแข็งของชุมชน : ความหมายตามวิธีคิดของครูแกนนำ</u> ความหมายของความเข้มแข็งของชุมชนตามวิธีคิดของครูแกนนำ เป็นความหมายในแนวเดียวกับของโรงเรียนชุมชนอีสาน ซึ่งครูแกนนำรับอิทธิพลแนวคิดจากปราชญ์ชาวบ้านของโรงเรียนชุมชนอีสาน ในเขตหนึ่งที่สัมพันธ์อยู่ด้วย โดยเป็นความเข้มแข็งของชุมชนในความหมายของการพึ่งตนเองในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านปัญญา หรือวิธีคิด หรือกระบวนการสร้างองค์ความรู้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การยึดถือความดี และความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมเป็นตัวตั้ง บนฐานของระบบเศรษฐกิจพอเพียงแบบพออยู่พอกิน ไม่ยึดเรื่องเงินเป็นสำคัญ แต่ก็ไม่ใช่ปฏิเสธเงิน แต่จะเปลี่ยนเงินให้เป็นทุนทางปัญญา ทุนทางสังคม ทุนทางการศึกษา	(7) เป็นกิจกรรมของครูแกนนำเพียงคนเดียว ในจำนวนครูของโรงเรียนทั้งหมด 9 คน (8) การคัดเลือกผู้ปกครอง เพียงเลือกเข้าอบรมได้เพียง 2 คน ในเวลาที่ยังไม่ครบปี และไม่มีกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ร่วมอย่างต่อเนื่อง (9) กิจกรรมนี้ มีความคาดหวังหลักจากกลุ่มนักเรียนที่ผ่านหลักสูตรห้องเรียนชีวิต ส่วนในกลุ่มผู้ปกครองนั้นค่อนข้างคาดหวังยาก <u>ความเข้มแข็งของชุมชน : ความหมายตามวิธีคิดจากส่วนอื่นๆ</u> ความเข้มแข็งของชุมชนยังไม่อยู่ในความคิดของทั้งผู้นำทางการของหมู่บ้าน และชาวบ้านเอง เนื่องจากคนในชุมชนยังคงอยู่ในกระแสของการทำมาหาเลี้ยงชีพให้ได้เงินมากๆ และการแก้ปัญหาภาวะหนี้สินเมื่อต้องให้ความหมายของ 'ความเข้มแข็งของชุมชน' โดยทั่วไปมักให้ความหมายว่า คือ คนในชุมชนมีความสามัคคีกัน (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกผู้นำทางการของหมู่บ้าน) "เวลาประชุมกรรมการหมู่บ้านได้พูดเรื่องความเข้มแข็งของชุมชนบ้างไหม" "ยังไม่เคยเลย" "โดยทั่วไปประชุมกันเรื่องอะไร" "แจ้งข่าวทางราชการ แล้วก็เตรียมงานบุญ ประเพณีของหมู่บ้าน"

ภาวะที่เอื้อต่อการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือบั่นทอนการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ
ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสิ่งแวดล้อม ทุนทางสุขภาพ และทุนทางความดี คุณสมบัติเฉพาะของครูแกนนำที่เอื้อต่อบทบาทแกนในการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนในระบบและชุมชน เพื่อไปสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน คุณสมบัติของครูแกนนำที่พบว่าเอื้อต่อบทบาทเป็นแกนในการทำงานร่วมกับชุมชน เพื่อไปสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ (1) การประพฤติปฏิบัติที่เป็นที่ยอมรับ โดยทั่วไปว่าเป็นคนดี (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกชาวบ้านชาย ไม่ใช่สมาชิกโรงเรียนชุมชนอีตง) “อาจารย์มาสอนที่นี่นานแล้ว คนดี อย่างอาจารย์คนนี้หายาก” (2) การมีความกล้าแสดงออกนอกกรอบของทางการ เมื่อมั่นใจว่าเป็นแนวทางที่เหมาะสมที่ควร (คำกล่าวของผู้บริหารและครูแกนนำในการประชุมผู้ปกครองเมื่อ 18 พฤษภาคม 2542) ผู้บริหาร “เชิญผู้ปกครองมาวันนี้ เรื่องหนึ่งก็เพื่อทำความเข้าใจกับครูแนวใหม่ในยุคปฏิรูปการเรียนรู้ ก็มีครูคนไหนคนเดียวที่ได้ทำไปแล้ว” ครูแกนนำ “การจัดการศึกษาตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ไม่มีผมทำเพียงคนเดียว ผมทำเป็นใบเบิกทางให้ครูทุกคนได้เรียนรู้” (3) การมีวิถีทัศนคติที่มีมิติของชุมชนเข้มแข็ง (จากงานเขียน เรื่อง ปลุกไฟใต้ดิน ของครูแกนนำ) “ชุมชนนั้นเมื่อไปสัมผัสจริงๆ แล้ว จึงรู้ว่า เขาก็ไม่มีทางออกเหมือนกัน ชุมชนยังดิ้นรน	

ภาวะเบื้องต้นของการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือบั่นทอนการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ
ให้ครูเข้าไปพบปะพูดคุย เข้าไปร่วมปรึกษาหารือ โดยเฉพาะเรื่องของลูกหลาน ชุมชนต้องการความช่วยเหลือจากครูให้เข้าไปสร้างความเข้มแข็งให้เขาด้วย... ณ เวลานั้นเราได้เลืกระบบคิดหลายอย่างเข้าไป จนกระทั่งมองไม่เห็นโทษภัยที่อาจเกิดขึ้นข้างหน้า ซึ่งน่าเป็นห่วงมาก เพราะ หนึ่ง ครูกลัวมาก ไม่มองถึงความจริงที่เกิดขึ้นในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ที่สังคมตั้งอยู่ รวมทั้งที่สังคมโลกตั้งอยู่ สอง ทั้งๆที่รู้ว่าสอนไปแล้ว อาจไม่มีงานทำก็ยัดดันทุรังสอนให้ไปหางานทำ สาม เมื่อผมสอนให้รู้จักทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อนครูก็พากันถามว่า แล้วจะลอบคัดเลือกเรียนต่อได้อย่างไร" ข้อนำสังเกตคือ วิสัยทัศน์ในการจัดการเรียนการสอนที่มีมิติของชุมชนของครูแกนนำเกิดขึ้นภายหลังจากที่มีความสัมพันธ์กับปราชญ์ชาวบ้านของโรงเรียนชุมชนอีสานในเขตหนึ่งแล้ว (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกครูแกนนำ) "แต่ก่อนก็สอนตามหนังสือ เพื่อให้ทันกับหลักสูตร แต่พอรู้จักกับครูบา จึงได้เริ่มพานักเรียนไปเรียนรู้วิถีชีวิตในชุมชน" (4) การมีความเป็นมิตรเข้ากันได้กับทุกฝ่าย (จากการสนทนayangไม่เป็นทางการของครูแกนนำ) "ตอนนี้เราบ้านแบ่งเป็นสองฝ่าย ขัดแย้งกันเรื่องคันน้ำโบราณรอบหมู่บ้าน เดี่ยวผมชี้ทางให้ไปคุยกับกลุ่มหนึ่ง แต่ผมไม่อยู่ด้วยนะ จะไปรอที่บ้านแม่ในอุโมง" (5) การมีความอ่อนน้อมถ่อมตนพร้อมจะปรับปรุงตนเองเมื่อรู้ว่าผิด (จากการสนทนayangไม่เป็นทางการกับผู้บริหาร) "...ชาวบ้านเคยมาบ่นว่า ทำไมครูคนนี้มีไม่แต่งชุด	

ภาวะที่เอื้อต่อการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือบ่อนทำลายการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ
ข้าราชการในวันจันทร์เหมือนคนอื่น ผมคุยกับเขา เขาก็ปรับปรุงตัวเขาเอง" (จากการสนทนาระหว่างครูแกนนำกับนักศึกษา) "ผมเคยคิดว่า คุณภาพของการทำงานไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การแต่งกาย ก็ไม่ได้ใส่ชุดข้าราชการในวันจันทร์ เหมือนคนอื่น แต่พอชาวบ้านมาคำทัก ผมก็มาคิด พบทวนดู คิดถึงวัฒนธรรม คิดถึงความภาคภูมิใจในการเป็นข้าราชการ ก็เลยกลับมาแต่งเหมือนคนอื่น" (6) การเป็นผู้มีความสามารถออกแบบการเรียนการสอนให้เชื่อมต่อกับวิถีชีวิตในท้องถิ่น (จากการสนทนาระหว่างครูแกนนำกับนักศึกษา) "ผมทำหลักสูตร 'ลูกน้อยหยอหยดใจ' เพราะอยากให้ นักเรียนได้เรียนรู้การช่วยเหลืองานของผู้ปกครอง เป็นด้านแรก และด้านสุดท้ายก็กำหนดวิธีสอนให้ นักเรียนอยู่ในท้องถิ่นของตัวเองได้อย่างมีความสุข และมีศักดิ์ศรี โดยไม่ต้องไปรบกวนชาวบ้านว่าที่อื่น เมื่อเรียนจบ" บทบาทการทำงานร่วมกับชุมชนนั้น พบว่า นอกจากมีองค์ประกอบเกี่ยวกับคุณสมบัติเฉพาะตัวข้างต้นของครูแล้ว ยังพบ องค์ประกอบที่เป็นเงื่อนไขและโอกาสที่เอื้อดังต่อไปนี้ด้วย (1) การมีปราชญ์ชาวบ้านที่ช่วยเอื้อประโยชน์ในด้านต่างๆ ได้แก่ (1.1) เป็นที่ปรึกษาได้ตลอดเวลาที่ไม่จำกัดเฉพาะเวลาราชการ (จากการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการกับปราชญ์ชาวบ้านในเขตหนึ่ง) "อาจารย์เขามาหาครูบาติกาอย่างนี้บ่อยไหม"	

ภาวะเลือกต่อการดำรงอยู่และพัฒนาไป ของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือบั่นทอนการดำรงอยู่และ พัฒนาไปของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ
“เขาคิดอะไรไม่ออกยามใดเขาจะมา หน้าผมก็มา ผมเป็นคนชนตึกอยู่แล้ว” (1.2) เป็นผู้ให้กำลังใจเมื่อผิดหวัง (จากการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการกับ ครูแกนนำ) “ผมเคยขออาจารย์ถาม แล้วไม่ได้ ครูบา พูดว่า การศึกษาในการกู้สถานการณ์การศึกษา และกู้ชุมชนมันยิ่งใหญ่เกินกว่าตำแหน่ง อาจารย์อะ ทำให้ผมมีกำลังใจขึ้นมา” (1.3) เป็นสื่อแนวความคิดของครูแกนนำ ให้กับผู้ถึงผู้นำทางการศึกษาระดับประเทศ ทำให้ครูแกนนำเกิดความมั่นใจในแนวทาง สร้างสรรค์ที่ชอกนอกรอบจากของทางการ และช่วยให้เพื่อนครูและผู้บริหารยอมรับ (จากการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการกับ ครูแกนนำ) “ผมเขียนหนังสือเรื่อง ‘ความสว่าง ในความมืด’ ครูบาเขาให้ท่านธรรมา สป.ศ. ท่านส่งพิมพ์แจกครูทั่วประเทศเลย” (2) การมีเครือข่ายกลุ่มไม่เป็นทางการ ให้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ทุกเรื่อง ทุกเวลา ทุกสถานที่ (จากการสนทนายระหว่างครูแกนนำกับนักศึกษา) “ผมไปสัมภาษณ์ ไปเห็นกลุ่มรักไก่ของทางภาคใต้ ก็มาคิดกับเพื่อนครูที่ไปด้วยกันอีกสองคนว่า เรามา จะมีกลุ่มของเราน้าง เขาให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ บริการ หาวิธีกัน เมื่อตอนประชุมใหญ่ปราชญ์ชาวบ้าน ก็เกิด ถูกคิดชื่อกลุ่ม ‘สามก้นแล้ว ขึ้นมา’ ปัจจุบัน ครูแกนนำได้ร่วมกับเพื่อนครู ตั้งชมรมตามก้นแล้วขึ้น เป็นกลุ่มไม่เป็น ทางการ เพื่อรวมกลุ่มเพื่อนครูที่มีความคิด ต้องการปฏิรูปการเรียนรู้ และมีความเป็น	

ภาวะเบื้องต้นการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือต้นทุนการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ
ผู้นำธรรมชาติจากโรงเรียนต่างๆ แล้วให้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเป็นประจำและต่อเนื่อง ซึ่งที่ผ่านมาได้กำหนดให้มีเวทีทุกวันเสาร์ที่สามของเดือน อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากเวลาที่กำหนดหากมีสมาชิกต้องการแลกเปลี่ยน หรือปรึกษาหารือก็สามารถนัดพบกันได้ตลอดเวลาจึงมักพบกลุ่มครูสามก๊อนเล่าบ่อยๆ ในพื้นที่ของปราชญ์ชาวบ้านของโรงเรียนชุมชนอิสานในเขตหนึ่ง โดยเรื่องที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ไม่ได้เกี่ยวข้องเฉพาะการจัดการศึกษาตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้เท่านั้น แต่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตทุกเรื่อง เพื่อสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ปัจจุบันชมรมสามก๊อนเล่ามีสมาชิกที่เป็นครูที่มีความเป็นผู้นำธรรมชาติจากโรงเรียนต่างๆ 10 โรงเรียน จำนวน 28 คน มีสมาชิกที่เป็นผู้ปกครองนักเรียน 6 คน มีสมาชิกที่เป็นภูมิปัญญา 7 คน มีที่ปรึกษาที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านของโรงเรียนชุมชนอิสาน 3 คน ที่ปรึกษาจากสถาบันอุดมศึกษา 1 คน <u>ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน</u> ภาวะเชื้อต่อความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในเชิงของการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วม ได้เกิดขึ้นโดยการผลักดันของครูแกนนำภายหลังจากที่ครูแกนนำได้รับอิทธิพลแนวคิดมาจากปราชญ์ชาวบ้านของโรงเรียนชุมชนอิสานในเขตหนึ่ง และรับอิทธิพลจากกระแสการจะประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษา	 <u>ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน</u> ยังคงอยู่ในกระแสหลักของความสัมพันธ์ตามหน้าที่ ภายใต้ระบบการจัดการศึกษาแบบสอนหนังสือเพื่อให้จบตามหลักสูตรแกนกลางเพื่อเรียนต่อ หรือเพื่อหางานทำที่มีเงินเดือน การเข้ามาเกี่ยวข้องของผู้ปกครองจึงมักเป็นในเรื่องของการติดตามผลการเรียน และ

ภาวะเชื้อต่อการดำรงอยู่และพัฒนาไป ของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือบ่อนการดำรงอยู่และ พัฒนาไปของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระบบ
แห่งชาติ โดยได้ผลักดันให้มีการจัดประชุม จัดทำธรรมนูญโรงเรียนร่วมกันจากหลายฝ่าย ได้แก่ ผู้ปกครอง กรรมการการศึกษา โรงเรียน นักเรียน คักขานีเทศก์ เพื่อนครูจากโรงเรียน ใกล้เคียง และปราชญ์ชาวบ้านจากโรงเรียน ชุมชนอีสาน (ตัวอย่างการเขียนรู้ร่วมจากฝ่ายต่างๆในการจัดทำ ธรรมนูญโรงเรียน) “ผู้ปกครองต้องการให้นักเรียนเป็นอย่างไร (1) ต้องการให้นักเรียนจบชั้นประถมศึกษาแล้ว สามารถอ่านออกเขียนได้ (2) ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน แล้วสามารถเลี้ยงชีพได้ (3) ต้องการให้นักเรียนมีความรู้พื้นฐานสำหรับ เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษา (4) ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้เรื่องการเกษตร เพราะพ่อแม่ก็ทำเกษตร นักเรียนต้องการให้ครูเป็นอย่างไร (1) ต้องการให้ครูมีความรับผิดชอบ มีจรรยาบรรณในความเป็นครู (2) ต้องการให้ครูทุ่มเทในการสอนนักเรียน” ภาวะเชื้อต่อความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชน ยังได้แก่ การอาศัยวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น การนำพิธีบายศรีสู่ขวัญ มาปรับใช้ทำพิธี ให้นักเรียนที่เรียนจบปีสุดท้ายซึ่งพิธีดังกล่าว ให้โอกาสทั้งผู้ปกครอง ครู และนักเรียนได้ เกื้อกูลกัน โดยผู้ปกครองได้นำเงินใส่พาน บายศรีแล้วนักเรียนก็ได้มีโอกาสปรึกษาหารือ กันเพื่อลงมติว่าจะนำเงินจากพานนั้นบริจาค ให้โรงเรียนนำไปใช้ประโยชน์ในด้านใดต่อไป	ความประพฤติดของบุตรหลาน หรือในกรณีที่คุณ ไปเยี่ยมเยียนถึงบ้าน ก็หมายถึง การส่งข่าว เรื่องผลการเรียน หรือความประพฤติของ นักเรียนเช่นเดียวกัน หรือ การไปสอบถาม ข้อมูลต่างๆของนักเรียน รวมถึงการเชื่อมโยง จากการถือของเรี่ยไรเงินบริจาคผ่าน นักเรียน นอกจากนี้ ในความสัมพันธ์ที่ผ่านทางการ ประชุมผู้ปกครองนั้น โดยทั่วไปมักมีการ ประชุมช่วงเปิดภาคการศึกษา ก็เพื่อแจ้ง แนวทางการจัดการศึกษาให้ผู้ปกครองรับรู้ พร้อมไปกับสอบถามความต้องการ หรือ ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนของ บุตรหลานยังไม่ได้เป็นการประชุมเพื่อวางแผน การจัดการเรียนการสอนร่วมกันแต่อย่างใด ส่วนความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนที่ ผ่านทางการกรรมการศึกษานั้น ส่วนใหญ่เป็น การขอความสนับสนุนเรื่องเงินหรือวัสดุ ครุภัณฑ์เพื่อการศึกษาเป็นหลัก ยังไม่ได้ มีส่วนร่วมในการวางแผนจัดการเรียน การสอนแต่อย่างใด (จากการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการกับกรรมการ การศึกษาของโรงเรียน) “มาประชุมที่โรงเรียนบ่อยไหม” “ปีหนึ่งก็มาครั้งหนึ่ง มาฟังโรงเรียนชี้แจงนโยบาย ดำเนินงานให้ช่วยเหลือหาทุนบำรุงการศึกษา ปีนี้ก็มี ประชุมมากกว่าหนึ่งครั้ง”

ลักษณะโดยสรุปของสภาวะพื้นฐานของโรงเรียนในเขตหนึ่ง

กระแสหลักของการจัดการเรียนการสอนของครูส่วนใหญ่ของโรงเรียนในเขตหนึ่ง ยังคงเป็นการสอนหนังสือให้ทันหลักสูตรแกนกลาง เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ ของนักเรียน ยังไม่ได้ปฏิบัติการสอนตามแนวทางของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เชื่อต่อการ สร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน หรือที่เชื่อต่อการดำรงชีวิตอยู่ได้ในท้องถิ่น เนื่องจาก ต้องรอคูนโยบายและแนวทางจากหน่วยเหนือก่อน อย่างไรก็ตามก็ได้เรียนรู้ไปพลางจาก ครูแกนนำที่เป็นต้นแบบมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 ภายหลังจากที่ได้รู้จักกับปราชญ์ชาวบ้าน ของโรงเรียนชุมชนอิสานในเขตหนึ่ง

ครูส่วนใหญ่ และผู้บริหารของโรงเรียนมีฐานเดิมของความตั้งใจทำงานตามกรอบให้ได้ รวมทั้งไม่ได้ต่อต้านการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูผู้นำการเปลี่ยนแปลง แต่ได้เรียนรู้ร่วมไปพลาง แม้ไม่ได้ปฏิบัติตามก็ตาม หน่วยเหนือจึงจัดให้เป็นโรงเรียนแกนนำทั้งโรงเรียนเพื่อปฏิรูป การเรียนรู้ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

แต่เดิมนั้นโรงเรียนในเขตหนึ่งจัดการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนแบบสอนหนังสือ ให้ทันตามหลักสูตรกลางมาตั้งแต่ พ.ศ. 2503 เป็นเวลายาวนานกว่า 40 ปีจึงมีประสบการณ์ ในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนมาตามสมควร

โรงเรียนมีภาวะเชื่อด้านภูมิศาสตร์ โดยตั้งอยู่บนพื้นที่ราบที่มีเขตติดต่อกับพื้นที่วัด และพื้นที่ของหมู่บ้านแบบไม่มีรั้วกัน เมื่อเกิดครูแกนนำ จึงสามารถประสานให้เกิดการร่วมมือกัน ในการสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ร่วมแบบ ‘บวร’ หรือ ‘บ้าน – วัด – โรงเรียน’ ได้โดยสะดวก

ด้านอาคารสถานที่ของโรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากทางการให้สามารถจัดการศึกษา ได้ตามศักยภาพ แต่ก็มีส่วนร่วมจากชาวบ้านจัดสร้างอาคารโรงอาหารและอาคารห้องสมุดให้ด้วย นอกจากนี้ ชาวบ้านยังมีส่วนร่วมในการสนับสนุนวัสดุ ครุภัณฑ์ ผ่านทางประเพณี ทอดผ้าป่า เป็นประจำทุกปี ชื่อน่าสังเกตคือ ก็ยังคงเป็นการสนับสนุนด้านวัตถุเป็นหลัก ยังไม่มีบทบาทเข้ามา มีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ หรือจัดการศึกษาของโรงเรียนหรือ การร่วมกันสร้างเสริม กระบวนการเรียนรู้ร่วมด้านจัดการศึกษา และที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งคือ การสนับสนุน ดังกล่าว ส่วนใหญ่สนับสนุนโดยศิษย์เก่าหรือชาวบ้านที่อพยพไปทำงานต่างถิ่น

บุคลากรของโรงเรียนมีภาวะเชื่อด้านการมีครูครบชั้น และมีอัตราส่วนจำนวนครู ต่อนักเรียน อยู่ในเกณฑ์พอเหมาะ แต่ก็ยังมีข้อจำกัดในกรณีที่ต้องไปราชการ หรือกรณีที่ครู ไม่ได้ทำหน้าทีการสอนเพียงอย่างเดียว แต่ต้องทำงานส่งเสริมการสอนด้วย เช่น งานธุรการ งานการเงิน งานพัสดุ เป็นต้น ทำให้การจัดการเรียนการสอนเข้าไม่ถึงการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ ความต้องการของผู้เรียน

ภาวะการบริหารงานของโรงเรียนอยู่ในกระแสหลักของโครงสร้างอำนาจแบบแนวตั้งตามสายบังคับบัญชาอย่างเคร่งครัด หากครูผู้สอนคนใดจะมีแนวทางออกนอกกรอบจะต้องมีความเป็นผู้มีธรรมชาติภายในตนเองอย่างเด่นชัด ซึ่งโรงเรียนนี้มีครูแกนนำปฏิบัติออกนอกกรอบจากการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกลางอยู่เพียงผู้เดียว อย่างไรก็ตามผู้บริหารก็ไม่ได้ต่อต้าน ยังให้โอกาสในการปฏิบัติออกนอกกรอบดังกล่าวด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอยู่ในกระแสหลักของความสัมพันธ์ตามหน้าที่ภายใต้ระบบการจัดการศึกษาแบบสอนหนังสือเพื่อให้จบทันตามหลักสูตรกลางเพื่อเรียนต่อชั้นมัธยม หรือเพื่อประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร ซึ่งเป็นเป้าหมายที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองส่วนใหญ่ มีเฉพาะผู้ปกครองที่สัมพันธ์กับครูแกนนำจำนวนน้อย ซึ่งเป็นผู้ปกครองของนักเรียน 25 คนเท่านั้นที่เริ่มปรับแนวคิดให้ค่อยๆ ยอมรับการจัดการเรียนการสอนให้เอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตอยู่ได้ในท้องถิ่น

การเข้ามาเกี่ยวข้องของผู้ปกครองจึงมักเกี่ยวข้องในเรื่องการติดตามผลการเรียน และติดตามความประพฤติของบุตรหลาน หรือเกี่ยวข้องกับการบริจาคเพื่อสนับสนุนกิจกรรมตามประเพณีต่างๆ โดยยังไม่ได้เป็นความสัมพันธ์ในเชิงของการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมเพื่อการจัดการศึกษาแต่อย่างใด

6.1.4 กระบวนการระหว่างโรงเรียนในระบบและชุมชนของหมู่บ้านในเขตบริการของโรงเรียน

กระบวนการระหว่างโรงเรียนในระบบกับชุมชน เป็นการศึกษาถึงภาวะการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ของชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มีผลต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กระบวนการเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนในชุมชน หรือของกลุ่ม หรือองค์กรต่างๆ ไปพร้อมๆ กัน ซึ่งพบว่า

แต่เดิมที่ผ่านมาการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นเพียงการทำตามหน้าที่ หรือทำตามประเพณีที่ทำสืบต่อกันมา เช่น การร่วมกันติดตามความประพฤติของนักเรียน การร่วมกันสืบทอดงานประเพณีของท้องถิ่น และการร่วมกันจัดหาวัสดุ คุรุภัณฑ์ หรือเงินสนับสนุนการศึกษาของโรงเรียน เป็นต้น

หากพิจารณาถึงไปที่การทำงานร่วมกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น ปัจจุบันแนวคิดเรื่องความเข้มแข็งของชุมชนได้เข้ามาในที่ประชุมครูของโรงเรียนบ้างแล้ว โดยผ่านทางผู้บริหารของโรงเรียนนำเข้าที่ประชุม แต่ก็ยังคงเป็นการตีความหมายตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติในมาตรา 29 ไม่ได้เกิดมาจากจิตสำนึก และไม่ได้ลงสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง

แนวคิดเรื่องความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดขึ้นกับครูแกนนำ และมีการพยายามผลักดันให้ลงสู่การปฏิบัตินั้นได้รับอิทธิพลแนวคิดจากปราชญ์ชาวบ้านของโรงเรียนชุมชนอีสานในเขตหนึ่ง ความหมายของความเข้มแข็งของชุมชนจึงรับอิทธิพลมาจากของโรงเรียนชุมชนอีสาน ซึ่งหมายถึง การที่ชุมชนพึ่งตนเองได้ในทุกด้าน โดยเฉพาะทางปัญญา หรือวิถีคิด หรือ โลกทัศน์ หรือ กระบวนการสร้างองค์ความรู้ การพึ่งพากันเอง การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การยึดถือความสุขในมิติที่ไม่ใช่ตัวเงิน แต่ก็ไม่ปฏิเสธเงิน หากจะเปลี่ยนเงินให้เป็นทุนทางปัญญา ทุนทางสังคม ทุนทางการศึกษา ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสิ่งแวดล้อม ทุนทางสุขภาพ และทุนทางความดี

การที่ชุมชนจะสามารถพึ่งตนเองได้ และพึ่งพากันเองได้ จำเป็นต้องอาศัยวิถีแห่งการเกษตรกรรมยั่งยืน แบบผสมผสาน ที่ประกอบด้วยระบบเศรษฐกิจพอเพียง

กิจกรรมที่ครูแกนนำผลักดันให้เกิดขึ้นเพื่อเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อไปส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่

(1) การคัดเลือกผู้ปกครองหรือชาวบ้านในชุมชนในเขตบริการของโรงเรียน เข้าอบรมหลักสูตร ฝึกอบรมประชาชน ของโรงเรียนชุมชนอีสาน

หลักสูตรฝึกอบรมประชาชนของโรงเรียนชุมชนอีสาน หมายถึง หลักสูตรวิทยากรกระบวนการเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง ซึ่งเป็นหลักสูตรสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง หรือเกษตรกรต้นแบบ ด้วยการปรับวิถีคิด และโลกทัศน์ ให้เป็นแบบองค์รวม คือเชื่อมโยงจากระดับมหภาคถึงระดับจุลภาค รู้ถึงความจำเป็นที่ต้องพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองบนฐานรากแห่งการเกษตรกรรมยั่งยืน แบบผสมผสาน และระบบเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อหลุดออกจากวิกฤติการณ์ปัญหาทั้งปวงที่เนื่องมาจากการพัฒนาประเทศภายใต้โครงสร้างสังคมแบบอุตสาหกรรมทุนนิยมพึ่งพิงเนื้อหาของหลักสูตรจึงประกอบด้วยเรื่องที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เรื่องทุกข์ของแผ่นดินและทุกข์ของคนอีสาน สรูปทเรียนเส้นทางสู่หนานะ ทางเลือกทางรอดและแนวทางอธิปไตยของชาติ คุณธรรมนำชีวิต สบายชีวิต หัวใจทองคำ ความสุขที่แท้จริง การศึกษาดูงานในพื้นที่ของปราชญ์ชาวบ้านที่ประสบผลสำเร็จในช่วงเวลาต่างๆกันระหว่าง 2 ปี ถึง 40 ปี การวางแผนพึ่งตนเอง และพึ่งพากันเองของครอบครัว ของกลุ่ม และของประเทศชาติ รวมทั้งแนวทางของการรวมพลังกู้ชาติ

การคัดเลือกชาวบ้านเข้าร่วมหลักสูตร ฝึกอบรมประชาชน ยังคงมีข้อจำกัดเนื่องจากเพิ่งเริ่มคัดเลือกส่งเข้าอบรมเพียง 2 คน และอยู่ในช่วงเวลาที่ลงมือปฏิบัติภายหลังจบหลักสูตรยังไม่ครบปี ยังไม่ปรากฏผลของหลักสูตรอย่างชัดเจน ทั้งนี้เพราะหลักสูตรนี้

คาดหวังผลในเชิงความยั่งยืน เนื่องจากมีสมมุติฐานว่าเมื่อชาวบ้านสามารถแก้ปัญหาเรื่องปากท้อง เรื่องหนี้สินได้แล้ว จึงจะมีพลังเข้าร่วมกิจกรรมทางการศึกษา หรือทางวัฒนธรรมต่างๆ ซึ่งสำหรับการปฏิบัติตามแนวทางของหลักสูตร โดยทั่วไปมักเริ่มปรากฏผลชัดเจนภายหลังจากเวลาผ่านไปแล้วประมาณ 3 ปีเป็นอย่างต่ำ โดยต้องมีกิจกรรมรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง แต่ชาวบ้านที่ครูแกนนำส่งเข้าอบรม ตั้งแต่กลับมา ยังไม่มีกิจกรรมรวมกลุ่มต่อเนื่องแต่อย่างใด

(2) กิจกรรมศูนย์สาธิตการตลาด เป็นกิจกรรมที่ขายสินค้าอุปโภค บริโภค ที่ชาวบ้านต้องซื้ออยู่แล้วจากร้านค้าทั่วไป เมื่อเปลี่ยนมาซื้อจากศูนย์สาธิตการตลาดก็จะทำให้มีเงินเฉลี่ยคืนแทนการเสียเงินกำไรให้ภายนอก

ความคาดหวังต่อกิจกรรมนี้ ก็เพื่อนำเงินกำไรไปพัฒนาอาชีพในชุมชน แต่ผลปรากฏว่า ผลกำไรที่ได้ไม่มากพอที่จะดำเนินการตามที่คาดหวังไว้ได้ ทั้งนี้เนื่องจากหนึ่ง มีการแยกศูนย์สาธิตการตลาดออกเป็น 2 ศูนย์ โดยจากเดิมนั้นได้มีศูนย์สาธิตที่ตั้งขึ้นโดยผู้นำทางกรอยู่ก่อน เมื่อโรงเรียนทำกิจกรรมนี้ ได้ตั้งเป็นศูนย์สาธิตการตลาดขึ้นมาใหม่ ทำให้เกิดการแยกกลุ่มชาวบ้านออกเป็น 2 กลุ่ม แยกทุน แยกเงินปันผล สอง การรับสินค้ามาขายต่อโดยไม่มีสินค้าที่ผลิตขึ้นเอง เงินทุนจึงหมุนเวียนอยู่ในสินค้าที่ซื้อมา และยังเป็นการกระตุ้นค่านิยมบริโภคนิยมด้วย สาม ผู้ซื้อสินค้าส่วนใหญ่มีภาระหนี้สิน ทำให้มีข้อจำกัดในการซื้อ

(3) กิจกรรมกองทุนการศึกษา เป็นกิจกรรมที่จัดเป็นกองทุนกู้ยืมให้แก่ครู และผู้ปกครองในอัตราดอกเบี้ยต่ำ

ข้อจำกัดของกิจกรรมนี้ ปรากฏทำนองเดียวกันกับกิจกรรมศูนย์สาธิตการตลาด คือ ถ้าไม่มากพอที่จะดำเนินการตามที่คาดหวังไว้เพื่อพัฒนาอาชีพในชุมชน ทั้งนี้เพราะอัตราดอกเบี้ยกู้ยืมต่ำ และการกู้ยืมไม่ได้นำไปเพื่อเพิ่มผลผลิต แต่มักนำไปใช้นี้ หรือใช้จ่ายส่วนตัว

(4) กิจกรรมกลุ่มเกษตรกรต้นแบบ เป็นกิจกรรมสร้างเวทีแลกเปลี่ยนแนวความคิดในแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อจำกัดพบว่า มีเกษตรกรเพียงบางรายจำนวนน้อยที่สนใจ ส่วนใหญ่แล้วต้องการทำการเกษตรที่ได้เงินมากๆ ไม่มีความอดทน กลัวการประชุมโดยเกรงว่าประชุมแล้ว ไม่ได้ความรู้อะไรมาเพิ่มรายได้ ซึ่งเป็นวิธีคิดที่ครอบงำด้วยอิทธิพลของการพัฒนาประเทศที่ยึดเงินเป็นหลัก

(5) กิจกรรมฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกิจกรรมรวบรวมรายชื่อบุคคลที่มีความรู้ในวิชาชีพด้านต่างๆที่ยังมีชีวิตอยู่ในหมู่บ้าน เพื่อโรงเรียนจะสามารถอาศัยเป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในวิถีชีวิตจริง ให้แก่นักเรียน โดยคาดหวังว่าเมื่อนักเรียนรับการถ่ายทอดความรู้แล้ว จะเกิดการยอมรับในภูมิปัญญาของท้องถิ่น และมองเห็นแนวทางการแสวงหาความรู้จากแหล่งต่างๆด้วยตนเอง

ภูมิปัญญาที่โรงเรียนรวบรวมได้ในเอกสารข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนปี พ.ศ. 2542 มีจำนวน 34 คน โดยมีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ ได้แก่ การจักสาน ช่างไม้ ช่างปูน การทำปุ๋ยหมัก ทอผ้า ทำขนม ยาสุมไพร ขับรถ เสริมสวย เคาะฟันสี ตัดกระຈก เชื่อมเหล็ก สานแห สานสวิง เลี้ยงไก่พันธุ์เนื้อ ทำพานบายศรี ทอเสื่อ ซ่อมจักรยาน ซ่อมจักรยานยนต์ ติดตั้งไฟฟ้า ซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า ช่างกลึงโลหะ

ข้อนำสังเกต คือ กิจกรรมฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงมีข้อจำกัดอยู่เพียงเป็นการรวบรวมแหล่งถ่ายทอดความรู้ ยังไม่มีกิจกรรมเคลื่อนไหวการรวมกลุ่มภูมิปัญญาเพื่อสร้างองค์ความรู้ร่วม หรือสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมเพื่อสร้างเสริมความความเข้มแข็งของชุมชนโดยตรง

(6) กิจกรรมอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อม เป็นกิจกรรมที่จัดทำในลักษณะของการเพาะชำกล้าไม้พันธุ์พื้นเมือง ไม้ผล และไม้ประดับ และเชื่อมโยงการเรียนรู้กับหมู่บ้าน เพื่อสร้างจิตสำนึกให้รักต้นไม้ และสิ่งแวดล้อม

ข้อจำกัดที่พบ คือ ความสนใจของชาวบ้านค่อนข้างน้อยเนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ในขณะที่วิถีชีวิตของชาวบ้านล้วนรับอิทธิพลจากสังคมที่ยึดเงินเป็นหลัก

(7) กิจกรรมจัดทำธรรมนูญโรงเรียน และธรรมนูญห้องเรียน ร่วมกัน

กิจกรรมนี้ทำร่วมกันระหว่างครู ผู้ปกครอง นักเรียน ศึกษาพิเศษ กรรมการการศึกษาของโรงเรียน ประชาชนชาวบ้านจากโรงเรียนชุมชนอีสานในเขตหนึ่ง ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นความต้องการร่วมกันเพื่อนำมาใช้ในการวางแผนจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน ตัวอย่างความต้องการของผู้ปกครอง ได้แก่ ต้องการให้นักเรียนจบชั้นประถมศึกษาแล้วสามารถอ่านออกเขียนได้ ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านแล้วสามารถเลี้ยงชีพได้ ต้องการให้นักเรียนมีความรู้พื้นฐานสำหรับเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษา ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้เรื่องการเกษตร เพราะพ่อแม่ก็ทำเกษตร ตัวอย่างความต้องการของนักเรียน ได้แก่ ต้องการให้ครูมีความรับผิดชอบ มีจรรยาบรรณในความเป็นครู ต้องการให้ครูทุ่มเทในการสอนนักเรียน เป็นต้น

ข้อจำกัดของกิจกรรมนี้ พบว่า กิจกรรมนี้ยังคงมีข้อจำกัดในการแปรความต้องการ

ไปสู่การปฏิบัติจริง เนื่องจากกิจกรรมนี้เกิดขึ้นเพราะมีการผลักดันให้เกิดกิจกรรมโดยครูแกนนำ และปราชญ์ชาวบ้านของโรงเรียนชุมชนอิสานในเขตหนึ่ง ในช่วงที่มีกระแสการปฏิรูปการเรียนรู้ ยังไม่ได้เกิดมาจากการต้องการโดยตรงของผู้เข้าร่วมประชุมในฝ่ายอื่นๆ สังเกตจากที่มีการนำเสนอโดยชาวบ้าน ให้เปิดประชุมโดยเร็วเพราะมีการกิจที่ต้องไปทำมาหาเลี้ยงชีพ

(8) กิจกรรมชมรมสามก้อนเล่า เป็นกิจกรรมรวมกลุ่มไม่เป็นทางการระหว่างครู ผู้ปกครอง และภูมิปัญญา เพื่อร่วมกันสร้างมิติใหม่ทางการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง และยั่งยืน กลุ่มนี้ใช้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเป็นประจำ และต่อเนื่อง โดยสามารถแลกเปลี่ยนกันได้อย่างอิสระ ไม่ต้องมีการขอขงทางการ หรือเวลา มาเป็นข้อจำกัด ความเป็นประจำของการแลกเปลี่ยนของกลุ่ม กำหนดให้ทุกวันเสาร์ที่ 3 ของเดือน ในพื้นที่ของ ปราชญ์ชาวบ้านของโรงเรียนชุมชนอิสานในเขตหนึ่ง แต่นอกเหนือจากเวลาดังกล่าว สมาชิกสามารถเสนอให้มีการพบปะกันได้ตลอดเวลา จึงปรากฏว่ามีการประชุมของกลุ่มสามก้อนเล่าให้เห็นอยู่บ่อยๆ ในเวลาที่ไม่แน่นอน โดยเรื่องที่แลกเปลี่ยนกันนั้นเป็นเรื่องใดก็ได้ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินวิถีชีวิตในทุกด้าน ตัวอย่างเรื่องที่ประชุมกัน ได้แก่ เรื่องการปฏิรูป กระบวนการเรียนการสอน เรื่องการวางแผนจัดทำโครงการพัฒนาชุมชน การเล่าประสบการณ์ ในการจัดการเรียนการสอน การเล่าเรื่องเด็กนักเรียน การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การเคลื่อนไหวทางการศึกษาในระดับชาติ ปัญหาในวิถีชีวิต การวิจัยร่วมกับชุมชน ฯลฯ

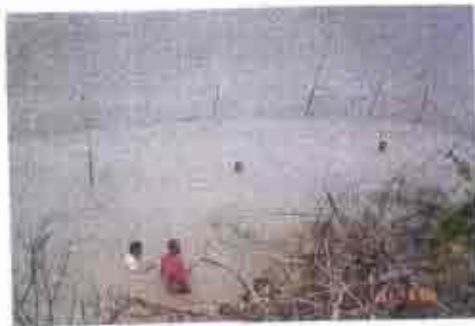
พลังของกลุ่มไม่เป็นทางการภายใต้การสนับสนุนของปราชญ์ชาวบ้านนี้ เป็นที่ประจักษ์แก่ทั้งถิ่น เมื่อสามารถจัดประชุมเสวนาจับกระแสปัจจุบันของการเปลี่ยนแปลง ด้านการศึกษาในส่วนภูมิภาคได้ โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมจากชุมชน จากโรงเรียน และจาก หน่วยงานราชการต่างๆ ทางการศึกษาประมาณหนึ่งพันคน และสามารถเชิญวิทยากร ทางการศึกษาระดับประเทศหลายท่านที่มีภารกิจมากมาได้ เช่น เลขาธิการสำนักงาน การประถมศึกษาแห่งชาติ (ดร.เกษมา วรวรรณ ณ ชยธยา) ครูชาติรี ลำราญ ครูสุรินทร์ กิจนิจชีวี เป็นต้น

ปัจจุบันจำนวนสมาชิกของชมรมสามก๊อแล้าประกอบด้วย ครูที่มี
 ความเป็นผู้นำธรรมชาติจากโรงเรียนต่างๆ 10 โรงเรียน จำนวน 28 คน มีสมาชิกที่เป็น
 ผู้ปกครองนักเรียน 6 คน มีสมาชิกที่เป็นภูมิปัญญา 7 คน มีที่ปรึกษาที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน
 ของโรงเรียนชุมชนอีสาน 3 คน ที่ปรึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่น 1 คน

(9) กิจกรรมห้องเรียนชีวิตเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเห็นช่องทางที่จะดำรงชีวิต
 อยู่ในท้องถิ่นอย่างมีศักดิ์ศรี

กิจกรรมห้องเรียนชีวิต อยู่ในกรอบหลักสูตร 'ลูกน้อยหอยสังข์' ที่สร้างขึ้นโดยครูแกนนำ
 เนื่องจากเห็นว่า วัฒนธรรมกระแสหลักของชุมชนที่รับอิทธิพลหยั่งรากลึกของสังคมอุตสาหกรรม
 ทุนนิยมเฟื่องฟู ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ปัญหาต่างๆ อย่างรุนแรง ผู้คนเต็มไปด้วยค่านิยมวัตถุนิยม
 และบริโภคนิยม ทำให้ครูแกนนำตั้งความหวังไว้ที่คนรุ่นต่อไป โดยเฉพาะในรุ่นนักเรียนที่โรงเรียน
 มีโอกาสจัดการศึกษา จึงได้สร้างหลักสูตรนี้ขึ้น และดำเนินกิจกรรมห้องเรียนชีวิต โดยจำลอง
 เยาว์ชีวิตที่บ้านมาไว้ที่โรงเรียน เพื่อให้นักเรียนฝึกการทำงานช่วยเหลือผู้ปกครองที่โรงเรียน
 และสามารถนำกลับไปปรับใช้ที่บ้านได้ หลักสูตรนี้มีแนวทางพัฒนาผู้เรียนถึงขั้นสามารถหาช่องทาง
 ในการดำรงตนอยู่ในท้องถิ่นได้อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข ผลการดำเนินกิจกรรมนี้พบ
 ผู้ปกครองบางคนร่วมวางแผนกับนักเรียนที่เป็นหลานชาย จัดแบ่งสัดส่วนของที่ดินทางการเกษตร
 ให้ดำเนินการได้จริง

การทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อไปส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน : ผลต่อความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในเขตหนึ่ง

พฤติกรรมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งชาวบ้าน ผู้ปกครอง นักเรียน ฝ่ายโรงเรียนในระบบ ผู้นำทางการในชุมชน ส่วนใหญ่ ยังคงอยู่ในกระแสหลักของวัฒนธรรมภายใต้โครงสร้างสังคม ทุนสถานกรรมทุนนิยมที่พึ่งพิงที่ดินเป็นตัวตั้ง ผลิตเพื่อขาย ความสัมพันธ์ของคน หรือกลุ่ม หรือองค์กรจึงแทรกซึมไปด้วยวัฒนธรรมแห่งการดำเนินชีวิตด้วยค่านิยมวัตถุนิยม และบริโภคนิยมผูกพันกันด้วยเงิน ผสมผสานกับวัฒนธรรมในระบบอุปถัมภ์

การทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อไปส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน เพียงกระทบต่อการรับรู้บ้างว่า ได้มีการเคลื่อนไหวต่างจากกรอบพฤติกรรมเดิมของชุมชน แต่ก็ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินวิถีชีวิตตามปกติที่ผ่านมา

แนวคิดเรื่องความเข้มแข็งของชุมชนในกลุ่มผู้นำทางการของชุมชนยังไม่เคยนำมาเคลื่อนไหวในการประชุมของหมู่บ้าน และรับรู้เพียงความหมายในเชิงของการที่ผู้คนในชุมชนมีความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกัน

แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชนในฝ่ายโรงเรียน ได้นำเข้าที่ประชุมของโรงเรียนบ้าง โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 29 แต่ยังไม่ได้นำลงสู่วิถีการปฏิบัติ กิจกรรมที่ทำร่วมกับชุมชนเพื่อไปสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน เป็นการผลักดันโดยครูแกนนำ แต่เนื่องจากอยู่ในกระแสหลักของสังคมที่ยึดเงินเป็นหลัก จึงมักประสบกับปัญหารายได้ไม่เพียงพอจะพัฒนากิจกรรมใดๆต่อไปได้ ที่รายได้ไม่พอก็เนื่องมาจากพฤติกรรมการใช้เงินแบบไม่ก่อให้เกิดรายได้ เพราะมักนำเงินไปใช้หนี้ หรือใช้จ่ายส่วนตัว

แนวคิดเรื่องการทำตนเข้มแข็ง ทำเพื่ออยู่เพื่อกิน ลดรายจ่าย เพิ่มการขอม ยึดความสุขในมิติที่ไม่ใช่ตัวเงิน ซึ่งเป็นแนวคิดของความเข้มแข็งของชุมชนในแนวทางของโรงเรียนชุมชนอีสานนั้น เพิ่งขยายสู่ชาวบ้านเพียง 2 คนที่ส่งเข้าอบรมในหลักสูตร ๖๐ ภาคประชาชน นอกจากนี้ยังไม่มีใครเป็นสมาชิกของโรงเรียนชุมชนอีสานเลย จึงขาดประชาคมแห่งการแลกเปลี่ยนและสร้างองค์ความรู้ร่วมกันอย่างเป็นประจำและต่อเนื่อง

ปัจจัยที่ส่งเสริมหรือกีดขวาง ต่อการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนในระบบกับชุมชนเพื่อไปสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน : ปัจจัยที่มาจากส่วนของโรงเรียนในระบบของเขตหนึ่ง

สภาพพื้นฐานของโรงเรียนในเขตหนึ่ง ปรากฏให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งเสริม และกีดขวางต่อการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนในระบบกับชุมชน เพื่อไปสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ดังนี้

ปัจจัยที่ส่งเสริม

1. การมีบุคลากรของโรงเรียนเชื่อมเครือข่ายการเรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องมีคุณลักษณะสำคัญของการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนอย่างชัดเจน เป็นระบบ เป็นประจำ และต่อเนื่อง (ถ้ายังไม่มีควรค้นให้พบ และส่งเสริมให้เกิดพัฒนาการ) สำหรับในส่วนของบุคลากรของโรงเรียนเอง ก็ต้องมีคุณลักษณะสำคัญที่สามารถเชื่อมการเรียนรู้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้

(ส่วนของภูมิปัญญา : กรณีภูมิปัญญาของโรงเรียนชุมชนอีสาน ปรากฏภาวะที่เป็นปัจจัยส่งเสริม ได้แก่

ทำให้แนวคิดเรื่อง 'ความเข้มแข็งของชุมชนโดยเฉพาะชุมชนชนบท' มีความชัดเจนและเป็นระบบ สามารถวางแนวทางลงสู่การปฏิบัติที่ได้ผลจริง เป็นที่ยอมรับของสมาชิก

ซึ่งความเข้มแข็งของชุมชนชนบทตามแนวทางของโรงเรียนชุมชนอีสานนั้น หมายถึงชุมชนที่ยึดหลักการพึ่งตนเอง ทำเพื่ออยู่เพื่อถิ่น โดยอาศัยวิถีการผลิตแห่งการเกษตรกรรมยั่งยืนแบบผสมผสาน ประกอบด้วยระบบเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีธุรกิจชุมชน และอุตสาหกรรมชุมชนที่มุ่งเรื่องสวัสดิการแทนการแสวงหากำไร

ที่สำคัญ ภูมิปัญญาของโรงเรียนชุมชนอีสานได้มีการเคลื่อนไหวในวิถีปฏิบัติจริงไปบรรลุแนวคิดเรื่องความเข้มแข็งของชุมชนชนบท เช่น

- ใช้หลักอปริหานิยธรรม คือ จัดให้มีเวทีการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างกระบวนการเรียนรู้ หรือสร้างองค์ความรู้ร่วมกันอย่างเป็นประจำและต่อเนื่อง โดยที่องค์ความรู้นั้นต้องสอดคล้องกับหลักการต่อไปนี้ คือ หลักการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง - หลักการทำเพื่ออยู่เพื่อถิ่น - หลักการตระหนัก ศรัทธาเชื่อมั่น ภูมิใจ เห็นถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของวิถีการผลิตแห่งการเกษตรกรรมยั่งยืนแบบผสมผสาน - หลักการยึดมั่นในคุณธรรม 'ความอ่อนน้อมถ่อมตน และเกื้อกูลกัน - หลักการยึดมิตินิยมสุขใน 7 หมวดที่ไม่ใช่มิติของตัวเงิน โดยเป็นความสุขในเรื่องการมีหลักประกันในชีวิต / การมีครอบครัวอบอุ่น / การมีชุมชนเข้มแข็ง / การมีสุขภาพกาย ใจ จิตวิญญาณ แข็งแรง / การมีอิสระ / การมีความภาคภูมิใจ / การเข้าถึงธรรมะและธรรมชาติ - หลักการที่ไม่เห็นว่าเป็นเงินสำคัญ แต่ก็ไปปฏิเสธเงิน หากจะเปลี่ยนเงินให้เป็นทุนทางสังคม ทุนทางปัญญา และทุนความดี - หลักการของโลกทัศน์แบบองค์รวมที่เกี่ยวข้องทั้งระดับจุลภาค คือ เกี่ยวกับการดำรงวิถีชีวิตอยู่ได้ในท้องถิ่น และที่เกี่ยวข้องกับระดับมหภาค ซึ่งส่งผลให้วิถีชีวิตของคนรู้เท่าทันวิกฤตการณ์ปัญหาที่เป็นผลกระทบมาจากสังคมระดับโลก เรื่อยลงมาระดับประเทศ จนกระทั่งถึงระดับท้องถิ่น ในส่วนของเวทีประชุม นั้น จัดในรูปของเวทีสัญจรเพื่อให้มีการเยี่ยมชม ให้กำลังใจ ศึกษาดูงาน และติดตามไปในตัว

- ให้มีการจัดทำแผนงานหรือโครงการอย่างชัดเจน เป็นระบบพร้อมดำเนินงานให้เกิดผลจริงตามแนวทางของวิธีการผลิตแห่งการเกษตรกรรมยั่งยืนแบบผสมผสาน ประกอบด้วยระบบเศรษฐกิจพอเพียงที่มีธุรกิจชุมชนและอุตสาหกรรมชุมชนที่มุ่งเรื่องสวัสดิการแทนการแสวงหากำไร

- ให้มีการจัดทำแผนการขยายสมาชิกอย่างชัดเจนเป็นระบบ บนหลักการทวิคูณในกลุ่มรู้จัก บนฐานความสัมพันธ์ของความเป็นเพื่อน

- ให้มีการจัดทำระบบข้อมูลและสารสนเทศที่มาจากความต้องการใช้ประโยชน์เพื่อพัฒนากลุ่มโดยกลุ่มเอง

- ให้มีอบรมสมาชิกด้วยหลักสูตร วปอ.ภาคประชาชน หรือหลักสูตรวิทยากรกระบวนการเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง ภาคประชาชน

- ให้มีการส่งเสริมการรวมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาวิถีการดำรงชีวิต อาจเป็นกลุ่มอาชีพต่างๆ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสวัสดิการตลาด กลุ่มฌาปนกิจ ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มกองทุนที่พัฒนาจนกระทั่งเป็นมูลนิธิเพื่อจะสามารถพึ่งตนเองได้ ทางด้านงบประมาณ

- ให้มีการระดมองค์ความรู้ที่มีพื้นฐานชัดเจน เป็นระบบ อาจอยู่ในรูปของรายงานการประชุม รายงานวิจัย หรือรายงานการประเมิน เป็นต้น

เป็นที่น่าสังเกตว่ากรณีของโรงเรียนในเขตหนึ่งนี้ แนวคิดและวิถีปฏิบัติตามแนวทางของโรงเรียนชุมชนอีสาน ครูแกนนำได้เรียนรู้ก่อนคนอื่น ๆ ในโรงเรียน และเป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องประสานกับการดำรงวิถีชีวิตของครูแกนนำ

ส่วนครูผู้สอนอื่นๆ ในโรงเรียนนั้นได้เรียนรู้ในระยะหลัง และจำกัดเฉพาะในกลุ่มครูที่เป็นสมาชิกชมรมสามก้อนเล่า ซึ่งมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องนี้ค่อนข้างบ่อย

สำหรับผู้บริหารโรงเรียนนั้นได้เรียนรู้เรื่องนี้บ้าง เมื่อโอกาสอำนวย แต่ไม่บ่อย

ในส่วนของชาวบ้านยังไม่มีผู้ใดมีโอกาสเข้าร่วมเรียนรู้ นอกจากผู้ปกครอง 2 คน ที่ครูแกนนำคัดเลือกเข้าอบรมหลักสูตรวปอ.ภาคประชาชนของโรงเรียนชุมชนอีสาน

ส่วนของบุคลากรของโรงเรียน : ต้องมีคุณลักษณะสำคัญที่สามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้ กรณีของครูแกนนำของโรงเรียนในเขตหนึ่ง ซึ่งมีผลงานจัดการศึกษาในแนวปฏิบัติการเรียนรู้เชื่อมโยงกับวิถีการดำรงชีวิตในท้องถิ่น จนกระทั่งได้รับการยอมรับจากหน่วยเหนือระดับประเทศ และสื่อมวลชนจากสถานีโทรทัศน์ในส่วนกลาง มาถ่ายทำเพื่อเผยแพร่ คุณลักษณะสำคัญของครูแกนนำที่พบ ได้แก่

(1) มีการประพฤติปฏิบัติเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นคนดี (2) การมีความกล้าออกนอกกรอบของทางการทั้งแนวคิดและการปฏิบัติ เมื่อมั่นใจว่าเป็นแนวทางที่เหมาะสม (3) การมีวิสัยทัศน์ที่มีมิติของชุมชนเข้มแข็ง (4) การมีความเป็นมิตรเข้ากันได้กับทุกฝ่าย (5) การมีความอ่อนน้อมถ่อมตนพร้อมจะปรับปรุงตนเองเมื่อรู้ว่าผิด (6) การเป็นผู้มีความสามารถออกแบบการเรียนการสอนให้เชื่อมต่อกับวิถีชีวิตในท้องถิ่น (7) การมีปราชญ์ชาวบ้านที่ช่วยเอื้อประโยชน์ในด้านต่างๆ ได้แก่ เป็นที่ปรึกษาได้ตลอดเวลาที่ไม่จำกัดเฉพาะเวลาราชการ / เป็นผู้ให้กำลังใจเมื่อผิดหวัง / เป็นสื่อแนะนำแนวคิดของครูแกนนำให้รับรู้ถึงผู้นำทางการศึกษาระดับประเทศ ทำให้ครูแกนนำเกิดความมั่นใจในแนวทางสร้างสรรค์ที่ออกนอกกรอบจากของทางการ และช่วยให้เพื่อนครูและผู้บริหารยอมรับ (8) การมีเครือข่ายกลุ่มไม่เป็นทางการให้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ทุกเรื่อง ทุกเวลา ทุกสถานที่ (9) การพร้อมเรียงร้อยบทเรียนจากวิถีปฏิบัติเป็นตัวอักษรอย่างทันทั่วทั้งที่

2. การมีฐานเดิมที่ทั้งโรงเรียนมีความตั้งใจทำงานตามกรอบของทางการให้ดีเป็นปัจจัยส่งเสริม โดยพบข้อมูลเดิมแสดงว่าโรงเรียนมีประวัติดีเด่นได้รับรางวัลด้านต่างๆ มาอย่างต่อเนื่องโดยตลอด ซึ่งต่อมาปรากฏให้เห็นว่าโรงเรียนพร้อมที่จะรับฟัง หรือเฝ้าดูโดยไม่ต่อต้าน แม้มีบุคลากรเช่นครูแกนนำดำเนินกิจกรรมในแนวปฏิบัติการเรียนรู้ ออกนอกกรอบเดิมของทางการ (เช่น โรงเรียนยอมให้ครูแกนนำร่วมมือกับปราชญ์ชาวบ้านในเขตหนึ่ง จัดทำธรรมนูญโรงเรียนมากกว่าหนึ่งครั้ง รวมทั้งการจัดทำธรรมนูญห้องเรียน หรือให้โอกาสครูแกนนำดำเนินกิจกรรมหลักสูตรท้องถิ่น 'ห้องเรียนชีวิต' หรือ 'หลักสูตรลูกน้อยหอยสังข์' ที่ครูแกนนำสร้างขึ้นเอง) อย่างไรก็ตามบุคลากรส่วนใหญ่ก็ยังไม่กล้าทำตาม จนกว่าจะแน่ใจว่ามีคำสั่งมาจากหน่วยเหนือ การเคลื่อนไหวของครูแกนนำจึงส่งผลกระทบจำกัดเฉพาะในกลุ่มนักเรียนและผู้ปกครองเพียงห้องเรียนเดียวที่ครูแกนนำรับผิดชอบอยู่

3. การมีสื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อทีวี เข้ามาจัดทำสารคดีเผยแพร่ เป็นปัจจัยส่งเสริม โดยทำให้ทั้งบุคลากรของโรงเรียนและชาวบ้านมีความมั่นใจมากขึ้นในแนวทางการปฏิบัติการเรียนรู้ของครูแกนนำที่ออกนอกกรอบเดิมของทางการ ในขณะที่ยังไม่มีคำสั่งที่ชัดเจนจากหน่วยเหนือ พบว่า หลังจากสื่อมวลชนเข้ามาทำสารคดีเรื่องครูที่รักเด็กของครูแกนนำ ก็มีครูอื่นๆ มากขึ้นเข้าร่วมประชุมอย่างไม่เป็นทางการในพื้นที่ของปราชญ์ชาวบ้าน แม้ในวันหยุดราชการ

4. การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เป็นปัจจัยส่งเสริม พบว่า ภายหลังจากการประกาศใช้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปัจจุบันทั้งผู้บริหาร และครูทั้งโรงเรียน ให้การสนับสนุน และเรียนรู้การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางปฏิบัติการเรียนรู้ของครูแกนนำอย่างมั่นใจขึ้น

5. การสนับสนุนจากแนวคิดของผู้นำทางการศึกษาระดับประเทศ

เป็นปัจจัยส่งเสริม พบว่า ภายหลังจากที่ปราชญ์ชาวบ้านได้เป็นสื่อกลางนำแนวคิดของครูแกนนำให้รับรู้ถึงผู้นำทางการศึกษาระดับประเทศ และสั่งให้จัดพิมพ์ข้อเขียนของครูแกนนำเป็นรูปเล่ม แจกผู้เข้าอบรมสัมมนาทางการศึกษาทั่วประเทศ ทำให้ครูแกนนำเกิดความมั่นใจในแนวทางสร้างสรรค์ที่ออกนอกกรอบจากของทางการ และช่วยให้เพื่อนครูและผู้บริหารยอมรับ

7. การมีเครือข่ายเป็นกลุ่มไม่เป็นทางการให้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ทุกเรื่อง
ทุกเวลา ทุกสถานที่ เป็นปัจจัยส่งเสริม พบว่า ครูแกนนำได้ร่วมกับเพื่อนครู ตั้งชมรม
สามก๊อนเล่าขึ้น เป็นกลุ่มไม่เป็นทางการ เพื่อรวมกลุ่มเพื่อนครูที่มีความคิดต้องการ
ปฏิรูปการเรียนรู้ และมีความเป็นผู้นำธรรมชาติจากโรงเรียนต่างๆ แล้วจัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยน
เรียนรู้จากกันและกันเป็นประจำและต่อเนื่อง ซึ่งที่ผ่านมาได้กำหนดให้มีเวทีทุกวันเสาร์ที่สาม
ของเดือน อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากเวลาที่กำหนด หากมีสมาชิกต้องการแลกเปลี่ยน
หรือปรึกษาหารือ ก็สามารถนัดพบกันได้ตลอดเวลา จึงมักพบกลุ่มครูสามก๊อนเล่าบ่อยๆ
ในพื้นที่ของปราชญ์ชาวบ้านของโรงเรียนชุมชนอีสานในเขตหนึ่ง โดยเรื่องที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน
ไม่ได้เกี่ยวข้องเฉพาะการจัดการศึกษาตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้เท่านั้น แต่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต
ทุกเรื่อง เพื่อไปส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

เป็นที่น่าสังเกตว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ทุกเรื่องของสมาชิกกลุ่มสามก๊อนเล่า
ซึ่งเป็นกลุ่มไม่เป็นทางการดังกล่าว ส่งผลให้เกิดการเสริมกำลังใจซึ่งกันและกัน เกิดการ
ขยายเครือข่ายไปยังโรงเรียนอื่นๆ มากขึ้นๆ เกิดการขยายความคิดสร้างสรรค์และการแลกเปลี่ยน
บทเรียน เพื่อการปรับประยุกต์กิจกรรมในการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อไป
สร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน อย่างน่าติดตาม (ตัวอย่างกิจกรรมที่ทำร่วมกันไปแล้ว
เช่น การร่วมกันจัดกิจกรรมค่ายนักเรียน - ค่ายครู / การร่วมกับชุมชนทำอาชีพเสริมรายได้ /
การเข้าร่วมอบรมหลักสูตร วปอ.ภาคประชาชนของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคี
ภาคอีสาน / การจัดเวทีประชุมระดับภาคเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ / การร่วมกันใช้กระบวนการวิจัย
พัฒนากิจกรรม ในการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จนกระทั่งได้รับการสนับสนุน
งบประมาณจากหน่วยงานให้ทุนวิจัยต่างๆ เป็นต้น)

8. การปฏิบัติด้วยตนเองของครูแกนนำในวิถีการผลิตแห่งการเกษตรกรรมยั่งยืน
แบบผสมผสาน เป็นปัจจัยส่งเสริม ที่ทำให้ครูแกนนำเชื่อมั่นในความหมายของความเข้มแข็ง
ของชุมชนตามแนวทางของโรงเรียนชุมชนอีสาน และยังเป็นแบบอย่างให้แก่เพื่อครู นักเรียน
และผู้ปกครองด้วย

9. การมีพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่อาณาเขตของโรงเรียนติดต่อกับวัด และหมู่บ้าน เป็นปัจจัยส่งเสริม โดยต้องมีครูแกนนำที่มีความเป็นผู้นำธรรมชาติ และมีวิถีคิดที่มีมิติของชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วย พบว่า ครูแกนนำได้รับความร่วมมือจากพระ ให้ใช้บริเวณวัด จัดสร้างห้องเรียนชีวิต และพระยังนำภูมิปัญญาการจักสาน สมุนไพร หรือการเลี้ยงสัตว์ถ่ายทอดให้นักเรียน อีกด้วย โดยประสานกับผู้ปกครองนักเรียนอนุญาตให้นำสัตว์เลี้ยงที่บ้าน มาไว้ที่โรงเรียนเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน (ในช่วงปิดภาคเรียน พระก็ได้ช่วยดูแลสัตว์เลี้ยงให้)

ปัจจัยกีดขวาง

1. ภาวะการบริหารแบบแนวตั้งตามสายบังคับบัญชา เป็นปัจจัยกีดขวาง พบว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงหลักสูตรกับการดำรงวิถีชีวิตอยู่ได้ในท้องถิ่นอย่างมีศักดิ์ศรีนั้น อยู่ในภาวะชะงักงัน เนื่องจากครูส่วนใหญ่ไม่แน่ใจว่าจะถูกต้องตามกรอบคิด หรือแนวทางของทางการหรือไม่ นอกเหนือจากการไม่มีความรู้ว่าต้องทำอะไร

2. การที่ทั้งครู ผู้ปกครอง และชาวบ้านอื่น ๆ ถูกครอบงำด้วยวิถีคิดแบบยึดเงินเป็นตัวตั้ง รวมทั้งค่านิยมวัตถุนิยม และบริโภคนิยม เป็นปัจจัยกีดขวาง เนื่องจากส่งผลให้ไม่มีเวลา กำลังกาย กำลังใจ กำลังสติปัญญาเพียงพอจะเข้าร่วมกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมใด เพราะต้องทุ่มกำลังทั้งหมดไปแสวงหารายได้ นอกจากนี้บางส่วนยังไม่เห็นด้วยกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบเชื่อมโยงหลักสูตรกับการดำรงวิถีชีวิตอยู่ได้ในท้องถิ่นอีกด้วย โดยต้องการเพียงให้ครูสอนหนังสือเพื่อเด็กจะสามารถสอบเรียนต่อเพื่อหางานทำที่มีเงินเดือนได้

3. ภาระหน้าที่ของครูที่ต้องทำหน้าที่อื่น โดยเฉพาะหน้าที่ในสายส่งเสริมการสอนจำพวกงานธุรการ งานการเงิน งานพัสดุ เป็นปัจจัยกีดขวาง ไม่เพียงทำให้มีเวลาไม่เต็มที่ในการจัดการเรียนการสอนให้เข้าถึงการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับผู้เรียน แต่ยังรวมถึงการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน เพื่อไปสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนด้วย

6.1.5 สรุปปัจจัยที่ส่งเสริมหรือกีดขวางการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนในระบบกับชุมชน เพื่อสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีของเขตหนึ่ง

ปัจจัยส่งเสริมหรือกีดขวางการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนในระบบกับชุมชน เพื่อสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ที่ปรากฏหลักฐานให้เห็นได้ทั้งจากสถานะพื้นฐานของหมู่บ้านในเขตบริการของโรงเรียน และจากสถานะพื้นฐานของโรงเรียนในเขตหนึ่ง โดยในส่วนของหมู่บ้านนั้น ปรากฏหลักฐานความเป็นทำนองเดียวกันด้วย จึงเป็นการยืนยันถึงความน่าเชื่อถือของปัจจัยส่งเสริม หรือกีดขวางนั้นๆได้ ซึ่งสามารถกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

ปัจจัยส่งเสริม (จากสภาวะพื้นฐานของหมู่บ้าน)

1. โครงสร้างวิถีการผลิตของหมู่บ้านที่ยังคงเป็นวิถีการผลิตทางการเกษตร(มีความเป็นทำนองเดียวกันทั้งหมู่บ้านหนึ่งและสอง)
2. เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านในแง่ของการมีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติมาก่อน(มีความเป็นทำนองเดียวกันทั้งหมู่บ้านหนึ่งและสอง)
3. เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ของการมีร่องรอยหลักฐานของความเป็นเมืองโบราณ(หมู่บ้านหนึ่ง)
4. ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ และความเชื่อในพิธีกรรมดั้งเดิม(มีความเป็นทำนองเดียวกันทั้งหมู่บ้านหนึ่งและสอง)
5. การเป็นหมู่บ้านในเขตบริการของโรงเรียนอย่างเป็นทางการ(หมู่บ้านหนึ่ง)

ปัจจัยส่งเสริม (จากสภาวะพื้นฐานของโรงเรียน)

1. การมีบุคลากรของโรงเรียนเชื่อมเครือข่ายการเรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น
 2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เชื่อมเครือข่ายต้องมีคุณลักษณะสำคัญของการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนอย่างชัดเจน เป็นระบบ เป็นประจำ และต่อเนื่อง
 3. บุคลากรของโรงเรียนที่เชื่อมเครือข่ายต้องมีคุณลักษณะสำคัญที่สามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้
 4. การมีฐานเดิมที่ทั้งโรงเรียนมีความตั้งใจทำงานตามกรอบของทางการให้
 5. การมีสื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อทีวี เข้ามาจัดทำสารคดีเผยแพร่กิจกรรม
- ปฏิรูปการเรียนรู้ของครูแกนนำ
6. การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
 7. การสนับสนุนแนวคิดของครูแกนนำโดยผู้นำทางการศึกษาระดับประเทศ
 8. การมีเครือข่ายเป็นกลุ่มไม่เป็นทางการให้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ทุกเรื่องทุกเวลา ทุกสถานที่
 9. การปฏิบัติด้วยตนเองของครูแกนนำในวิถีการผลิตแห่งการเกษตรกรรมยั่งยืนแบบผสมผสาน

10. การมีพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่อาณาเขตของโรงเรียนติดต่อกับวัด และหมู่บ้าน

ปัจจัยกีดขวาง (จากสภาวะพื้นฐานของหมู่บ้าน)

1. โครงสร้างของหมู่บ้านที่ถูกครอบงำด้วยกระแสการพัฒนาประเทศตามระบอบอุตสาหกรรมทุนนิยมฟุ้งเฟ้อ(มีความเป็นทำนองเดียวกันทั้งหมู่บ้านหนึ่งและสอง)

2. การเลื้อมลง และการสูญสลายไปของทรัพยากรธรรมชาติ(มีความเป็น
ทำนองเดียวกันทั้งหมู่บ้านหนึ่งและสอง)
3. การปลูกฝังค่านิยมยึดเงินเป็นสำคัญ ค่านิยมวัตถุนิยม ค่านิยมบริโภคนิยม
(มีความเป็นทำนองเดียวกันทั้งหมู่บ้านหนึ่งและสอง)
4. การกฏหมิ่นสินหมุนเวียนแบบไม่มีวันใช้หนี้ได้หมด(มีความเป็นทำนองเดียวกัน
ทั้งหมู่บ้านหนึ่งและสอง)
5. การอพยพย้ายถิ่นของวัยแรงงาน(มีความเป็นทำนองเดียวกันทั้งหมู่บ้านหนึ่งและสอง)
6. ภาวะการนำทางการแบบทำตามหน้าที่(มีความเป็นทำนองเดียวกันทั้งหมู่บ้านหนึ่ง
และสอง)
7. การจัดทําระบบข้อมูลเพียงเพื่อสนองงานราชการหน่วยเหนือ(มีความเป็น
ทำนองเดียวกันทั้งหมู่บ้านหนึ่งและสอง)
8. การเลือกตั้งเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองการปกครอง(หมู่บ้านหนึ่ง)
9. การเป็นหมู่บ้านในเขตบริการของโรงเรียนอย่างไม่เป็นทางการ(หมู่บ้านสอง)
ปัจจัยกีดขวาง (จากสภาวะพื้นฐานของโรงเรียน)
1. ภาวะการบริหารโรงเรียนแบบแนวดิ่งตามสายบังคับบัญชา
2. การที่ทั้งครู ผู้ปกครอง และชาวบ้านอื่นๆถูกครอบงำด้วยวิถีคิด
แบบยึดเงินเป็นตัวตั้ง รวมทั้งค่านิยมวัตถุนิยม และบริโภคนิยม
3. ภาระหน้าที่ของครูที่ต้องทำหน้าที่อื่น โดยเฉพาะหน้าที่ในสายส่งเสริมการสอน

6.2 สภาวะพื้นฐานของหมู่บ้าน สภาวะพื้นฐานของโรงเรียนในระบบ และกระบวนการระหว่างโรงเรียนในระบบกับชุมชน : กรณีของเขตสอง

ภาพตลอดแนวของเขตสองประกอบด้วย

6.2.1 สภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านหนึ่งในเขตบริการของโรงเรียนในเขตสอง

6.2.2 สภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านสองในเขตบริการของโรงเรียนในเขตสอง

6.2.3 สภาวะพื้นฐานของโรงเรียนในระบบของเขตสอง

6.2.4 กระบวนการระหว่างโรงเรียนในระบบและชุมชนของหมู่บ้านในเขตบริการของโรงเรียน

6.2.5 ปัจจัยที่ส่งเสริมหรือกีดขวางต่อการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนในระบบกับชุมชนเพื่อไปสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีของเขตสอง

โดยมีสาระของภาพตลอดแนวดังต่อไปนี้

6.2.1 สภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านหนึ่งในเขตบริการของโรงเรียนในเขตสอง

สภาวะพื้นฐาน เกี่ยวข้องกับเรื่องต่อไปนี้ของหมู่บ้าน คือ

- สภาพทางภูมิศาสตร์ ที่ตั้ง หรืออาณาเขตของชุมชน สภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก อาชีพรอง อาชีพอื่นๆ ผลผลิตสำคัญ รายได้ต่อหัว ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ข้อมูลประชากร จำนวนครัวเรือน เชื้อชาติ ศาสนา การอพยพย้ายถิ่น ระดับการศึกษาของคนในชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อต่างๆ ที่ดำรงอยู่ในชุมชนและยังคงสืบทอดอยู่ในปัจจุบัน ปัญหาที่สำคัญของชุมชน ความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชน
- ข้อมูลสาธารณสุข บริการอนามัย โรคสำคัญ
- ภาวะผู้นำในชุมชน(ผู้นำทางการ / ผู้นำธรรมชาติ) กลุ่มหรือองค์กรต่างๆ ในชุมชน และความสัมพันธ์ระหว่างกัน บทบาทของโรงเรียนชุมชนอิสานในชุมชน
- ภูมิปัญญาในท้องถิ่น แหล่งภูมิปัญญา ความเคลื่อนไหวของภูมิปัญญา และวิธีสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

สภาวะพื้นฐานของชุมชนเกิดขึ้น และพัฒนาไปตามกลางความสับสนเนื่องจากอิทธิพลของเงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมเชิงประวัติศาสตร์ และกระแสพัฒนาประเทศ ตลอดจน

การเคลื่อนไหวของโรงเรียนชุมชนอีสาน โดยปรากฏให้เห็นถึงภาวะเชื้อและภาวะที่เป็นข้อจำกัดของการดำรงอยู่ได้ของสังคมหมู่บ้าน ดังสาระต่อไปนี้

หมู่บ้านหนึ่งในเขตสอง

ลักษณะเฉพาะของสภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านหนึ่งในเขตสอง	
ลักษณะเฉพาะที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต	ลักษณะเฉพาะที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต
● สภาพภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ ทรัพยากร และ สิ่งแวดล้อม <u>เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์</u> ความผูกพันเป็นสังคมหมู่บ้านหนึ่งในเขตสอง มีช่วงเวลาดึกขานยาวนานเป็นเวลาประมาณ 57 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2487 ซึ่งเป็นปีที่เริ่มก่อตั้งเป็นหมู่บ้าน เป็นต้นมา <u>แหล่งป่า</u> เป็นหมู่บ้านที่เคยเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์มาก่อน โดยเป็นป่าที่มีต้นไม้ขนาดใหญ่ มีสัตว์ป่าจำพวกเสือ ช้าง และอื่นๆ ปัจจุบันยังคงมีพื้นที่ป่าที่ถูกจัดให้เป็นเขตป่าสงวนอยู่ 850 ไร่ ซึ่งเป็นภาวะที่เชื้อให้สามารถใช้เป็นสื่อกระตุ้นให้เกิดการรื้อฟื้นสำนึกร่วมของชาวบ้านขึ้นมาได้ 	● สภาพภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ ทรัพยากร และ สิ่งแวดล้อม <u>แหล่งป่า</u> ภาวะที่เป็นข้อจำกัด คือ พื้นที่ป่าที่แม้อยู่เหลืออยู่ และถูกจัดให้เป็นเขตป่าสงวน แต่ก็ยังเป็นป่าที่เสื่อมโทรม ต้นไม้ใหญ่ และสัตว์ป่าไม่มีแล้ว ภายใต้วัฒนธรรมของสังคมที่ยึดเงินเป็นสำคัญได้อนุญาตให้มีการสัมปทานและเปลี่ยนต้นไม้ไปเป็นเงิน ปัจจุบันยังคงมีการเข้าไปตัดไม้ แล้วปลูกละเผลว แต่ก็มักปลูกละเผลวประเภทต้นยูคาลิปตัสเป็นหลัก (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกชาวบ้านชาย - สมาชิกโรงเรียนชุมชนอีสาน) “ป่าที่หมดไปเยอะเพราะพวกโรงเลื่อยไม้ได้รับสัมปทาน เหลือแต่ ตอเยอะไปหมด” (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกครูชายของโรงเรียนในเขตสอง) “ป่าอยู่ห่างจากหมู่บ้าน 3 กิโลเมตร เป็นป่าที่ไม่อุดมสมบูรณ์ ต้นไม้ใหญ่ไม่มี สัตว์ก็เหินมีเข่งกับช้าง”

ลักษณะเฉพาะของสภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านหนึ่งในเขตล่อง	
ลักษณะเฉพาะที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต	ลักษณะเฉพาะที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต
● สภาพภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ ทรัพยากร และ สิ่งแวดล้อม <u>แหล่งน้ำ</u> ภาวะเอื้อของหมู่บ้านนี้ได้แก่ การมีแหล่งน้ำที่เป็นฝาย หรืออ่างเก็บน้ำ ชื่อมูลกขร. 2 ค. แสดงว่ามีป่อชุดส่วนตัว 51 ป่อ จากครัวเรือน 164 ครัวเรือน หรือมีครัวเรือนร้อยละ 31 ที่มีป่อส่วนตัว ยังมีปัจจัยเอื้อที่สำคัญ ได้แก่ การที่หมู่บ้านนี้มีครัวเรือนที่เป็นสมาชิกของโรงเรียนชุมชนอิสาน ภายใต้การนำของปราชญ์ชาวบ้านของโรงเรียนชุมชนอิสานในเขตล่อง จำนวน 23 ครัวเรือน ซึ่งจะได้รับการสนับสนุนสระน้ำสำหรับการเกษตรผสมผสาน น้ำในการทำการเกษตรจึงพอเพียง และยังปลูกพืชระยะสั้นในหน้าแล้งได้ด้วย สำหรับเรื่องน้ำดื่ม น้ำใช้ก็มีประปาของหมู่บ้าน หมู่บ้านนี้จึงมีน้ำดื่มน้ำใช้พอเพียง	● สภาพภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ ทรัพยากร และ สิ่งแวดล้อม (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกชาวบ้านชาย - สมาชิกโรงเรียนชุมชนอิสาน) “เมื่อก่อนหมู่บ้านนี้มีป่าที่มีต้นไม้ใหญ่ๆ ขนาดตัดแล้วไม่ล้มจนกว่าจะตัดต้นอื่นๆหมดก่อน สัตว์ก็เยอะ เช่น หมูป่า กวาง กระต่าย แต่เดี๋ยวนี้ ป่าเป็นป่าสงวน เนื้อที่พื้นที่กว่าไร่ก็จริง เห็นแต่ต้นยูคา คนเข้าไปตัด แล้วปลูกเสริมเป็นต้นยูคา ต้นที่เสริมยังไม่ทันโตก็ตัดไปอีกแล้ว” <u>แหล่งน้ำ</u> แหล่งน้ำที่เป็นฝาย หรืออ่างเก็บน้ำ ก่อให้เกิดปัญหาน้ำท่วมในบางพื้นที่ (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกชาวบ้านชาย สมาชิกโรงเรียนชุมชนอิสาน) “น้ำในการทำนาอย่างพอเพียง ท่วมเลยก็มาท่วมตอนที่มีฝายนั้นแหละ”

ลักษณะเฉพาะของสภาพพื้นฐานของหมู่บ้านหนึ่งในเขตสอง	
ลักษณะเฉพาะที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต	ลักษณะเฉพาะที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต
● สภาพภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ ทรัพยากร และ สิ่งแวดล้อม <u>สภาพดิน</u> สภาพดินแต่เดิมของหมู่บ้านนี้ เคยเป็น ดินดีและอุดมสมบูรณ์มาก่อน การทำเกษตร ไม่ต้องใส่ปุ๋ย ฐานความรู้ที่น่าจะเชื่อให้ สามารถใช้เป็นสื่อกระตุ้นให้เกิดการรื้อฟื้น สำนึกร่วมกันของชาวบ้านขึ้นมาได้ ● สภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ผลผลิตสำคัญ อาชีพหลัก/อาชีพรอง อาชีพหลักได้แก่ ทำนา ซึ่งเป็นอาชีพ ที่มีผลผลิตเกิดขึ้น และเป็นผลิตรวมทาง การเกษตรที่หากมีวิธีคิดและวิธีจัดการ ที่เหมาะสม จะสามารถเอื้อต่อระบบสมดุล ของธรรมชาติได้ ในจำนวน 164 ครัวเรือน มี 150 ครัวเรือน หรือร้อยละ 91.5 ที่ประกอบ อาชีพทำนา ที่เหลืออีก 14 ครัวเรือนก็ยังคง ประกอบอาชีพทางการเกษตร โดย 4 ครัวเรือน ทำไร่ และอีก 10 ครัวเรือน ประกอบอาชีพรับจ้างทางการเกษตร	● สภาพภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ ทรัพยากร และ สิ่งแวดล้อม <u>สภาพดิน</u> เมื่อผ่านการทำนา ซึ่งเป็นการเกษตร เชิงเดี่ยวซ้ำๆเป็นเวลาประมาณ 47 ปีตามอายุ ของหมู่บ้าน ประกอบกับการใช้สารเคมีเพื่อ เพิ่มปริมาณผลผลิต ซึ่งข้อมูล กษช.2ค. แสดงว่า ใช้กันเป็นส่วนใหญ่ ปัจจุบันสภาพดิน มีปัญหาเรื่องหน้าดินถูกชะล้าง และต้องมีการบำรุง มีขณะนั้นการปลูกก็ไม่ได้ผลเท่าที่ควร (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกชาวบ้านชาย ไม่ใช่สมาชิก ใจร้อนชุมชนอีสาน) "ดินแต่ก่อนสมบูรณ์มาก ปลูกอะไรก็งาม เดียวนี้ ปลูกอะไรก็ยาก ก็ลำบาก" ● สภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ผลผลิตสำคัญ อาชีพหลัก/อาชีพรอง ภาวะที่เป็นข้อจำกัดจากอาชีพทำนา และ อาชีพการเกษตรอื่นๆ ได้แก่ พฤติกรรมการใช้ สารเคมีซึ่งเป็นปัญหาในเรื่องการเพิ่มต้นทุน การผลิต และการทำลายคุณภาพดิน โดยพบว่า ตามการรับรู้ของชาวบ้านแสดงว่า ทุกครัวเรือนใช้สารเคมี (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้าน หนึ่งใจในเขตสอง) "...ใช้กันทุกหลัง และแนวโน้มก็ใช้ปุ๋ยเคมีกัน มากขึ้น ผลผลิตก็เริ่มลดลง ก็ทำแบบแข่งกันก็ต้อง เพิ่มปุ๋ยใส่กันไถละ 2 ถุงบ้าง 4 ถุงบ้าง"

ลักษณะเฉพาะของสภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านหนึ่งในเขตสอง	
ลักษณะเฉพาะที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต	ลักษณะเฉพาะที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต
● สภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ผลผลิตสำคัญ อาชีพหลัก/อาชีพรอง ไม่จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำนามี 70 ครัวเรือน หรือร้อยละ 42.7 ทำอาชีพอื่นๆ ประกอบด้วย เช่น ทำไร่อ้อย ทำสวนยาง มีการปลูกพืชอายุสั้นในหน้าแล้ง หรือเลี้ยงหมู มีการปรับวิถีการผลิตไปเป็นการเกษตรผสมผสาน 35 ครัวเรือน ซึ่งเป็นภาวะเอื้อต่อการดำรงชีวิต ในการมีผลผลิตบริโภคได้อย่างหลากหลาย และยังเอื้อต่อความหลากหลายของธรรมชาติด้วย ยังมีภาวะเอื้อที่สำคัญ คือ การที่ครัวเรือนจำนวนหนึ่ง (23 ครัวเรือน) เป็นสมาชิกการทำเกษตรกรรมยั่งยืนแบบผสมผสานของโรงเรียนชุมชนอีสาน ที่จะต้องผ่านกระบวนการปรับวิถีชีวิตให้เป็นแบบการทำเพื่ออยู่เพื่อกิน ไม่ใช่ทำเพื่อขายเพื่อรวย และการทำการเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมี	● สภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ผลผลิตสำคัญ อาชีพหลัก/อาชีพรอง (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกครูขายของโรงเรียนในเขตสอง) "ชาวบ้านใช้แต่สารเคมีกัน อย่างข้าวโพดนี่ใช้ปุ๋ยมูลคานหอยคานมิกไม่ให้แมลงมากัดกิน" นอกจากนี้ต้นทุนการผลิตยังสูงขึ้น อันเนื่องมาจากต้องจ้างทุกอย่าง ทั้งจ้างไถ จ้างดำ จ้างเกี่ยว รวมทั้งยังมีต้นทุนเพิ่มขึ้นที่เนื่องมาจากพฤติกรรมที่เปลี่ยนมาใช้เทคโนโลยี เครื่องจักรกลแทนวิถีการผลิตเดิมที่ใช้แรงงานคนหรือแรงงานสัตว์ ข้อมูลจาก กชช.2ค. แสดงว่า จาก 150 ครัวเรือนที่ทำเกษตรกรรม มี 75 ครัวเรือน หรือร้อยละ 50 ที่มีรถไถเล็กเป็นของตนเอง มี 4 ครัวเรือนที่มีรถไถใหญ่ มี 89 ครัวเรือน หรือร้อยละ 59.3 ที่ได้จ้างรถไถเล็ก มี 5 ครัวเรือน ที่จ้างรถไถใหญ่ หรือ มีครัวเรือนที่ทำการเกษตรต้องจ้างรถไถรวม 94 ครัวเรือน หรือร้อยละ 62.6 การมีครัวเรือนเป็นสมาชิกของโรงเรียนชุมชนอีสานก็ยังคงมีข้อจำกัดที่ยังคงมีจำนวนน้อย เพียง 23 ครัวเรือน หรือร้อยละ 14 ทั้งนี้อาจเนื่องจากหลักคิดแบบพึ่งตนเอง และการทำเพื่อกินเพื่ออยู่ ไม่ยึดเงินเป็นตัวตั้ง ซึ่งแม้แต่ในกลุ่มสมาชิกเอง ก็ต้องมีระยะผ่านภายใต้วิถีคิดเช่นนี้ โดยพบว่าในจังหวัดกาฬสินธุ์

ลักษณะเฉพาะของสภาพพื้นฐานของหมู่บ้านหนึ่งในเขตสอง	
ลักษณะเฉพาะที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต	ลักษณะเฉพาะที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต
แต่ใช้สารธรรมชาติแทน เช่น ใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด ใช้วิธีปลูกพืชบำรุงดิน และใช้สารธรรมชาติกำจัดศัตรูพืช (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกชาวบ้านชาย - สมาชิกโรงเรียนชุมชนอิสาน) "แต่ก่อนใช้ปุ๋ยเคมีมาก เดี่ยวนี้ก็ลดลง ใช้ปุ๋ยพืชสด แล้วก็ปลูกพืชบำรุงดินช่วย" (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกชาวบ้านชาย - สมาชิกโรงเรียนชุมชนอิสาน) "ทำเกษตรผสมผสานมาตั้งแต่ปี 2538 จนถึงปี 2541 ก็ปลดหนี้ได้ ตอนนี้อยู่แบบไม่มีหนี้ เลี้ยงชีพแบบพออยู่พอกิน มีความสุขทางใจ ไม่ได้เน้นว่าต้องมีเงินทองมากมาย ทุกวันนี้รายจ่ายแทบไม่มี"	ที่เป็นสมาชิกมักมีผลประโยชน์เป็นของตัวเอง ผ่านการเสวนาแลกเปลี่ยนไประยะหนึ่ง วิถีคิดจึงค่อยๆ ปรับ คราวเรือนที่ไม่ได้เป็นสมาชิก จึงมักมีวิถีคิดภายใต้วัฒนธรรมของสังคมที่ยึดเงินเป็นสำคัญ ซึ่งปรากฏเป็นภาวะที่บั่นทอนตามมาหลายประการนอกเหนือจากการใช้สารเคมี ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีเครื่องจักรกล-แทนวิถีผลิตเดิม ซึ่งเป็นการเพิ่มต้นทุน และผลที่ตามมา คือการเป็นหนี้ เป็นต้น (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกชาวบ้านชาย - ไม่ใช่สมาชิกโรงเรียนชุมชนอิสาน) "ไม่ได้เป็นสมาชิกโรงเรียนชุมชนอิสานหรอก ถ้าอยากให้เจ้าก็เอาละมามี จะเจ้าเป็นสมาชิกเลย"
	<u>ภาวะหนี้สิน</u> จากการเพิ่มต้นทุนการผลิตทั้งในเรื่องสารเคมี เครื่องจักรกลในการผลิต(รวมถึงการลงทุนอื่นๆเพื่อหวังรวย การซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆด้วยค่านิยมบริโภคนิยมและวัตถุนิยมจากอิทธิพลของสังคมที่ยึดเงินเป็นสำคัญ) ภาวะที่เป็นข้อจำกัดตามมาคือการเป็นหนี้ พบว่า คราวเรือนส่วนใหญ่ใช้แหล่งสินเชื่อเพื่อการผลิต ข้อมูลจาก กทช.2ค.แสดงว่ามี 26 คราวเรือนใช้จากแหล่งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มี 50 คราวเรือนใช้จากสหกรณ์ มี 30 คราวเรือนใช้จาก ธกส. และมี 58 คราวเรือนใช้จากเงินทุนหมุนเวียนของทางราชการ
	

ลักษณะเฉพาะของสภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านหนึ่งในเขตสอง

ลักษณะเฉพาะที่เป็นปัจจัยต่อการดำรงอยู่
และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต

● สภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ผลผลิตสำคัญ

กรรมสิทธิ์ที่ดิน

กรรมสิทธิ์ที่ดินของหมู่บ้านนี้ยังคง
ความเป็นภาวะเชื้อ เนื่องจากครัวเรือน
ส่วนใหญ่ยังคงมีที่ดินเป็นของตนเอง โดยใน
จำนวน 164 ครัวเรือน มี 100 ครัวเรือน หรือ
ร้อยละ 60.9 ที่มีที่ดินเป็นของตนเอง

ลักษณะเฉพาะที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำรงอยู่
และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต

● สภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ผลผลิตสำคัญ

โดยตามการรับรู้ของชาวบ้านแล้วแสดงว่า
ทุกครัวเรือนเป็นหนี้

(จากการสัมภาษณ์ระดับลึกชาวบ้านชาย - ไม่ใช้
สมาชิกโรงเรียนชุมชนอีสาน)

"คิดหนี้กันทั้งนั้น คิดกันทุกบ้าน น้ำเองก็คิด
สามหมื่นบาท หนี้ ออ. บางคนก็คิดหนี้โรงงาน
น้ำตาล"

(จากการสัมภาษณ์ระดับลึกผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้าน
หนึ่งในเขตสอง)

"เป็นหนี้กันทุกหลัง ที่เป็นหนี้มากๆนี้ เป็นหนี้กัน
เป็นแสน แล้วก็มีแนวโน้มแต่จะเพิ่มขึ้น ไม่ลดสักที"

(จากการสัมภาษณ์ระดับลึกชาวบ้านชาย - ไม่ใช้
สมาชิกโรงเรียนชุมชนอีสาน)

"ก็คิดหนี้กันทั้งนั้น พยเองก็คิดหนี้กู้มาซื้อรถไถ"

กรรมสิทธิ์ที่ดิน

เรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดินมีภาวะที่เป็นข้อจำกัด
จากครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง 41
ครัวเรือน หรือร้อยละ 25 และในจำนวน
ครัวเรือนที่มีที่ดินเป็นของตนเองมีร้อยละ 36.5
ที่ต้องเช่าเพิ่ม

ภาวะเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดินยังมีข้อจำกัด
ในเรื่องเอกสารสิทธิ์ ในที่ดินส่วนใหญ่ยังคงเป็น
สปก. ข้อมูลจาก กชช.2ค.แสดงว่า ในจำนวน
พื้นที่เกษตร 2855 ไร่ เป็นที่ สปก.ถึง 2005 ไร่
หรือร้อยละ 70.2 มีเพียง ร้อยละ 29.8 ที่เป็น
โฉนด หรือ นส.3

ลักษณะเฉพาะของสภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านหนึ่งในเขตสอง	
ลักษณะเฉพาะที่เป็นปัจจัยต่อการดำรงอยู่ และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต	ลักษณะเฉพาะที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำรงอยู่ และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต
● สภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ผลผลิตสำคัญ (ต่อ) รายได้ ภาวะที่ทำให้คนในหมู่บ้านนี้มีรายได้ สำหรับดำรงวิถีชีวิตอยู่ได้มาจาก 3 ทางหลัก โดยทางหนึ่งมาจากการขายผลผลิต ทางการเกษตร ทางที่สองของรายได้มาจากการ กู้ยืมหมุนเวียน และรายได้ทางที่สาม มาจากแรงงานที่อพยพไปทำงานต่างถิ่น (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกชาวบ้านชาย - สมาชิก โรงเรียนชุมชนอีสาน) “ทุกหลังเป็นหนี้ ใช้คืนกันไม่รู้จบหมด เพราะเป็น หนี้หมุนเวียน คือ พวกเอาข้าวไปขาย ได้เงินมา ก็เอามาตัดดอกแล้วก็กู้เอาไปอีก” ที่น่าสังเกตคือ หมู่บ้านนี้ มีจำนวน ครัวเรือน ที่มีรายได้ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ สูงกว่า หมู่บ้านอื่นๆในเขตบริการของโรงเรียนทั้ง 3 เขต ภาวะของสิ่งอำนวยความสะดวกที่ช่วยให้ดำรงชีวิต อยู่ได้ในท้องถิ่น ข้อมูล กชช.2ค. แสดงว่า ภาวะของสิ่ง อำนวยความสะดวกที่ช่วยให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ ในท้องถิ่น ได้แก่ - ทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้	● สภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ผลผลิตสำคัญ (ต่อ) รายได้ แม้ว่าชาวบ้านจะมีรายได้เสริมจาก ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรอื่นๆหลายอย่าง แต่ข้อมูล จปฐ.2 ของหมู่บ้านแสดงว่า มีครัวเรือนเพียงร้อยละ 50 ที่ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ มีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีพ หรือมีรายได้ เฉลี่ยไม่น้อยกว่า 20,000 บาท ต่อปีต่อคน นอกจากนี้ยังมีครัวเรือนจำนวนมากถึง กึ่งหนึ่งที่มีรายได้ไม่ถึงเกณฑ์ขั้นต่ำ แต่ละ ครัวเรือน ยังต้องเผชิญกับภาวะคับขันจาก การที่ต้องซื้อทั้งสิ่งอุปโภคบริโภค ซึ่งไม่มีเวลา ผลิตเอง เพราะต้องทุ่มกำลังทั้งหมดไปปลูกพืช เชิงเดี่ยว รวมทั้งยังต้องซื้ออันเนื่องมาจาก อิทธิพลของค่านิยมบริโภคนิยมและวัตถุนิยม จากโครงสร้างสังคมอุตสาหกรรมทุนนิยมพึงพิง ที่กระตุ้นผ่านทางสื่อต่างๆทั้งของรัฐและเอกชน ภาวการณ์ยืมวัตถุของสังคมยึดเงินเป็นสำคัญ เหตุการณ์ที่เป็นภาวการณ์ยืมวัตถุของสังคม ยึดเงินเป็นสำคัญของหมู่บ้านนี้ จากข้อมูล กชช.2ค. แสดงว่า มีการครอบครองพาหนะ อำนวยความสะดวกกันจำนวนมาก

ลักษณะเฉพาะของสภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านหนึ่งในเขตสอง	
ลักษณะเฉพาะที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการดำรงอยู่ และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต	ลักษณะเฉพาะที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำรงอยู่ และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต
• สภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ผลผลิตสำคัญ (ต่อ) ภาวะของสิ่งอำนวยความสะดวกที่ช่วยให้ดำรงชีวิต อยู่ในได้ท้องถิ่น(ต่อ) - มีถนนลาดยางไปอำเภอ(11 กิโลเมตร อีก 3 กิโลเมตรเป็นลูกรัง) - มีศาสนสถาน - มีอาสาพัฒนาปศุสัตว์ - มีศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน - มีโรงเรียนอนุบาลชนบท - มีโรงเรียนประถมศึกษา - มีหอกระจายข่าว - มีสถานบริการโทรศัพท์สาธารณะ - มีร้านค้า 6 แห่ง - มีร้านซ่อมเครื่องยนต์ 1 แห่ง - มีปั๊มน้ำมัน 1 แห่ง <u>การรวมกลุ่มเพื่อการผลิต</u> มีการรวมกลุ่มชาวบ้านโดยการ ประสานงานของผู้นำธรรมชาติ ทั้งที่เป็น สมาชิกของโรงเรียนชุมชนอีสาน และไม่ใช สมาชิกของโรงเรียนชุมชนอีสาน กลุ่มที่เกิดโดยการประสานงานของผู้นำ ธรรมชาติที่เป็นสมาชิกของโรงเรียนชุมชน อีสาน มี 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเยาวชน และกลุ่มศูนย์สาธิตการตลาด	• สภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ผลผลิตสำคัญ (ต่อ) ภาวะนิยมนวดของสังคมยึดเงินเป็นสำคัญ(ต่อ) ได้แก่ ในจำนวน 164 ครัวเรือน มี 16 ครัวเรือน เป็นเจ้าของรถปิคอัพ มี 80 ครัวเรือน เป็นเจ้าของ รถมอเตอร์ไซด์ มี 130 ครัวเรือน เป็นเจ้าของรถจักรยานสองล้อ มี 14 ครัวเรือน เป็นเจ้าของรถบรรทุก หรือรถเก๋ง ตามการรับรู้ของชาวบ้าน แสดงว่า แทบทุกครัวเรือนมีโทรทัศน์ ตู้เย็น พัดลม ที่ยังไม่มีเพียง 2 – 3 ครัวเรือน เท่านั้น <u>การรวมกลุ่มเพื่อการผลิต</u> การรวมกลุ่มโดยการประสานของทางการ มีน้อย ที่มีอยู่เพียงกลุ่มเดียว ได้แก่กลุ่ม กษคจ. เป็นกลุ่มกิจกรรมสนับสนุนการกู้ยืมเงิน ดำเนิน การโดยหน่วยงานของ กรมพัฒนาชุมชน ที่กลุ่มนี้อยู่ได้เพราะกิจกรรมสอดคล้องกับ ค่านิยมของชาวบ้านที่รับอิทธิพล จากสังคม ยึดเงินเป็นสำคัญ ที่มีกักู้ยืมเงินเพื่อการอุปโภค บริโภคมากกว่าเพื่อการผลิต

ลักษณะเฉพาะของสภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านหนึ่งในเขตสง	
ลักษณะเฉพาะที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการดำรงอยู่ และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต	ลักษณะเฉพาะที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำรงอยู่ และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต
• สภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ผลผลิตสำคัญ การรวมกลุ่มเพื่อการผลิต(ต่อ) กลุ่มที่เกิดโดยการประสานงานของ ผู้นำธรรมชาติที่ไม่ใช่สมาชิกของโรงเรียน ชุมชนอิสลาม มี 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งได้แก่ กลุ่ม ศูนย์สาธิตการตลาด เป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นในหมู่ ชนกษัตริย์ มีสมาชิกจำนวน 12 คน ที่ตั้งขึ้น ก็เพื่อแทนการไปซื้อสิ่งอุปโภค บริโภคจาก ร้านค้าทั่วไปซึ่งต้องซื้อเป็นประจำอยู่แล้ว และยังสามารถนำกำไรที่ร้านค้าทั่วไปเคยได้ คืนให้กันเอง กลุ่มนี้แม้ตั้งโดยผู้นำธรรมชาติ ที่ไม่ใช่สมาชิกโรงเรียนชุมชนอิสลาม แต่ก็ได้รับ การให้คำปรึกษาโดยผู้นำธรรมชาติที่เป็น สมาชิกของโรงเรียนชุมชนอิสลาม อีกกลุ่ม หนึ่งคือ สตรีแม่บ้าน กลุ่มนี้ตั้งขึ้นโดย น้องสาวของผู้นำธรรมชาติที่เป็นสมาชิกของ โรงเรียนชุมชนอิสลาม เพื่อแข่งกับพี่ชาย ที่ยังไม่ใช่สมาชิกของโรงเรียนชุมชนอิสลาม ก็เพราะยังไม่เชื่อในแนวทางของโรงเรียน ชุมชนอิสลาม นอกจากนี้ยังมีกลุ่มที่เกิดจากการ ประสานงานขององค์กรเอกชนภายนอก ได้แก่ กลุ่มมูลนิธิเกษตรกรไทย ทำกิจกรรม สนับสนุน โค กระบือให้แก่สมาชิก กลุ่มนี้ ผู้ที่ เป็นสมาชิกของโรงเรียนชุมชนอิสลามก็ได้ เข้าร่วมเป็นสมาชิกด้วย	• สภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ผลผลิตสำคัญ การรวมกลุ่มเพื่อการผลิต(ต่อ) การรวมกลุ่ม ทั้งโดยผู้นำธรรมชาติที่เป็น สมาชิกของโรงเรียนชุมชนอิสลาม และไม่ใช่ สมาชิก ล้วนมีข้อจำกัดในเรื่องความไม่มั่นคง อันเป็นผลมาจากค่านิยมบริโภคนิยมของสังคม ยึดเงินเป็นสำคัญ เช่น กลุ่มเยาวชน เมื่อได้ รายได้จากการทำกิจกรรมก็มักนำไปใช้จ่าย ส่วนทั้งหมด (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกผู้นำธรรมชาติ - สมาชิก โรงเรียนชุมชนอิสลาม) “กลุ่มเยาวชนทำกิจกรรมพวกเลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา เพาะเห็ดฟาง พอได้เงินมาก็เอาไปให้หมดไม่รู้จะออม ควรต้องปรับกลยุทธ์ของกลุ่มใหม่” หรือกลุ่มสตรีแม่บ้านก็ต้องหยุด แยกย้ายกันไป แก้ปัญหาเศรษฐกิจครัวเรือนของแต่ละคน หรือ กลุ่มศูนย์สาธิตการตลาดก็ล้มมาแล้ว 2-3 ครั้ง เพราะได้แต่รับสินค้าจากภายนอกมาขาย ไม่ได้ ขายผลผลิตที่ผลิตขึ้นเอง เงินจึงไปหมุนเวียน อยู่ในสินค้าที่มีทุนลดลงเรื่อยๆตามกำไรที่ได้มา

ลักษณะเฉพาะของสภาพพื้นฐานของหมู่บ้านหนึ่งในเขตสง	
ลักษณะเฉพาะที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการดำรงอยู่ และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต	ลักษณะเฉพาะที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำรงอยู่ และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต
● ข้อมูลประชากร สัญชาติ ศาสนา การศึกษา วัฒนธรรม ประเพณี การย้ายถิ่น <u>ข้อมูลประชากร</u> จำนวนประชากรจัดได้ว่ายังไม่หนาแน่น ทั้งนี้โดยเทียบกับจำนวนประชากร ต่อพื้นที่ ประกอบอาชีพเกษตรผสมผสาน ตามเกณฑ์ของโรงเรียนชุมชนอิสาน ที่ทำแบบพอย์พอย์กัน ซึ่งจะพอย์เพียงในพื้นที่ขั้นต่ำ 5 ไร่ ต่อครัวเรือน โดยข้อมูลจาก กชช.2ค. แสดงว่าจำนวนประชากร 774 คน หรือ 164 ครัวเรือน เมื่อเทียบกับพื้นที่ทำเกษตร 2555 ไร่ หากเฉลี่ยจะได้ 3.3 ไร่ ต่อคน หรือหากคิดจากฐานจำนวนครัวเรือน เฉลี่ยจะได้ 15.6 ไร่ ต่อครัวเรือน มากกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำถึง 3 เท่า หากพิจารณาอัตราส่วนของจำนวนประชากร เปรียบเทียบกับวัยแรงงานที่จัดว่าเป็นกำลังสมองและพลังของชุมชนก็ยังคงเป็นภาวะเอื้อ โดยพบคนในวัยแรงงานมากกว่าคนในวัยชราและในวัยเด็ก จากข้อมูลของ กชช.2ค. มีผู้ที่อยู่ในวัยแรงงาน(15 – 59 ปี) ร้อยละ 65.2 มีผู้ชราในวัยชรา (60 ปีขึ้นไป) ร้อยละ 7.1 และผู้ที่อยู่ในวัยเด็ก (ต่ำกว่า 14 ปี) ร้อยละ 27.6	● ข้อมูลประชากร สัญชาติ ศาสนา การศึกษา วัฒนธรรม ประเพณี การย้ายถิ่น <u>ข้อมูลประชากร</u> ภาวะที่เปลี่ยนไปสู่ความอ่อนแอของสังคมหมู่บ้านปรากฏให้เห็นในเรื่อง การย้ายถิ่นของประชากรในวัยแรงงานซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งมีจำนวนหนึ่งไปทำงานต่างถิ่นคิดเป็นร้อยละ 2.7 ถ้าคิดจากฐานครัวเรือน มีร้อยละ 9.1 ซึ่งตามการรับรู้ของชาวบ้านนั้นเห็นว่าผู้ที่ไปทำงานที่อื่นมักไปกรุงเทพฯ และมักได้แก่วัยรุ่น และที่จำนวนผู้ย้ายถิ่นน้อยลง เพราะได้พากันกลับมาในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ และโรงงานหรือบริษัทเลิกจ้าง (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกชาวบ้านชาย ไม่ใช่สมาชิกโรงเรียนชุมชนอิสาน) “คนในบ้านเข้ากรุงเทพฯกันเยอะไหม” “เยอะอยู่ ส่วนมากเป็นรุ่นหนุ่มรุ่นสาว แต่ก็กลับมาเยอะตอนพองสบู่แตก” (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกชาวบ้านชาย ไม่ใช่สมาชิกโรงเรียนชุมชนอิสาน) “วัยรุ่นส่วนใหญ่ไม่อยู่บ้าน ไปทำงานกรุงเทพฯ กลับมาเฉพาะเทศกาลสงกรานต์ เข้าพรรษา”

ลักษณะเฉพาะของสภาพพื้นฐานของหมู่บ้านหนึ่งในเขตสอง	
ลักษณะเฉพาะที่เป็นปัจจัยต่อการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต	ลักษณะเฉพาะที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต
ข้อมูลประชากร สัญชาติ ศาสนา การศึกษา วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ การย้ายถิ่น(ต่อ) <u>การศึกษา</u> กระแสหลักของการศึกษาในระบบโรงเรียนของหมู่บ้าน แม้ว่ายังคงเป็นการศึกษาที่แยกผู้เรียนออกจากการเรียนรู้ของครอบครัวและวิถีชีวิตในชุมชน แต่ก็เชื่อในเชิงการอ่านเขียน และได้ความรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งข้อมูลจาก กชข.2ค. แสดงว่า คนในวัยกำลังศึกษานั้น มีเด็กในวัยที่ควรเรียนในระดับประถมศึกษาได้รับการศึกษาเต็มจำนวน คือร้อยละ 100 ผู้ที่กำลังเรียน ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 36 คน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 26 คน อนุปริญญาหรือเทียบเท่า 5 คน ระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า 3 คน <u>การเรียนรู้</u> มีภาวะเชื่อของการเรียนรู้จากการเป็นสมาชิกของโรงเรียนชุมชนอิสาน ซึ่งในหมู่บ้านนี้มีสมาชิกอยู่ 23 ครัวเรือน ได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมอยู่เป็นประจำและต่อเนื่อง ทุกวันที่ 10 ของเดือน หรือวันที่ 5 ของเดือน โดยเป็นการประชุมเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อไปสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และเพื่อกอบบ้านกู้เมืองในที่สุด	ข้อมูลประชากร สัญชาติ ศาสนา การศึกษา วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ การย้ายถิ่น(ต่อ) <u>การศึกษา</u> กลุ่มเด็กที่เรียนระดับมัธยมศึกษา ยังไม่เต็มจำนวนของคนในวัยนี้ ข้อมูลจาก กชข.2ค. แสดงว่ามีร้อยละ 75.6 การศึกษาสูงสุดของคนในหมู่บ้าน มีถึงระดับปริญญาโทเพียง 2 คน <u>การเรียนรู้</u> การเรียนรู้ตามแนวทางของโรงเรียนชุมชนอิสานนี้ มีชาวบ้านจำนวนน้อยที่สามารถเข้าถึง เนื่องจากกับอิทธิพลของการพัฒนากระแสหลักของสังคมอุตสาหกรรมทุนนิยมพึ่งพิงที่มุ่งเร่งการผลิตและการบริโภค ยึดถือเงินเป็นสำคัญ ทำเพื่อขายเพื่อรวย กระตุ้นค่านิยมบริโภคนิยมและวัตถุนิยม ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงมีวิถีชีวิตที่มุ่งหาวิธีให้รวยเร็ว รวยมาก รวยง่ายเป็นหลัก

ลักษณะเฉพาะของสภาพพื้นฐานของหมู่บ้านหนึ่งในเขตสอง	
ลักษณะเฉพาะที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการดำรงอยู่ และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต	ลักษณะเฉพาะที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำรงอยู่ และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต
● ข้อมูลประชากร สัญชาติ ศาสนา การศึกษา วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ การย้ายถิ่น(ต่อ) <u>การเรียนรู้(ต่อ)</u> โดยอาศัยแนวทางของการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง บนฐานของการทำเพื่ออยู่เพื่อกันในวิถีการผลิตแห่งการเกษตรกรรมที่ยั่งยืนแบบผสมผสานปลอดสารเคมี ประกอบด้วยระบบเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีธุรกิจชุมชนและอุตสาหกรรมชุมชน ที่มุ่งเรื่องสวัสดิการแทนการแสวงหากำไร 	● ข้อมูลประชากร สัญชาติ ศาสนา การศึกษา วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ การย้ายถิ่น (ต่อ) <u>การเรียนรู้(ต่อ)</u> (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกผู้ใหญ่บ้าน ของหมู่บ้านหนึ่งในเขตสอง) "แนวทางของปราชญ์ชาวบ้านของโรงเรียนชุมชนอิสาน เป็นได้ก็แค่ในทฤษฎี ปฏิบัติไม่ได้ แต่ก่อนผมเห็นเขามีข้าวเจ้าใหญ่ๆ เป็นคนรวย แต่ตอนนี้ไม่มีแล้ว วันหนึ่งๆไม่มีรายได้เข้า สู้ลูกบ้านของผมก็ยังไม่ได้ ผมส่งเสริมให้ปลูกข้าวโพด เคี้ยวๆก็มี กระสอบข้าวโพดมาวางหน้าบ้าน ความสำเร็จต้องวัดกันว่า มีบัญชีแสดงได้ไหมว่า วันหนึ่งๆมีรายได้เข้าเท่าไร" ครัวเรือนส่วนใหญ่เรียนรู้จากวิถีการประกอบอาชีพเดิมของบรรพบุรุษ การเรียนรู้ใหม่ๆไม่ได้มาจากการต้องการของตนเอง หรือจากการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง แต่เป็นทางการมาจัดอบรมให้ เช่น การอบรมด้านสุขภาพ การจัดกลุ่มสนใจในอาชีพเฉพาะทาง เป็นต้น นอกจากนี้ก็เป็นการเรียนรู้จากสื่อ โดยเฉพาะสื่อทางโทรทัศน์ ซึ่งแทบทุกบ้านมีโทรทัศน์ ที่ไม่มีเพียง 3 หลัง แต่ก็มีวิทยุ ข้อน่าสังเกตคือ ยังไม่มีการเรียนรู้จากที่อ่านหนังสือของหมู่บ้าน

ลักษณะเฉพาะของสภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านหนึ่งในเขตสอง	
ลักษณะเฉพาะที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการดำรงอยู่ และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต	ลักษณะเฉพาะที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำรงอยู่ และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต
 <u>เชื้อชาติ/ศาสนา/วัฒนธรรม/ประเพณี</u> เชื้อชาติของคนในหมู่บ้านล้วนเป็นคนไทย ที่ใช้ภาษาพูดท้องถิ่นอีสาน หรือภาษาลาว จึงไม่มีเรื่องขัดแย้งกันในทางเชื้อชาติ และ สามารถสื่อสารเพื่อการเรียนรู้เป็นภาษาเดียวกัน ได้อย่างคล่องตัว ศาสนาของคนในหมู่บ้านล้วน เป็นศาสนาพุทธ ที่เชื่อให้ผู้คนมารวมตัวกัน ทำบุญต่างๆตามประเพณี ได้แก่ บุญข้าวจี บุญพระเวสสันดร บุญสงกรานต์ บุญบั้งไฟ บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญออกพรรษา บุญกฐิน	<u>การเรียนรู้(ต่อ)</u> การเรียนรู้จากการเรียกประชุมโดย ผู้นำทางการนั้นค่อนข้างน้อย และมักประชุม เพื่อแจ้งข่าวสำคัญของทางราชการ ถ้าไม่สำคัญก็ออกเสียงตามสายผ่าน หอกระจายข่าว หรือมีการประชุมอีกบ้าง ในเรื่องการจัดเตรียมงานบุญตามประเพณี ของหมู่บ้าน (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกผู้นำทางการ – ผู้ใหญ่บ้าน ของหมู่บ้านหนึ่งในเขตสอง) “ไม่ได้ประชุมทุกเดือน แต่จะใช้การออกข่าวผ่าน หอกระจายข่าวเป็นประจำ ชาวที่ออกก็มีข่าวราชการ ข่าวบ้านเมือง ข่าวการทำมาหากิน เรื่องที่ต้องเอาเข้า ที่ประชุมของหมู่บ้านคือเวลาเตรียมงานบุญ” <u>เชื้อชาติ/ศาสนา/วัฒนธรรม/ประเพณี</u> ภาวะที่เป็นข้อจำกัดในทางศาสนา คือ กรณีคุณภาพของบุคลากรทางศาสนา ซึ่งถูกครอบงำด้วยวัฒนธรรมของสังคมยึดเงิน เป็นสำคัญ ยังไม่ได้นำหลักธรรมของทาง ศาสนามาเอื้อต่อการดำรงวิถีชีวิตอย่างสมบูรณ์ ด้วยวิถีของชาวพุทธ

ลักษณะเฉพาะของสภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านหนึ่งในเขตสอง	
ลักษณะเฉพาะที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการดำรงอยู่ และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต	ลักษณะเฉพาะที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำรงอยู่ และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต
<u>เชื้อชาติ/ศาสนา/วัฒนธรรม/ประเพณี(ต่อ)</u> มีภาวะเอื้อจากความร่วมมือกันของคน ในหมู่บ้านนี้ คือ ความเชื่อในศรัทธาหลวงพ่ออุดม โดยได้จัดให้มีพิธีกรรมร่วมกันในช่วงก่อนลงนาในเดือน 6 เพื่อขอพรความอุดมสมบูรณ์ และช่วงเก็บเกี่ยวเสร็จในเดือน 3 <u>ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน</u> ความสัมพันธ์ระบบเครือญาติยังคงดำรงอยู่ และมีความชัดเจนตามการรับรู้ของชาวบ้านถึงความ เป็นญาติกัน ซึ่งเป็นภาวะเอื้อที่ยังคงอาศัยระบบเครือญาติ ขอความร่วมมือกันได้ (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกชาวบ้านชาย - สมาชิกโรงเรียนชุมชนอิสาน) "ในหมู่บ้านนี้เองก็ยังไหว้วาน ลงแขกกันได้อยู่บ้าง" ● <u>ภาวะผู้นำ</u> ภาวะผู้นำที่เป็นปัจจัยเอื้อของหมู่บ้านนี้ คือ การมีผู้นำธรรมชาติที่เป็นสมาชิกของโรงเรียนชุมชนอิสานทั้งที่เป็นแกนนำ และเป็นสมาชิกทั่วไป จำนวน 23 คน อยู่ภายใต้การนำของปราชญ์ชาวบ้านของโรงเรียนชุมชนอิสานในเขตสอง	<u>เชื้อชาติ/ศาสนา/วัฒนธรรม/ประเพณี(ต่อ)</u> (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกชาวบ้านชาย - สมาชิกโรงเรียนชุมชนอิสาน) "วัดไม่มีหลวงพ่อองค์เดียว สวดมนต์ก็เชื่อกันว่า สิ่งสอนก็ไม่เป็น พุทธได้อย่างเดียวว่า โยมอย่าลืมวัด ปฏิบัติเครื่องไทยทานละเวลาขอจนกว่าวัด พุทธได้คำนี้ คำเดียวกับชื่อหอย" (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกชาวบ้านชาย - ไม่ใช่สมาชิกโรงเรียนชุมชนอิสาน) "เมื่อไม่กี่วันมานี้ มีชาวบ้านไปทูลหลวงพ่อ แล้วได้เลขมาแพงหอย ถูกไปเยอะเหมือนกัน" <u>ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน</u> แม้ว่าระบบเครือญาติยังมีอยู่ แต่ก็มีความโน้มรับอิทธิพลจากสังคมยึดเงินเป็นสำคัญ เกิดชัดเจนมากขึ้น เมื่อพบการกู้ยืมเงินในหมู่บ้าน เครือญาติแล้วคิดดอกเบี้ย และมีการคิดค่าจ้างเมื่อช่วยทำงานในไร่ (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกชาวบ้านหญิง - ไม่ใช่สมาชิกโรงเรียนชุมชนอิสาน) "ทำนาเดี๋ยวนี้ต้องใช้เงินทั้งนั้น ญาติที่มากช่วยค่าช่วยเกี่ยวยังต้องให้เงินเลย" ● <u>ภาวะผู้นำ</u> แม้ว่าในหมู่บ้านนี้ได้มีผู้นำธรรมชาติทั้งที่เป็นและไม่ได้เป็นสมาชิกของโรงเรียนชุมชนอิสาน แต่ภาวะการนำของหมู่บ้านก็ยังคงอยู่ในกระแสหลักของภาวะการนำโดยทางการ ที่เป็นการนำแบบทำตามหน้าที่

ลักษณะเฉพาะของสภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านหนึ่งในเขตสอง	
ลักษณะเฉพาะที่เป็นปัจจัยต่อการดำรงอยู่ และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต	ลักษณะเฉพาะที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำรงอยู่ และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต
• ภาวะผู้นำ(ต่อ) ซึ่งอยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียงกัน ทั้ง 23 คน ได้เข้าร่วมประชุมเพื่อสร้างองค์ความรู้ และ กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นประจำ และ ต่อเนื่องทุกวันที่ 10 ของเดือน สำหรับสมาชิก ทั่วไป และทุกวันที่ 5 ของเดือนสำหรับกลุ่ม เยาวชน โดยเป็นองค์ความรู้เชิงแนวคิดและ วิถีปฏิบัติสำหรับการดำรงชีวิตแบบพึ่งตนเอง และพึ่งพากันเอง บนฐานของ "ทำเพื่ออยู่ เพื่อกิน"(ไม่ใช่ทำเพื่อขายเพื่อรวย)ด้วยการ อาศัยการเกษตรกรรมยั่งยืนแบบผสมผสาน ที่ประกอบด้วยธุรกิจชุมชน และอุตสาหกรรม ชุมชนที่มุ่งเรื่องสวัสดิการแทนการแสวงหา กำไร และเป็นองค์ความรู้ที่รู้เท่าทัน วิกฤติการณ์ปัญหาความล้มเหลวของวิถีชีวิต ในการเกษตรเชิงเดี่ยวท่ามกลางอิทธิพลของ วิกฤติการณ์ปัญหาที่สืบเนื่องมาจาก โครงสร้างสังคมอุตสาหกรรมทุนนิยมพึ่งพิง ผู้นำธรรมชาติที่เป็นสมาชิกของ โรงเรียนชุมชนอีสานเหล่านี้ ได้ร่วมกันกระตุ้น ให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อการผลิต ซึ่งทางการ มักทำแล้วไม่ประสบผลสำเร็จ ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเยาวชน และกลุ่ม ศูนย์สาธิตการตลาด และยังส่งอิทธิพลในหมู่ ญาติมิตร ให้เกิดการแข่งขันกันจัดตั้งกลุ่ม	• ภาวะผู้นำ(ต่อ) ไม่ได้ผูกพันเพื่อช่วยเหลือเจือจุนอย่างผู้นำ ดั้งเดิม เช่นหมอธรรม หรือจ่า เป็นต้น รวมทั้ง ไม่ได้มีการรวมกลุ่มประชุมปรึกษาหารืออยู่เป็น ประจำ และต่อเนื่องเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือ สร้างองค์ความรู้ร่วมกันอย่างภาวะการนำ โดยธรรมชาติของโรงเรียนชุมชนอีสาน แต่จะมี การประชุมก็ต่อเมื่อมีเรื่องสำคัญจากทางการ มาแจ้ง หรือเมื่อต้องการเตรียมจัดงานบุญ ตามประเพณี ในกรณีที่มีเรื่องแจ้งที่ไม่สำคัญ นั้น มักใช้การประกาศเสียงตามสายทาง หอกระจายข่าวของหมู่บ้าน ระบบข้อมูลที่ใช้ในภาวะการนำของทางการ เป็นข้อมูลที่ได้มาจากแบบฟอร์มของทางการ ที่ออกโดยกระทรวงต่างๆ 9 กระทรวง เช่น แบบฟอร์ม กชช.(แบบบันทึกข้อมูลพื้นฐานของ หมู่บ้าน) หรือแบบฟอร์ม จปฐ.(แบบบันทึก ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของหมู่บ้าน) เป็นต้น ข้อนำสังเกตคือ เป็นระบบข้อมูลที่ต่างจาก ระบบข้อมูลของโรงเรียนชุมชนอีสาน ที่มีการออกแบบฟอร์มเก็บข้อมูลเพื่อนำไป พัฒนากลุ่มที่มาจากความต้องการของกลุ่มเอง

ลักษณะเฉพาะของสภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านหนึ่งในเขตสอง	
ลักษณะเฉพาะที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต	ลักษณะเฉพาะที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำรงอยู่และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต
● ภาวะผู้นำ(ต่อ) ในหมู่บ้านนี้มีคนทำให้เกิดการแข่งขันกันจัดตั้งกลุ่ม ขึ้นๆเพิ่มขึ้นด้วย เช่น กลุ่มสตรีแม่บ้านที่ตั้งขึ้นโดยน้องสาวของผู้นำธรรมชาติที่เป็นสมาชิกของโรงเรียนชุมชนอิสลามที่ต้องการแข่งกันทำกับพืชาย และกลุ่มศูนย์สาธิตการตลาด ตั้งขึ้นโดยเพื่อนบ้านที่ผู้นำธรรมชาติที่เป็นสมาชิกของโรงเรียนชุมชนอิสลามเป็นผู้ให้คำปรึกษา ● ภูมิปัญญา การเคลื่อนไหว และการสืบทอด ภูมิปัญญาซึ่งใช้ในความหมายขององค์ความรู้ และบุคคลที่เป็นเจ้าขององค์ความรู้ พบว่า ในหมู่บ้านนี้อยู่ระหว่างการเชื่อมโยงกับ ภูมิปัญญาที่เป็นปรัชญาแห่งการดำเนินวิถีชีวิตแบบพึ่งตนเอง และพึ่งพาตนเอง ทำให้อยู่เพื่อกัน(แทนการทำเพื่อขายเพื่อรวย) ในวิถีการผลิตของไร่ นาสวนผสมภายใต้การนำของปราชญ์ชาวบ้านของโรงเรียนชุมชนอิสลามในเขตสอง ● ภูมิปัญญาเหล่านี้ได้มีการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเก็บบทเรียนท่ามกลางการนำภูมิปัญญาไปใช้ในวิถีชีวิตจริง โดยมีการประชุมอยู่เป็นประจำทุกเดือนๆละครั้งอย่างต่อเนื่อง	 ● ภูมิปัญญา การเคลื่อนไหว และการสืบทอด ภาวะที่เป็นข้อจำกัดคือ พบจำนวนครัวเรือนที่เป็นสมาชิกโรงเรียนชุมชนอิสลามยังน้อยเพียง 23 ครัวเรือน (จาก 164 ครัวเรือน) แต่ก็ได้มีสาเหตุมาจากการไม่สมัครใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกเสียทั้งหมด แต่โรงเรียนชุมชนอิสลามเองก็มีข้อจำกัดในการรับสมัครทั้งในเรื่องคุณสมบัติ และงบประมาณสนับสนุนสมาชิก (จากการสนทนากับผู้นำของโรงเรียนชุมชนอิสลาม ของหมู่บ้านหนึ่งในเขตสอง) "มีอีกหลายคนที่รอคิวขอเข้าเป็นสมาชิก แต่เราก็ต้องดูความพร้อมของเขาด้วย และอีกอย่างถ้ารับเขาเข้ามา ก็ต้องสนับสนุนเขาด้วย กองทุนของเรายังมีจำกัดอยู่"

ลักษณะเฉพาะของสภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านหนึ่งในเขตสอง	
ลักษณะเฉพาะที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการดำรงอยู่ และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต	ลักษณะเฉพาะที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำรงอยู่ และพัฒนาไปของการดำรงวิถีชีวิต
• ภูมิปัญญา การเคลื่อนไหว และ การสืบทอด(ต่อ) ภูมิปัญญา ในวิชาชีพเพื่อการถ่ายทอด ที่ยังมีอยู่ในหมู่บ้าน ได้แก่ การทอผ้า และ การจักสานผลิตภัณฑ์สำหรับใช้ทางการ เกษตร เช่น ไซ ตะกร้า เป็นต้น	

ลักษณะโดยสรุปของสภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านหนึ่งในเขตบริการของโรงเรียน ในเขตสอง

กระแสหลักของสภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านหนึ่งในเขตสอง มีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปสู่ความอ่อนแอของสังคมหมู่บ้านในหลายด้าน ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับที่มักปรากฏอยู่โดยทั่วไปของสังคมอุตสาหกรรมทุนนิยมฟุ้งฟิงที่เร่งการผลิตและการบริโภคด้วยการสร้างค่านิยมบริโภคนิยมและวัตถุนิยม ยึดเงินเป็นปัจจัยสำคัญของการดำรงชีวิต ในขณะที่ต้องพึ่งพิงภายนอกเป็นส่วนใหญ่

ในส่วนของการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยผู้นำธรรมชาติ เพิ่งอยู่ในขั้นเริ่มก่อตั้งเป็นเวลา 3 ปี โดยชาวบ้านที่เป็นสมาชิกของโรงเรียนชุมชนอิสลามยังคงมีจำนวนน้อยเพียง จำนวน 23 คน(จำนวนประชากรวัยแรงงานมี 504 คน)ได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมอย่างเป็นประจำและต่อเนื่องทุกเดือนอย่างต่ำ เดือนละครั้ง เพื่อสร้างเสริมองค์ความรู้ร่วมกันตามแนวทางของการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง บนฐานของการทำเพื่ออยู่เพื่อกินในวิถีการผลิตแบบไร้ตลาดผลผลิตออกเคมี ประกอบด้วยระบบเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีธุรกิจชุมชนและอุตสาหกรรมชุมชนที่มุ่งเรื่องสวัสดิการแทนการแสวงหากำไร

อย่างไรก็ตาม ก็ยังคงมีข้อจำกัดที่ขยายเครือข่ายสมาชิกได้ไม่มากเพียง 23 ครัวเรือนหรือเพียงร้อยละ 14 ของครัวเรือนทั้งหมด โดยมีข้อจำกัดสองลักษณะสำคัญ คือ
ลักษณะที่หนึ่ง เป็นข้อจำกัดของฝ่ายโรงเรียนชุมชนอิสลามเองที่ยังไม่สามารถรับสมาชิกเพิ่ม

ทั้งที่มีผู้แจ้งความจำนงขอเข้าเป็นสมาชิก เพราะการรับสมาชิกเพิ่มหมายถึงการต้อง
มีงบประมาณ หรือปัจจัยสนับสนุนที่ใช้ในการรวมกลุ่มสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน
ข้อจำกัดอีกลักษณะหนึ่งมาจากอิทธิพลของการพัฒนากระแสหลักของสังคมอุตสาหกรรม
ทุนนิยมซึ่งพึ่งพิงการเพิ่มผลผลิตและการบริโภค ยึดเงินเป็นสำคัญ ทำเพื่อขายเพื่อรวย
กระตุ้นค่านิยมบริโภคนิยม และวัตถุนิยม ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงมีวิถีชีวิตที่มุ่งหาวิธีให้รวยเร็ว
รวยมากๆ รวยง่ายเป็นหลัก สำหรับแนวทางของโรงเรียนชุมชนอีสานที่มุ่งการผลิตแบบ
พึ่งตนเอง และพึ่งพากันเอง ทำเพื่ออยู่เพื่อกิน มีธุรกิจชุมชน และอุตสาหกรรมชุมชน ที่มุ่งเรื่อง
สวัสดิการแทนการแสวงหากำไร เพื่อให้สรรพชีวิต ทั้งคน พืช สัตว์ และระบบนิเวศสามารถ
อยู่ร่วมกันอย่างได้ดุลยภาพ และสันติสุขนี้ มีชาวบ้านส่วนน้อยที่เข้าถึง และมักได้แก่คนที่ผ่าน
วิกฤติในวิถีชีวิต ประกอบกันได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องและเป็นประจำจากต้นแบบของจริงจาก
ปราชญ์ชาวบ้าน หรือสมาชิกของโรงเรียนชุมชนอีสาน หรือผ่านการวนเวียนเข้าไปเผชิญกับ
สภาวะวิกฤติจากสังคมอุตสาหกรรมทุนนิยมซึ่งพึ่งพิงข้าแล้วร่ำอีก แล้วได้บทเรียนว่า
“ยิ่งอยากรวย ยิ่งจน”

ภาวะการเปลี่ยนแปลงสู่ความอ่อนแอของสังคมหมู่บ้าน ในแต่ละด้าน พบว่า
ด้านสภาพภูมิศาสตร์

แหล่งป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์ ซึ่งตามการรับรู้ของชาวบ้านเคยรับรู้ถึงขั้นเป็นป่าดงดิบ
มีสัตว์ป่าหลายชนิด ปัจจุบันสภาพป่าเสื่อมโทรม ต้นไม้ใหญ่ และสัตว์ป่าไม่มีแล้ว โดยเป็นผล
มาจากการให้สัมปทาน และการเข้าไปตัดไม้ของชาวบ้าน

แหล่งน้ำของหมู่บ้านนั้น มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่เป็นลำน้ำแยกมาจาก แม่น้ำสายหลักของ
ตัวอำเภอ และทางการได้จัดการทำให้เป็นอ่างเก็บน้ำ ทำให้บางพื้นที่ที่เคยถูกน้ำท่วมมาก่อน
ต้องถูกน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก

ด้านเศรษฐกิจ

รายได้หลักของหมู่บ้านมาจากการทำนา และมีรายได้บางส่วนมาจากการเกษตร
ทางอื่นเสริม เช่น การทำไร่ การปลูกพืชอายุสั้น และการรับจ้างทางการเกษตร แต่กระนั้น
ครัวเรือนที่มีรายได้ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ หรือมีรายได้พอเพียงสำหรับยังชีพโดยเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า
20,000 บาท ต่อปีต่อคน ตามเกณฑ์ของ จปฐ.2 (ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของหมู่บ้าน)
มีเพียงกึ่งหนึ่ง หรือร้อยละ 50 เท่านั้น

สภาวะหนี้สินในหมู่บ้านนี้ ตามการรับรู้ของชาวบ้าน แสดงว่า ทุกครัวเรือนล้วนเป็นหนี้ โดยภาวะหนี้สินที่เกิดขึ้นนั้น เกิดจากการเพิ่มขึ้นของต้นทุนการผลิตทางการเกษตรทั้งในเรื่องการให้เครื่องจักรกลแทนแรงงานสัตว์ การใช้สารเคมีทั้งปุ๋ย และยาปราบศัตรูพืช การว่าจ้างแรงงานในการผลิตทั้งจ้างไถ จ้างดำ จ้างเกี่ยว รวมถึงการซื้อสิ่งอุปโภคบริโภคเพราะไม่มีเวลาผลิตเอง อันเนื่องมาจากต้องทำการเกษตรเชิงเดี่ยว ตลอดจนการซื้อเทคโนโลยีอำนวยความสะดวกต่างๆ ทั้งรถไถ รถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ รถปิคอัพ โทรศัพท์ ตู้เย็น พัดลม ที่มาจากการกระตุ้นค่านิยมบริโภคนิยม และวัตถุนิยมของสังคมอุตสาหกรรมทุนนิยมฟุ้งเฟ้อ

ด้านประชากร การศึกษา และวัฒนธรรม

ภาวะการย้ายถิ่นของประชากรวัยแรงงาน ตามการรับรู้ของชาวบ้าน แสดงว่า แต่ละครัวเรือน ต้องมีคนใดคนหนึ่งไปทำงานต่างถิ่นโดยเฉพาะที่กรุงเทพฯ และมักเป็นกลุ่มของเยาวชนที่อพยพไปทำงานต่างถิ่น

การเรียนรู้ของผู้คนในหมู่บ้านเป็นการเรียนรู้จากวิถีการประกอบอาชีพทางการเกษตรแบบดั้งเดิม โดยเรียนรู้จากประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา และเรียนรู้จากสื่อโทรทัศน์เป็นหลัก

การเรียนรู้ในระบบโรงเรียนของหมู่บ้าน ยังคงอยู่ในกระแสหลักของการเรียนความรู้สากลตามตำราแกนกลางเพื่อเรียนต่อ หรือเพื่อหางานทำที่มีเงินเดือน

ด้านภาวะการนำ

ภาวะการนำในหมู่บ้านอยู่ในกระแสหลักของภาวะการนำโดยทางการที่เป็นการนำแบบทำตามหน้าที่ ยังไม่มีการรวมกลุ่มชาวบ้านเป็นประชาคมที่มีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ หรือสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นประจำและต่อเนื่อง แต่จะมีการประชุมก็ต่อเมื่อมีเรื่องสำคัญจากทางการมาแจ้ง หรือเมื่อต้องเตรียมจัดงานบุญตามประเพณี ในกรณีที่มีเรื่องแจ้งที่ไม่สำคัญมักให้การประกาศเสียงตามสายผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน

ระบบข้อมูลที่ใช้ในภาวะการนำเป็นข้อมูลที่ได้มาจากแบบฟอร์มของทางการ เช่น กสรช. (แบบบันทึกข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน) หรือ จปฐ. (แบบบันทึกข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของหมู่บ้าน) ซึ่งต่างจากระบบข้อมูลของโรงเรียนชุมชนอีสานที่มีการออกแบบฟอร์มเก็บข้อมูลเพื่อนำไปพัฒนากลุ่มที่มาจากความต้องการของกลุ่มเอง

ภาวะที่ทำให้ยังคงดำรงชีวิตอยู่ได้ในหมู่บ้าน

เมื่อแหล่งป่าที่อุดมสมบูรณ์ได้เปลี่ยนมาเป็นป่าเสื่อมโทรม การดำรงอยู่ได้ในหมู่บ้านจึงต้องอาศัยวิถีการผลิตทางการเกษตรเป็นหลัก ได้แก่ การทำนา และ การปลูกพืชระยะสั้น โดยอาศัยแหล่งน้ำจากน้ำฝนตามธรรมชาติ และแหล่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำซึ่งปรับแต่งลำน้ำที่แยกมาจากแม่น้ำของตัวอำเภอ

ภาวะของดินที่เคยอุดมสมบูรณ์ได้เปลี่ยนมาเสื่อมคุณภาพเป็นดินจืดนั้นได้มีการแก้ปัญหาด้วยการใช้สารเคมีเป็นหลัก

รายได้หลักจากการเกษตรที่ครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่พอเพียงสำหรับดำรงชีวิต ได้มีการแก้ปัญหาด้วยการกู้ยืมหมุนเวียน โดยเป็นการหมุนเวียนนำข้าวไปขายให้ได้เงิน เพื่อนำไปตัดดอกเบี้ย เพื่อจะสามารถกู้ยืมเงินได้เท่าเดิม เป็นหลัก

หมู่บ้านมีสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะทั้งที่ได้มาจากทางการและเอกชน ที่ทำให้ผู้คนในหมู่บ้านสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสะดวกสบาย เช่น มีถนนลาดยาง ยาว 11 กิโลเมตร (มีถนนลูกรังหรือหินคลุก 3 กิโลเมตร) ไปอำเภอด้วยเวลา 30 นาที มีไฟฟ้าใช้ มีอาสาพัฒนาปศุสัตว์ มีศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีหอกระจายข่าว มีสถานบริการโทรศัพท์สาธารณะ มีร้านซ่อมเครื่องยนต์ มีร้านขายของเบ็ดเตล็ด มีโรงสีเล็ก มีปั๊มน้ำมัน เป็นต้น

ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านนั้น ตามการรับรู้ของชาวบ้าน ยังคงเป็นความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ อย่างไรก็ตามแม้ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติแต่เดิม เคยเชื่อให้เกิดความไว้วางใจ และเกื้อกูลร่วมมือกัน สำหรับในปัจจุบันที่รับอิทธิพลของสังคมยึดเงินเป็นสำคัญนั้น การช่วยเหลือที่แม้ยังมีอยู่ แต่ก็มีเงื่อนไขในค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงินแทนการให้เปล่า แต่ความเป็นญาติยังคงเชื่อในแง่ที่คิดดอกเบี้ยยต่ำกว่าของเอกชนอยู่บ้างเท่านั้น

ภูมิปัญญาของหมู่บ้านอยู่ระหว่างการเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาที่เป็นปรีชาแห่งการดำเนินชีวิตแบบพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง ทำเพื่ออยู่เพื่อกันแทนการทำเพื่อขายเพื่อรวบรวบวิถีการผลิตของไร่นาสวนผสม ภายใต้การนำของปราชญ์ชาวบ้านของโรงเรียนชุมชนอีสาน ในเขตสอง และยังมีภูมิปัญญาในวิชาชีพเพื่อการถ่ายทอด ที่ยังมีอยู่ในหมู่บ้าน ได้แก่ การทอผ้า และการจักสานผลิตภัณฑ์สำหรับใช้ทางการเกษตร เช่น ไซ ตะกร้า เป็นต้น

ปัจจัยที่ส่งเสริม หรือกีดขวาง ต่อการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนในระบบ กับชุมชนเพื่อไปสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ปัจจัยที่มาจากส่วนของสภาพพื้นฐานของหมู่บ้านหนึ่งในเขตสอง

สภาพพื้นฐานของหมู่บ้านหนึ่งในเขตสอง ปรากฏให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งเสริมและกีดขวาง ต่อการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนในระบบและชุมชน เพื่อไปสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งที่เป็นลักษณะทำนองเดียวกัน และที่แตกต่างไปจากของหมู่บ้านหนึ่ง และหมู่บ้านสอง ของเขตหนึ่ง ดังนี้

ปัจจัยส่งเสริม

1. โครงสร้างวิถีการผลิตหลักของหมู่บ้านที่ยังคงเป็นวิถีการผลิตทางการเกษตร(ทำนา) จัดเป็นปัจจัยส่งเสริม เนื่องจากจะสามารถใช้เป็นฐานในการปรับปรนนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนชนบทตามแนวทางของโรงเรียนชุมชนอีสานได้ ได้แก่แนวทางที่ยึดหลักการพึ่งตนเองบนวิถีแห่งการเกษตรกรรมยั่งยืนแบบผสมผสาน ซึ่งต้องการสมาชิกที่มีที่ดินและมีประสบการณ์และบทเรียนจากอาชีพทางการเกษตรมาระดับหนึ่ง (มีความเป็นทำนองเดียวกันกับหมู่บ้านหนึ่ง และหมู่บ้านสองของเขตหนึ่ง)

2. การขยายสมาชิกของโรงเรียนชุมชนอีสานเข้าไปในหมู่บ้าน เป็นปัจจัยส่งเสริม โดยพบว่าหมู่บ้านหนึ่งในเขตสองมีครัวเรือนที่เป็นสมาชิกของโรงเรียนชุมชนอีสาน จำนวน 23 ครัวเรือน จากทั้งหมด 164 ครัวเรือน หรือร้อยละ 14 นับจำนวนคนที่เป็สมาชิกได้ 23 คน กลุ่มคนเหล่านี้ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมตามแนวทางของโรงเรียนชุมชนอีสาน เช่น ได้เข้าร่วมประชุมเพื่อสร้างองค์ความรู้ และสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นประจำ และต่อเนื่อง ทุกวันที่ 10 ของเดือนสำหรับสมาชิกทั่วไป และทุกวันที่ 5 ของเดือนสำหรับกลุ่มเยาวชน โดยเป็นองค์ความรู้เชิงแนวคิดและวิถีปฏิบัติสำหรับการดำรงชีวิตแบบพึ่งตนเอง และพึ่งพากันเอง บนฐานของ "ทำเพื่ออยู่ เพื่อกิน" (ไม่ใช่ทำเพื่อขายเพื่อรวย) ด้วยการอาศัยการเกษตรกรรมยั่งยืนแบบผสมผสาน ที่ประกอบด้วยธุรกิจชุมชน และอุตสาหกรรมชุมชนที่มุ่งเรื่องสวัสดิการแทนการแสวงหากำไร และเป็นองค์ความรู้ที่รู้เท่าทันวิกฤติการณ์ปัญหาความล้มเหลวของวิถีชีวิตในการเกษตรเชิงเดี่ยวท่ามกลางอิทธิพลของวิกฤติการณ์ปัญหาที่สืบเนื่องจากโครงสร้างสังคม อุตสาหกรรมทุนนิยมฟุ้งฟิง

ผู้นำธรรมชาติที่เป็นสมาชิกของโรงเรียนชุมชนอีสานเหล่านี้ ได้ร่วมกันกระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อการผลิต ซึ่งทางการมักทำแล้วไม่ประสบผลสำเร็จ ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเยาวชน และกลุ่มศูนย์สาธิตการตลาด และยังส่งอิทธิพลในหมู่บ้านมิตรให้เกิดการแข่งขันกัน จัดตั้งกลุ่มอื่นๆเพิ่มขึ้นด้วย เช่น กลุ่มสตรีแม่บ้าน ที่ตั้งขึ้นโดยน้องสาวของผู้นำธรรมชาติที่เป็นสมาชิกของโรงเรียนชุมชนอีสานซึ่งต้องการแข่งกันทำกับพี่ชาย และกลุ่มศูนย์สาธิตการตลาด ซึ่งตั้งขึ้นโดยเพื่อนบ้านภายใต้การให้คำปรึกษาของผู้นำธรรมชาติที่เป็นสมาชิกของโรงเรียนชุมชนอีสาน

สมาชิกของโรงเรียนชุมชนอีสานที่มีความเป็นผู้นำธรรมชาติ แต่ไม่ได้เข้าไปสู่ตำแหน่งของผู้นำทางการ ยังสามารถประสานกับหน่วยงานทางการ นำเอาประโยชน์จากทางการมาเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มได้ เช่น การประสานให้สามารถขุดสระน้ำในพื้นที่ของสมาชิกโรงเรียนชุมชนอีสานในหมู่บ้าน เป็นต้น

สมาชิกของโรงเรียนชุมชนอิสานในหมู่บ้าน ยังเป็นแบบอย่างที่มีประสิทธิผลสำเร็จของการทำเกษตรผสมผสาน ให้กับครัวเรือนที่รอคอยโอกาสขอเช่าเป็นสมาชิก รวมทั้งครัวเรือนที่ไม่ประสงค์เช่าเป็นสมาชิก แต่เฝ้าสังเกตอยู่ห่างๆแล้วทำตามอย่าง

สมาชิกของโรงเรียนชุมชนอิสานในหมู่บ้าน ที่เป็นผู้ปกครองนักเรียน มีความเข้าใจเรื่องการจัดการศึกษาตามแนวการปฏิรูปการเรียนรู้ ที่ประสานหลักสูตรกับการดำรงวิถีชีวิตอยู่ได้ในท้องถิ่น ไม่มุ่งเน้นเรียนหนังสือเพื่อสอบเรียนต่อให้ได้งานที่มีเงินเดือน โดยให้ความร่วมมือกับครูแกนนำจัดทำกิจกรรมผู้ปกครองร่วมเรียนรู้ 'กิจกรรมครูภูมิปัญญาเข้มแข็ง' และ 'กิจกรรมส่งผู้ปกครองเข้าร่วมอบรมหลักสูตรรปอ. ภาคประชาชน'

กิจกรรมผู้ปกครองร่วมเรียนรู้ นั้น เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพจะสมบูรณ์สอดคล้องกับสภาพของนักเรียนแต่ละคนบนฐานของความเข้าใจของผู้ปกครองต่อลูกหลาน โดยครูต้องทำงานร่วมกับผู้ปกครองเพื่อพัฒนาผู้เรียน /

กิจกรรมครูภูมิปัญญาเข้มแข็ง มุ่งส่งเสริมครูภูมิปัญญาชาวบ้านให้พัฒนาอาชีพ เพื่อจะสามารถให้ความรู้ที่มีประสิทธิภาพแก่ลูกหลาน /

กิจกรรมส่งผู้ปกครองเข้าร่วมอบรมหลักสูตรรปอ.ภาคประชาชน โดยหลักสูตรนี้มุ่งสร้างเกษตรกรต้นแบบ หรือผู้นำการเปลี่ยนแปลง หรือวิทยากรกระบวนการเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง (ลักษณะแตกต่างจากหมู่บ้านหนึ่ง และหมู่บ้านสอง ในเขตหนึ่ง)

3. เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน พบว่าเป็นปัจจัยส่งเสริม คือ การมีประวัติความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติมาก่อน ทั้งแหล่งป่า คุนภาพของดิน และคุณภาพของน้ำ

ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่จะเอื้อให้สามารถใช้เป็นสื่อนำไปสู่การทำกิจกรรมสร้างสำนึกร่วมเพื่อรื้อฟื้นความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรได้ (ลักษณะทำนองเดียวกันกับหมู่บ้านหนึ่ง และหมู่บ้านสองของเขตหนึ่ง – แต่มีเงื่อนไขที่เอื้อประโยชน์มากกว่าในแง่ที่แหล่งป่ายังคงหลงเหลืออยู่บ้างประมาณ 850 ไร่ แม้ว่าจะเป็นแหล่งป่าเสื่อมโทรม แต่ก็สามารถใช้เป็นสื่อสำหรับทำกิจกรรมปลูกป่าเสริมร่วมกันได้)

3. ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ และความเชื่อในพิธีกรรมดั้งเดิมเป็นปัจจัยส่งเสริม เพราะยังคงทำให้หลงเหลือวัฒนธรรมแห่งความไว้วางใจ และความร่วมมือกันได้บ้าง ซึ่งจะส่งเสริมแผนงานในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนชนบทตามแนวทางของโรงเรียนชุมชนอิสานในแง่ 'ขยายเครือข่ายสมาชิกแบบทวีคูณในกลุ่มรู้จัก' ได้ (ลักษณะทำนองเดียวกับหมู่บ้านหนึ่ง)

ปัจจัยกีดขวาง

1. โครงสร้างสังคมหมู่บ้านที่ถูกครอบงำด้วยกระแสการพัฒนาประเทศตามระบอบอุตสาหกรรมทุนนิยมพึงพิง ปรากฏเป็นปัจจัยกีดขวางหลายนัย ได้แก่

นัยที่หนึ่ง การเสื่อมลง และการสูญสลายไปของทรัพยากรธรรมชาติ โดยการทำลายของวิถีการผลิตแบบเร่งการผลิตและเร่งการบริโภค ทั้งแหล่งป่า คุณภาพดิน และคุณภาพน้ำ

นัยที่สอง การปลูกฝังค่านิยมยึดเงินเป็นสำคัญ รวมทั้งค่านิยมบริโภคนิยมและวัตถุนิยม

นัยที่สาม การกู่หนีมีสินหมุนเวียนแบบไม่มีวันใช้หนี้ได้หมด

เหล่านี้ส่งผลให้ หนึ่ง คนวัยแรงงานในหมู่บ้านอพยพไปหางานทำต่างถิ่น ทำให้ขาดพลังของคนในวัยแรงงานมาร่วมกิจกรรม สอง แม้ว่ามีคนในวัยแรงงานส่วนหนึ่งที่ยังคงดำรงวิถีชีวิตอยู่ในหมู่บ้าน แต่ก็พลังที่ขาดประสิทธิภาพในการเข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากต้องทุ่มเวลา กำลังกาย ใจ สติปัญญาทั้งหมดไปแสวงหารายได้มาให้หนี้ หรือสนองค่านิยมวัตถุนิยม และบริโภคนิยม สาม วิถีคิดยึดเงินเป็นตัวตั้งเป็นปัจจัยกีดขวางสำคัญ ต่อการสร้างเสริมวิถีคิดตามแนวทางของโรงเรียนชุมชนอีสาน ที่ยึดหลักทำเพื่ออยู่เพื่อกิน เหลือกินแจก เหลือแจกจึงขาย หรือแปรรูป อันจะนำไปสู่สำนึกทางจริยธรรม ในเชิงของการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ต่อเนื่องไปจนถึงการรักษาสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งแนวคิดทำเพื่ออยู่เพื่อกินนี้ไม่ได้ปรับเปลี่ยนให้เกิดขึ้นได้ง่ายๆหรือรวดเร็ว แม้แต่ในหมู่บ้านจากโรงเรียนชุมชนอีสานก็ต้องผ่านการสรุปทบทวนซ้ำแล้วซ้ำเล่า วิถีคิดยึดเงินเป็นตัวตั้งนี้ยังกีดขวางต่อแนวทางการจัดการศึกษาที่มุ่งเชื่อมโยงหลักสูตรกับการดำรงวิถีชีวิตอยู่ได้ในท้องถิ่น สืบเนื่องจากคำสอนทนายอย่างไม่เป็นทางการของผู้ปกครองโดยเฉพาะที่ไม่ใช่สมาชิกโรงเรียนชุมชนอีสาน มักไม่เห็นด้วยกับการที่ครูพานักเรียนไปเรียนรู้อาชีพของผู้ปกครอง ว่าเด็กคุ้นเคยอยู่แล้ว ต้องการไม่ครูสอนหนังสือเพื่อเด็กจะสามารถสอบเรียนต่อ และหางานที่มีเงินเดือนทำได้ (ลักษณะทำนองเดียวกับหมู่บ้านหนึ่ง)

2. ภาวะการนำทางการแบบทำตามหน้าที่ เป็นปัจจัยกีดขวาง เนื่องจากมักเคลื่อนไหวเพียงก่อให้เกิดกลุ่มเพียงผิวเผิน หรือเพียงให้เกิดการประชุมเพื่อแจ้งข่าว หรือ ประชุมเพื่อจัดงานตามประเพณี ซึ่งกลุ่มที่เกิดขึ้นมักเลิกล้มไปในที่สุด ไม่สามารถส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นประจำ และต่อเนื่องได้ ส่งผลให้เกิดการสะสมบทเรียนล้มเหลวในการรวมกลุ่ม ทำให้การทำงานรวมกลุ่มตามแนวทางของโรงเรียนชุมชนอีสานยุ่งยากขึ้น รวมทั้งระบบข้อมูล ในภาวะการนำ ก็ได้ไม่เป็นระบบข้อมูลที่พัฒนาขึ้นเอง เพื่อให้ประโยชน์เอง แต่เป็นระบบข้อมูลที่จัดทำเพื่อสนองงานราชการของหน่วยเหนือเป็นสำคัญ ทำให้สังคมหมู่บ้านขาดแคลนข้อมูลที่มาจากความต้องการที่แท้จริงของสมาชิก และไม่คุ้นเคยกับการทำงานโดยอาศัยฐานข้อมูล (ลักษณะทำนองเดียวกับหมู่บ้านหนึ่ง)

6.2.2 สภาพะพื้นฐานของหมู่บ้านสองในเขตบริการของโรงเรียนในเขตสอง

สภาพะพื้นฐานของหมู่บ้านสองในเขตสอง	
ภาวะเอื้อต่อการดำรงชีวิตอยู่ได้ในหมู่บ้านหรือเอื้อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคมหมู่บ้าน	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือบั่นทอนสังคมในหมู่บ้านให้อยากแอลง
สภาพภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ ทรัพยากร และ สิ่งแวดล้อม 	สภาพภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ ทรัพยากร และ สิ่งแวดล้อม <u>เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์</u> ความผูกพันเป็นสังคมหมู่บ้านของหมู่บ้านสองในเขตสอง มีช่วงเวลาดั้งเดิมในช่วงต้น โดยชื่อของหมู่บ้าน เพิ่งปรากฏในแผนที่เมื่อปี พ.ศ. 2521 หรือมีช่วงเวลาเป็นสังคมหมู่บ้านเพียงประมาณ 21 ปี แต่เดิมพื้นที่ที่เป็นหมู่บ้านสองในเขตสอง ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ของเจ๊กใช้ปลูกพืชไร่จำพวกมันสำปะหลังเป็นหลัก ผู้คนที่เข้ามาจับจองในไร่มีอพยพมาจากต่างจังหวัด ต่อมาได้มีชาวบ้านบางส่วนได้ครอบครองที่ดินบ้าง โดยเจ๊กแบ่งขายให้ครัวเรือนละ 1 ไร่ ราคาไร่ละหนึ่งหมื่นบาท ไม่ขายให้มากกว่านี้ ในพื้นที่ที่เจ๊กแบ่งขายให้นี้จึงมักเรียกชื่อว่า ‘โนนหมื่น’ <u>แหล่งป่า</u> ป่าของหมู่บ้านสองในเขตสองเป็นแหล่งป่าเดียวกันกับของหมู่บ้านหนึ่งในเขตเดียวกัน ยังคงมีพื้นที่เหลืออยู่ประมาณ 850 ไร่ โดยทางการได้จัดให้เป็นเขตป่าสงวน
	<u>แหล่งป่า</u> แหล่งป่าของหมู่บ้านสองในเขตสอง ซึ่งเป็นแหล่งเดียวกับของหมู่บ้านหนึ่งในเขตเดียวกัน เดิมเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์มาก่อน แต่ปัจจุบันสภาพป่าเสื่อมโทรมต้นไม้ใหญ่ และสัตว์ป่าไม่มีแล้ว โดยเป็นผลมาจากการให้สัมปทานและการเข้าไปตัดไม้ของชาวบ้าน แม้ว่าชาวบ้านเมื่อตัดแล้วก็ได้ปลูกซ่อมเสริม แต่ก็มักปลูกเสริมด้วยไม้ประเภทยูคาลิปตัสเป็นหลัก

สถานะพื้นฐานของหมู่บ้านสองในเขตสอง	
ภาวะที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตอยู่ได้ในหมู่บ้านหรือเอื้อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคมหมู่บ้าน	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือบั่นทอนสังคมในหมู่บ้านให้อ่อนแอลง
● สภาพภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ ทรัพยากร และ สิ่งแวดล้อม แหล่งน้ำ หมู่บ้านนี้มีแหล่งน้ำธรรมชาติ ที่เป็นลำน้ำแยกมาจากแม่น้ำสายหลักของตัวอำเภอ และยังได้มีการจัดการทำเป็นอ่างเก็บน้ำ ทำให้สามารถใช้น้ำจากลำน้ำทำการเกษตรในฤดูแล้งได้ หมู่บ้านยังมีประปาของหมู่บ้าน ที่สร้างโดยกรมอนามัย ทำให้ทุกครอบครัวมีน้ำพอเพียงสำหรับอุปโภค บริโภค ตลอดปี 	● สภาพภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ ทรัพยากร และ สิ่งแวดล้อม แหล่งน้ำ แม้ว่าหมู่บ้านนี้มีแหล่งน้ำธรรมชาติ ที่เป็นลำน้ำแยกมาจากแม่น้ำสายหลักของตัวอำเภอ แต่พื้นที่ของครัวเรือนบางส่วนก็อยู่ใกล้ และยังไม่มียังมีวิธีดึงเอาน้ำจากลำน้ำมาใช้ประโยชน์ในหน้าแล้ง สภาพดิน จากเดิมพื้นที่ของหมู่บ้านนี้ส่วนใหญ่เป็นของเจ๊ก ใช้ทำไร่มัน จึงมีปัญหาค่อนข้างมากในเรื่องดินจืด ดินขาดคุณภาพ และมีแนวโน้มเป็นปัญหารุนแรงมากขึ้น เมื่อยังคงทำนาซึ่งเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวตลอดจนมีการใช้สารเคมีทั้งปุ๋ยเคมี และยาปราบศัตรูพืชในปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ
● สภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ผลผลิตสำคัญ อาชีพหลัก/อาชีพรอง อาชีพหลักได้แก่ ทำนา ซึ่งเป็นอาชีพที่มีผลผลิตเกิดขึ้น และเป็นผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่หากมีวิธีคิดและวิธีจัดการที่เหมาะสม จะสามารถเชื่อมต่อระบบสมดุลของ ธรรมชาติได้	● สภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ผลผลิตสำคัญ อาชีพหลัก/อาชีพรอง ภาวะที่เป็นข้อจำกัดจากอาชีพทำนา และ อาชีพเสริมทางการเกษตรอื่นๆ ได้แก่ พฤติกรรมการใช้สารเคมีซึ่งเป็นปัญหาในเรื่องการเพิ่มต้นทุนการผลิต และการทำลายคุณภาพดิน

สภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านสองในเขตสอง	
ภาวะเอื้อต่อการดำรงชีวิตอยู่ได้ในหมู่บ้านหรือก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคมหมู่บ้าน	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือบั่นทอนสังคมในหมู่บ้านให้อ่อนแอลง
● สภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ผลผลิตสำคัญ อาชีพหลัก/อาชีพรอง(ต่อ) ข้อมูลจาก กชช.2ค. แสดงว่าในจำนวน 106 ครัวเรือนของหมู่บ้านนี้ มี 96 ครัวเรือน หรือร้อยละ 90.6 ประกอบอาชีพทำนา ที่เหลืออีก 10 ครัวเรือน หรือ ร้อยละ 9.4 ทำอาชีพรับจ้าง ในจำนวนครอบครัวที่ทำนามี 74 ครัวเรือน หรือร้อยละ 69.8 ของ ครัวเรือนทั้งหมด ทำอาชีพเสริม ด้วย แต่ก็ยังคงเป็นอาชีพเสริมทางการเกษตร ได้แก่ การปลูกพืชอายุสั้น ส่วนการเลี้ยงหมู่นั้น มีเพียง 1 ครัวเรือนเท่านั้น ข้อมูล กชช.2ค. แสดงว่า มี 4 ครัวเรือน ทำการเกษตรผสมผสานซึ่งทำให้เกิดผลผลิตที่หลากหลายที่เอื้อทั้งระบบการบริโภค ในวิถีชีวิต และระบบของธรรมชาติด้านความหลากหลายทางชีวภาพ	● สภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ผลผลิตสำคัญ อาชีพหลัก/อาชีพรอง(ต่อ) ตามการรับรู้ของชาวบ้าน แสดงว่าทุกครัวเรือน ที่ทำการเกษตร 96 ครัวเรือน ล้วนใช้สารเคมี นอกจากนี้ ต้นทุนการผลิตยังสูงขึ้น อันเนื่องจากต้องจ้างทุกอย่าง ทั้งจ้างไถ จ้างดำ จ้างเกี่ยว รวมทั้งยังมีต้นทุนจากเหตุการณ์ที่เปลี่ยนมาใช้เทคโนโลยีเครื่องจักรกลแทนวิธีการผลิตเดิมด้วย ข้อมูลจากกชช.2ค. ปรากฏว่า จาก 96 ครัวเรือนที่ทำการเกษตร มี 42 ครัวเรือนหรือร้อยละ 39.6 มีรถไถ เป็นของตนเอง โดยในจำนวนนี้ 21 ครัวเรือน มีรถไถใหญ่ และอีก 21 ครัวเรือน มีรถไถเล็ก สำหรับครอบครัวที่ไม่มีรถไถเป็นของตนเอง ก็ใช้วิธีจ้างไถ <u>ภาวะหนี้สิน</u> จากการเพิ่มต้นทุนการผลิตทั้งในเรื่องสารเคมี เครื่องจักรกลในการผลิต (รวมถึงการซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ทั้งสิ่งอุปโภคและบริโภค) ภาวะที่เป็นข้อจำกัดตามมาก็คือ การเป็นหนี้ ซึ่งตามการรับรู้ของชาวบ้าน พบว่า ทุกครัวเรือนล้วนเป็นหนี้

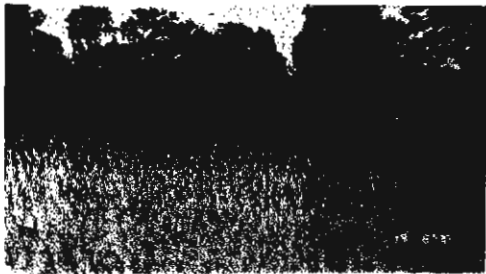
สภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านสองในเขตสอง	
ภาวะเอื้อต่อการดำรงชีวิตอยู่ได้ในหมู่บ้านหรือเครือข่ายให้เกิดความเข้มแข็งของสังคมหมู่บ้าน	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือกีดกันทางสังคมในหมู่บ้านให้ย้อนแสง
● สภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ผลผลิตสำคัญ 	● สภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ผลผลิตสำคัญ อาชีพหลัก/อาชีพรอง(ต่อ) โดยเฉพาะหนี้สินในระบบ ทั้งนี้เนื่องจากคนในหมู่บ้านนี้ส่วนใหญ่แล้วเป็นลูกจ้างในพื้นที่เจ็ก และมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่เป็นพื้นที่เล็กๆที่เจ็กแบ่งขายให้ ทำให้ไม่มีหลักฐานสำหรับใช้ในการกู้ยืมและใช้สินเชื่อในระบบ ข้อมูลจาก กชช.2ค.จึงปรากฏว่า มีเพียง 15 ครัวเรือน ใช้สินเชื่อจากสหกรณ์ และมี 23 ครัวเรือน ใช้สินเชื่อจาก ธกส. (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกชาวบ้านชาย - ไมโซ สมาชิกโรงเรียนชุมชนอิสาน) "ไม่มีใครไม่หนี้สิน บางคนที่ไม่เป็นหนี้ ธกส. เพราะไม่มีหลักฐานค้ำประกัน แต่ก็ยืมเจ็ก" (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกชาวบ้านหญิง - สมาชิกโรงเรียนชุมชนอิสาน) "ติดหนี้กันทุกคน ยิ่งอดหนี้จะอยู่ระหว่างสี่หมื่นถึงหกหมื่นบาท" <u>กรรมสิทธิ์ในที่ดิน</u> กรรมสิทธิ์ในที่ดินส่วนใหญ่ยังเป็น ที่ สปก. โดยพบว่า ที่ดินของหมู่บ้าน 3500 ไร่ เป็นที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์เป็นโฉนดเพียง 456 ไร่ อีก 3044 ไร่ เป็นที่ สปก. ชาวบ้านส่วนใหญ่มีพื้นที่ดินอยู่ในความครอบครองไม่มากนัก เนื่องจากเคยเป็นลูกจ้างในพื้นที่เจ็กมาก่อน และเจ็กแบ่งขายให้ไม่มาก

สภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านสองในเขตสอง	
ภาวะเชื้อค้ำการดำรงชีวิตอยู่ได้ในหมู่บ้านหรือเล็ก ให้เกิดความเข้มแข็งของสังคมหมู่บ้าน	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือเป็นทอนสังคมในหมู่บ้าน ให้อ่อนแอลง
● สภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ผลผลิตสำคัญ รายได้ ภาวะเชื้อที่ทำให้คนในหมู่บ้านนี้มีรายได้ สำหรับดำรงชีวิตอยู่ได้มาจาก 3 ทางหลัก โดย ทางหนึ่งมาจากการขายผลผลิตทางการ เกษตรโดยตรง ทางที่สองของรายได้มาจากการ กู้ยืม โดยเฉพาะการกู้ยืมจากนอกระบบ และรายได้ทางที่สามมาจากแรงงานที่อพยพ ไปทำงานต่างถิ่น 	● สภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ผลผลิตสำคัญ <u>กรรมสิทธิ์ในที่ดิน</u> ตามการรับรู้ของชาวบ้านแสดงว่า มีเพียง 30 ครัวเรือน ที่มีพื้นที่ทำกินเป็นของตนเองโดย ไม่ต้องเช่าเพิ่ม ส่วนที่เหลือนอกจากนั้นล้วน ต้องทำการเกษตรในที่จำนอง หรือในที่เช่า รายได้ จากข้อมูล จปฐ.2 ของหมู่บ้าน ปี พ.ศ. 2543 (ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของ หมู่บ้าน) พบว่า มีครัวเรือนเพียงร้อยละ 20.3 เท่านั้น ที่ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำมีรายได้พอเพียง ต่อการดำรงชีพ หรือมีรายได้เฉลี่ยไม่น้อยกว่า 20,000 บาท ต่อปีต่อคน ครัวเรือนส่วนใหญ่นอกจากมีรายได้ไม่ถึง เกณฑ์ขั้นต่ำ ยังต้องเผชิญกับภาวะดัชนีจาก การที่ต้องซื้อทั้งสิ่งอุปโภคบริโภคจำเป็นซึ่งไม่มี เวลาผลิตเองเพราะต้องทุ่มกำลังทั้งหมดไป ปลูกพืชเชิงเดี่ยว และต้องซื้อทั้งสิ่งอุปโภค บริโภคทั้งจากอิทธิพลค่านิยมบริโภคนิยม และวัตถุนิยมจากโครงสร้างสังคมแบบ อุตสาหกรรมทุนนิยมพึงพิงของประเทศ และจากสื่อทั้งของหน่วยงานรัฐ และเอกชน

สถานะพื้นฐานของหมู่บ้านสองในเขตสอง	
ภาวะเอื้อต่อการดำรงชีวิตอยู่ได้ในหมู่บ้านหรือเอื้อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคมหมู่บ้าน	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือบั่นทอนสังคมในหมู่บ้านให้อ่อนแอลง
● สภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ผลผลิตสำคัญ ภาวะของสิ่งอำนวยความสะดวกที่จูงใจให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ในท้องถิ่น ข้อมูลจาก กชช.2ค. พบภาวะของสิ่งอำนวยความสะดวกที่จูงใจให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ในหมู่บ้าน ได้แก่ - มีถนนลาดยาง 12 กิโลเมตรไปยังอำเภอด้วยเวลา 20 นาที (ยังคงมีถนนลูกรังหรือหินคลุก 1 กิโลเมตร) - ครีวเรือนส่วนใหญ่มีไฟฟ้าใช้ (จำนวน 103 ครีวเรือน หรือร้อยละ 97.2) - มีอาสาพัฒนาปศุสัตว์ - มีศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน - มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก - มีหอกระจายข่าว - มีการใช้แก๊สหรือไฟฟ้าในการหุงต้ม - มีวิทยุสื่อสาร 1 ครีวเรือน - มีร้านขายของเบ็ดเตล็ด 5 ร้าน - มีร้านซ่อมเครื่องยนต์ 1 ร้าน - มีโรงสีเล็ก 2 เครื่อง <u>การรวมกลุ่มเพื่อการผลิต</u> การรวมกลุ่มชาวบ้านโดยผู้นำทางการที่ยังคงดำเนินการอยู่ได้มี 3 กลุ่ม คือ	● สภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ผลผลิตสำคัญ ภาวะนิยมนวัตกรรมของสังคมยึดเงินเป็นสำคัญ เหตุการณ์ที่เป็นภาวะนิยมนวัตกรรมของสังคมยึดเงินเป็นสำคัญของหมู่บ้านนี้ จากข้อมูล กชช.2ค. พบเรื่องการครอบครองพาหนะ อำนวยความสะดวก ว่า ในจำนวน 106 ครีวเรือน มีครีวเรือนที่เป็นเจ้าของรถมอเตอร์ไซด์ จำนวน 51 ครีวเรือน หรือร้อยละ 48.1 ครีวเรือนที่เป็นเจ้าของรถจักรยานสองล้อ มี 44 ครีวเรือน หรือร้อยละ 41.5 ครีวเรือนที่เป็นเจ้าของรถปิคอัพ มี 10 ครีวเรือน หรือร้อยละ 9.4 ครีวเรือนที่เป็นเจ้าของรถอีแต่น มี 2 ครีวเรือน หรือร้อยละ 1.9 ครีวเรือนที่เป็นเจ้าของรถบรรทุกหรือรถเก๋ง มี 2 ครีวเรือน หรือร้อยละ 1.9 (บางครีวเรือนครอบครองพาหนะมากกว่าหนึ่งประเภท) ตามการรับรู้ของชาวบ้านยังพบว่าแทบทุกครีวเรือนมีโทรทัศน์ พัดลม ตู้เย็น วิทยุ ฯลฯ <u>การรวมกลุ่มเพื่อการผลิต</u> การรวมกลุ่มเพื่อการผลิตโดยทางการดำรงอยู่ได้ค่อนข้างน้อย เนื่องจากยึดเงินหรือรายได้เป็นสำคัญ ทำให้มีปัญหาเรื่องไม่มีตลาดรองรับ

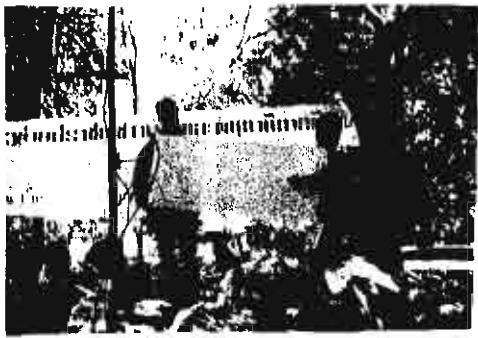
สภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านสองในเขตสอง	
ภาวะเอื้อต่อการดำรงชีวิตอยู่ได้ในหมู่บ้านหรือเอื้อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคมหมู่บ้าน	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือบั่นทอนสังคมในหมู่บ้านให้อ่อนแอลง
● สภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ผลผลิตสำคัญ กลุ่มสาธิตการตลาด ที่มีสิ่งของขายเหมือนร้านขายของชำ ซึ่งแม้ไม่มีศูนย์นี้ ชาวบ้านก็ต้องซื้ออยู่แล้วจากร้านค้าทั่วไป อีก 2 กลุ่มคือ กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มฅาปนกิจ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มเฉพาะกิจ เพื่อเข้าร่วมชุมนุมกับกลุ่มสมัชชาคนจน กลุ่มนี้ตั้งชื่อกลุ่มว่ากลุ่มเกษตรกรรมยั่งยืน มีผู้ประสานงานเป็นคนในหมู่บ้าน เพื่อรวมกลุ่มผู้คนผู้ที่เข้าร่วมกลุ่มมีรายชื่ออยู่ในบัญชีอย่างชัดเจน เพราะต้องผ่านการอบรมและจะมีค่าตอบแทนให้ (จากการสัมภาษณ์ระดับลึกชาวบ้านหญิง - ไมโซ สมาชิกโรงเรียนชุมชนอีสาน) "เวลามีการต่อรองกับรัฐบาล เขาจะรวมกลุ่มคนที่เขามีรายชื่ออยู่แล้ว เพราะคนพวกนี้ต้องเข้ารับการอบรมว่าจะไปจุดไหน จะทำอะไร แล้วเขามีค่าตอบแทนให้" หมู่บ้านนี้มีกลุ่มไม่เป็นทางการเกิดขึ้นด้วยการประสานงานของปราชญ์ชาวบ้านของโรงเรียนชุมชนอีสานในเขตสอง ได้แก่ กลุ่มแม่บ้านเพาะเห็ดฟาง	● สภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก ผลผลิตสำคัญ กลุ่มที่ยังคงดำรงอยู่ จึงมักได้แก่ ศูนย์สาธิตการตลาด กลุ่มออมทรัพย์ หรือ กลุ่มฅาปนกิจ ทั้งนี้เพราะ ศูนย์สาธิตการตลาดนั้นชาวบ้านต้องซื้อสิ่งอุปโภคบริโภคในวิถีชีวิตอยู่แล้ว เมื่อทำเกษตรเชิงเดี่ยว กลุ่มออมทรัพย์ก็ช่วยในเรื่องการกู้ยืม และกลุ่มฅาปนกิจก็ช่วยในเรื่องการเสียชีวิตที่หลีกเลี่ยงกันไม่ได้ กลุ่มไม่เป็นทางการยังไม่มั่นคงเท่าที่ควร เนื่องจากวิธีคิดยังคงยึดเงินหรือรายได้เป็นสำคัญ ทำให้ต้องประสบกับปัญหาเรื่องตลาดรองรับและต้นทุนสูงเช่นเดียวกับกลุ่มทางการ

สภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านสองในเขตสอง	
ภาวะเอื้อต่อการดำรงชีวิตอยู่ได้ในหมู่บ้านหรือเอื้อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคมหมู่บ้าน	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือบั่นทอนสังคมในหมู่บ้านให้อ่อนแอลง
● ข้อมูลประชากร สัญชาติ ศาสนา การศึกษา วัฒนธรรม ประเพณี การย้ายถิ่น <u>ข้อมูลประชากร</u> จำนวนประชากรต่อพื้นที่ ประกอบอาชีพทางการเกษตร จัดว่า ยังเป็นภาวะเอื้อ เนื่องจากยังไม่หนาแน่น (หากเทียบกับเกณฑ์ของโรงเรียนชุมชนอิสาน ที่ว่าพื้นที่เกษตรผสมผสาน ต่อครัวเรือนต่อพื้นที่ทางการเกษตรนั้น ปริมาณ 5 ไร่ก็พอเพียง) โดยข้อมูลของกชช.2ค. พบว่า จำนวนประชากร 533 คน หรือ 106 ครัวเรือน เมื่อเทียบกับพื้นที่ทาง การเกษตร 3000 ไร่เฉลี่ยต่อคนต่อพื้นที่ทางการเกษตรเป็น 5.6 ไร่ หรือเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อพื้นที่ทางการเกษตรเป็น 28.3 ไร่ จำนวนประชากรเทียบกับวัยแรงงาน ที่จัดว่าเป็นกำลังสมองและพลังของชุมชน ยังคงเป็นภาวะเอื้อ โดยพบจำนวนคนในวัยแรงงานมากกว่าในวัยเด็กและคนชรา โดยจากข้อมูล กชช.2ค.มีผู้ที่อยู่ในวัยแรงงาน (15 – 59 ปี) ร้อยละ 73.5 มากกว่าผู้ที่อยู่ในวัยเด็ก(ต่ำกว่า 14 ปี) ที่มีร้อยละ 19.3 และในวัยชรา(60 ปีขึ้นไป) ที่มีร้อยละ 7.2	● ข้อมูลประชากร สัญชาติ ศาสนา การศึกษา วัฒนธรรม ประเพณี การย้ายถิ่น <u>ข้อมูลประชากร</u> แม้ว่าโดยเฉลี่ยพื้นที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรของหมู่บ้านนี้ยังไม่หนาแน่น แต่ก็มีครัวเรือนเพียง 30 ครัวเรือนเท่านั้นที่มีพื้นที่ทำกินเป็นของตนเองโดยไม่ต้องเช่าเพิ่ม นอกจากนั้นต้องทำการเกษตรในพื้นที่จำนองหรือพื้นที่เช่า ภาวะที่เปลี่ยนไปสู่ความอ่อนแอของสังคมของหมู่บ้าน ยังมีในเรื่องการย้ายถิ่นของประชากรวัยแรงงาน ซึ่งตามการรับรู้ของชาวบ้าน แสดงว่า แต่ละครัวเรือนต้องมีคนใดคนหนึ่งไปทำงานต่างถิ่นโดยเฉพาะที่กรุงเทพมหานคร มีเพียงประมาณ 20 หลังเท่านั้นที่ไม่มีคนใดในครอบครัวไปทำงานต่างถิ่น

สภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านสองในเขตสอง	
ภาวะเชื่อต่อการดำรงชีวิตอยู่ได้ในหมู่บ้านหรือแอ่ง ให้เกิดความเข้มแข็งของสังคมหมู่บ้าน	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือบั่นทอนสังคมในหมู่บ้าน ให้อ่อนแอลง
● ข้อมูลประชากร สัญชาติ ศาสนา การศึกษา วัฒนธรรม ประเพณี การย้ายถิ่น <u>การศึกษา</u> กระแสหลักของการศึกษาในระบบโรงเรียนของหมู่บ้าน แม้ว่าเป็นการศึกษาที่แยกผู้เรียนออกจากการเรียนรู้ของครอบครัวและวิถีชีวิตในชุมชน แต่ก็เชื่อในเรื่องของการอ่านเขียน และได้ความรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง และพบว่าคนในวัยกำลังศึกษาเล่าเรียนนั้นมีเด็กในวัยที่ควรเรียนในระดับประถมศึกษา ได้รับการศึกษาเต็มจำนวน ร้อยละ 100 มีผู้ที่กำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 29 คน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 9 คน อนุปริญาหรือเทียบเท่า 1 คน 	● ข้อมูลประชากร สัญชาติ ศาสนา การศึกษา วัฒนธรรม ประเพณี การย้ายถิ่น <u>การศึกษา</u> ภาวะที่เป็นข้อจำกัด พบว่า ในกลุ่มระดับมัธยมศึกษา มีผู้จบการศึกษาระดับนี้เพียงร้อยละ 60 ของคนในวัยนี้ คนในหมู่บ้านที่ไม่ได้เรียนต่อแล้วส่วนใหญ่จบการศึกษาภาคบังคับ ระดับการศึกษาสูงสุดของคนในหมู่บ้าน คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย <u>การเรียนรู้</u> แต่ละครัวเรือนต่างเรียนรู้จากวิถีการประกอบอาชีพเดิมของบรรพบุรุษ การเรียนรู้ใหม่ๆ ไม่ได้มาจากความต้องการของตนเองหรือจากการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง แต่เป็นการเรียนรู้ที่ทางกรมจัดอบรมให้ เช่น การอบรมด้านสุขภาพ การจัดกลุ่มสนใจในอาชีพเฉพาะทาง เป็นต้น นอกจากนี้ก็เป็นการเรียนรู้จากสื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสื่อ โทรทัศน์ ที่มีแทบทุกบ้าน

สภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านสองในเขตสอง	
สภาวะเอื้อต่อการดำรงชีวิตอยู่ได้ในหมู่บ้านหรือก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคมหมู่บ้าน	สภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือบั่นทอนสังคมในหมู่บ้านให้อ่อนแอลง
● ข้อมูลประชากร สัญชาติ ศาสนา การศึกษา วัฒนธรรม ประเพณี การย้ายถิ่น <u>เชื้อชาติ/ศาสนา/วัฒนธรรม/ประเพณี</u> เชื้อชาติของคนในหมู่บ้านล้วนเป็นเชื้อชาติไทยที่ใช้ภาษาพูดท้องถิ่นอีสาน หรือภาษาลาว จึงไม่มีเรื่องขัดแย้งกันทางเชื้อชาติ และสามารถสื่อสารเพื่อการเรียนรู้เป็นภาษาเดียวกันได้อย่างคล่องตัว ศาสนาของคนในหมู่บ้านล้วนเป็นศาสนาพุทธ ซึ่งเอื้อให้ผู้คนมารวมตัวกันทำบุญต่างๆตามประเพณี ได้แก่ บุญข้าวจี บุญพระเวส บุญสงกรานต์ บุญบั้งไฟ บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญออกพรรษา บุญกฐิน ยังมีภาวะเอื้อจากความเชื่อร่วมกันของคนในหมู่บ้านนี้ คือ ความเชื่อในศาลหลวงพ่ออุดม โดยได้จัดให้มีพิธีกรรมร่วมกันในช่วงก่อนลงนาเพื่อขอพรความอุดมสมบูรณ์	● ข้อมูลประชากร สัญชาติ ศาสนา การศึกษา วัฒนธรรม ประเพณี การย้ายถิ่น การเรียนรู้จากการเรียกประชุมโดยผู้นำทางการนั้นค่อนข้างน้อย และมักประชุมเพื่อแจ้งข่าวสำคัญของทางราชการ ถ้าไม่สำคัญก็ออกเสียงตามสายแทน หรือมีการเรียกประชุมอีกบ้างในเรื่องการเตรียมจัดงานบุญตามประเพณีของหมู่บ้าน <u>เชื้อชาติ/ศาสนา/วัฒนธรรม/ประเพณี</u> มีภาวะที่นำไปสู่ความอ่อนแอของสังคมของหมู่บ้านจากอิทธิพลวัฒนธรรมของสังคมที่ยึดเงินเป็นสำคัญ ได้แก่ มีการพนันหวย (หวยหุ้นยังไม่มีเนื่องจากไม่รู้วิธีเล่น) พนันบอล พนันมวย ยาเสพติดนั้นเคยมีปัญหารุนแรงเมื่อสองปีที่ผ่านมาเนื่องจากมีผู้ชายอยู่ในหมู่บ้าน ต่อมาถูกจับ ปัจจุบันจึงมีปัญหาเรื่องยาเสพติดน้อยลง

สภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านสองในเขตสอง	
ภาวะเอื้อต่อการดำรงชีวิตอยู่ได้ในหมู่บ้านหรือเอื้อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคมหมู่บ้าน	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือบั่นทอนสังคมในหมู่บ้านให้อ่อนแอลง
ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน ความสัมพันธ์ระบบเครือญาติยังคงดำรงอยู่ และมีความชัดเจนตามการรับรู้ของชาวบ้านถึงความเป็นญาติกัน ซึ่งเป็นภาวะเอื้อที่ยังคงอาศัยระบบเครือญาติ ขอความร่วมมือกันได้ ● ภาวะผู้นำ ภาวะเอื้อต่อการสร้างเสริมความเข้มแข็งของสังคมของหมู่บ้านนี้ พบว่า ผู้นำทางการ (ผู้ใหญ่บ้าน) มีความเป็นผู้นำธรรมชาติอยู่ในตัวด้วย โดยนอกจากเข้าเป็นสมาชิกของโรงเรียนชุมชนอีสานแล้ว ยังปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่าง ขยันขันแข็งและทำเกษตรผสมผสานเป็นต้นแบบ นอกจากนี้ยังมีภาวะเอื้อจากการที่ผู้นำธรรมชาติในกลุ่มชาวบ้านที่เป็นสมาชิกของโรงเรียนชุมชนอีสาน จำนวน 9 ครุฑเรือน ได้รวมกลุ่มกันทำกิจกรรมอาชีพเสริม ได้แก่ กลุ่มแม่บ้านเพาะเห็ดฟาง 	ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน แม้ว่าระบบเครือญาติยังมีอยู่ แต่ก็พบข้อจำกัดที่มาจากสังคมแบบยึดเงินและยึดวัตถุเป็นสำคัญ เช่น พบว่า การช่วยเหลือแบบไม่คิดค่าจ้างนั้นไม่มีแล้ว การกู้ยืมเงินในเครือญาติก็มีการคิดดอกเบี้ย การทำงานในไร่นาก็คิดเป็นค่าจ้าง ● ภาวะผู้นำ ผู้นำทางการที่ได้เข้าเป็นสมาชิกของโรงเรียนชุมชนอีสานนั้น เพิ่งเข้าเป็นสมาชิกได้เพียงหนึ่งปี และยังไม่ได้ผ่านการอบรมหลักสูตร วปอ.ภาคประชาชน ซึ่งเป็นหลักสูตรสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง หรือหลักสูตรวิทยากรกระบวนการเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่การพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง(เคยจะได้เข้าอบรมหลักสูตรนี้แต่ติดภาระงานของทางการ) ภาวะการนำของหมู่บ้านนี้จึงยังคงอยู่ในกระแสหลักของภาวะการนำโดยทางการ ซึ่งมีภาวะที่เป็นข้อจำกัดของการนำแบบทางการโดยทั่วไป ที่มักเป็นการนำแบบแนวตั้ง ตามสายบังคับบัญชา หรือทำตามหน้าที่ ไม่ได้มีการรวมกลุ่มประชุมปรึกษาหารืออยู่เป็นประจำและต่อเนื่องเพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ หรือสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน อย่างภาวะการนำโดยผู้นำธรรมชาติของโรงเรียน ชุมชนอีสาน

สภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านสองในเขตสอง	
ภาวะเอื้อต่อการดำรงชีวิตอยู่ได้ในหมู่บ้านหรือเอื้อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคมหมู่บ้าน	ภาวะที่เป็นข้อจำกัดหรือบั่นทอนสังคมในหมู่บ้านให้อ่อนแอลง
 • ภาวะภูมิปัญญา : การเคลื่อนไหวและการสืบทอด ภูมิปัญญาซึ่งใช้ในความหมายขององค์ความรู้ และบุคคลที่เป็นเจ้าขององค์ความรู้ พบว่า ในหมู่บ้านนี้อยู่ระหว่างการเชื่อมโยงกับ ภูมิปัญญาที่เป็นปรัชญาแห่งการดำเนินวิถีชีวิตแบบพึ่งตนเอง และพึ่งพากันเอง ทำเพื่ออยู่เพื่อกิน(แทนการทำเพื่อขายเพื่อรวย) ในวิถีการผลิตของไร่นาสวนผสม ภายใต้การนำของปราชญ์ชาวบ้านของโรงเรียนชุมชนอีสานในเขตสอง ภูมิปัญญาเหล่านี้ได้มีการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเก็บบทเรียนท่ามกลางการนำภูมิปัญญาไปใช้ในชีวิตจริง โดยมีการประชุมอยู่เป็นประจำทุกเดือนๆละครั้งอย่างต่อเนื่อง	ภาวะการนำโดยผู้นำทางการของหมู่บ้านนี้ปรากฏว่า มีการเรียกประชุมบ่อย จะเรียกประชุมเฉพาะเมื่อมีข่าวสำคัญจากทางราชการต้องแจ้งให้ทราบ ชาวที่ไม่สำคัญนั้น ใช้วิธีประกาศเสียงตามสาย หรืออาจมีประชุมอีกบ้างเมื่อต้องเตรียมจัดงานบุญตามประเพณีของหมู่บ้าน • ภาวะภูมิปัญญา : การเคลื่อนไหวและการสืบทอด ครัวเรือนที่เป็นสมาชิกของโรงเรียนชุมชนอีสานยังคงมีน้อยเพียง 9 ครัวเรือน จากทั้งหมด 106 ครัวเรือน หรือเพียงร้อยละ 8.5 เท่านั้น และยังเป็นเพียงจังหวัดก้าวขั้นต้นของการเคลื่อนไหวรวมกลุ่ม ซึ่งได้แก่การรวมกลุ่มเพื่อการผลิตเสริมรายได้ ที่ยังคงคำนึงถึงเรื่องรายได้เป็นสำคัญ (ยังไม่ใช่เพื่อสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ เพื่อไปสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และเพื่อกอบบ้านกู้เมืองซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของโรงเรียนชุมชนอีสาน)

ลักษณะโดยสรุปของสภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านสองในเขตบริการของโรงเรียน ในเขตสอง

กระแสน้ำของสภาวะพื้นฐานของหมู่บ้านสองในเขตสอง มีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปสู่ความอ่อนแอของสังคมหมู่บ้านในหลายๆ ด้าน ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับที่มักปรากฏอยู่โดยทั่วไปของสังคมอุตสาหกรรมทุนนิยมที่พึ่งพิงที่เร่งการผลิตและการบริโภคด้วยการสร้างค่านิยมบริโภคนิยมและวัตถุนิยม ยึดเงินเป็นปัจจัยสำคัญของการดำรงชีวิต ในขณะที่ต้องพึ่งพิงภายนอกเป็นส่วนใหญ่

ในส่วนของการเคลื่อนไหวก่อสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยผู้นำธรรมชาติ เพิ่งอยู่ในขั้นเริ่มก่อตัวโดยปราชญ์ชาวบ้านของโรงเรียนชุมชนอีสานในเขตสอง ได้ติดต่อประสานงานกับผู้นำทางการ (ผู้ใหญ่บ้าน) รับผิดชอบกลุ่มแม่บ้านเข้าอบรมกลุ่มอาชีพ และจัดการให้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมอย่างเป็นประจำและต่อเนื่องทุกเดือนๆ ละครั้ง เพื่อสร้างเสริมองค์ความรู้ร่วมกันตามแนวทางของการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง บนฐานของการทำเพื่ออยู่เพื่อกินในวิถีการผลิตแบบไร้นาสวนผสมปลอดสารเคมี อย่างไรก็ตาม ก็ยังคงมีข้อจำกัดที่เพิ่งเป็นการเคลื่อนไหวก่อสร้างอยู่ในจังหวะก้าวแรกของการขยายเครือข่ายของโรงเรียนชุมชนอีสานที่ขยายด้วยกลวิธีการรวมกลุ่มการผลิตเพื่อส่งเสริมรายได้ ก่อนก้าวไปสู่ขั้นของการรวมกลุ่มเพื่อสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อไปสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และเพื่อกอบบ้านกู้เมืองในที่สุด

ภาวะการเปลี่ยนแปลงสู่ความอ่อนแอของสังคมหมู่บ้าน ในแต่ละด้าน พบว่า
เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์

หมู่บ้านสองในเขตบริการของโรงเรียนในเขตสองเป็นหมู่บ้านใหม่ที่เพิ่งปรากฏในแผนที่ของทางการเมื่อปี พ.ศ. 2521 ช่วงเวลาที่ชาวบ้านมีความผูกพันกันภายใต้ความเป็นหมู่บ้านใหม่นี้ น้อยกว่าของหมู่บ้านหนึ่งในเขตบริการของโรงเรียนเดียวกัน

แต่เดิมนั้นพื้นที่ของหมู่บ้านสองเป็นส่วนหนึ่งของหมู่บ้านหนึ่งในเขตบริการของโรงเรียนเดียวกัน พื้นที่ส่วนใหญ่ถูกครอบครองโดยนายทุนภายนอกที่เข้ามาทำไร่มัน หรือไร่อ้อย ต่อมาเมื่อผู้คนอพยพมาจากต่างจังหวัด มาเป็นลูกจ้างในไร่ และมีชาวบ้านบางส่วนได้ครอบครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินบ้างโดยนายทุนแบ่งขายให้ครัวเรือนละ 1 ไร่ๆ ละหนึ่งหมื่นบาท ไม่ให้มากกว่านี้ บางทีจึงเรียกชื่อบ้านในหมู่บ้านนี้ว่าหมู่บ้านหมื่น แต่พื้นที่ส่วนใหญ่ก็ยังเป็นของนายทุนภายนอก ชาวบ้านจำนวนมากต้องเช่าที่ทำเกษตร

ด้านสภาพภูมิศาสตร์

แหล่งป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์ ซึ่งตามการรับรู้ของชาวบ้านเคยรับรู้ถึงขั้นเป็นป่าดงดิบ มีสัตว์ป่าหลายชนิด ปัจจุบันสภาพป่าเสื่อมโทรม ต้นไม้ใหญ่ และสัตว์ป่าไม่มีแล้ว โดยเป็นผลมาจากการให้สัมปทาน และการเข้าไปตัดไม้ของชาวบ้าน

แหล่งน้ำของหมู่บ้านนั้น มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่เป็นลำน้ำแยกมาจาก แม่น้ำสายหลัก ของตัวอำเภอ และทางการได้จัดการทำให้เป็นอ่างเก็บน้ำ ทำให้บางพื้นที่ที่ไม่เคยถูกน้ำท่วม มาก่อน ต้องถูกน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก และมีพื้นที่บางส่วนของที่อยู่ไกลจากอ่างเก็บน้ำยังไม่มีวิธี ดึงเอาน้ำไปใช้ประโยชน์ได้ในหน้าแล้ง

สภาพดินของหมู่บ้านอยู่ในภาวะที่มีข้อจำกัดเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ทำไร่มา ไร่ छो้ย มาก่อน ซึ่งมีการใช้สารเคมีจำนวนมากด้วย ชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องประสบกับปัญหาดินจืด และ เสื่อมคุณภาพ

ด้านเศรษฐกิจ

รายได้หลักของหมู่บ้านมาจากการทำนา และมีรายได้บางส่วนมาจากการเกษตรทางอื่นเสริม เช่น การปลูกพืชอายุสั้น และการเลี้ยงสัตว์จำพวกหมู แต่กระนั้นครัวเรือนที่มีรายได้ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ หรือมีรายได้พอเพียงสำหรับยังชีพโดยเฉลี่ย ไม่ต่ำกว่า 20,000 บาท ต่อปีต่อคน ตามเกณฑ์ของ จปฐ.2 (ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ของหมู่บ้าน) มีเพียง ร้อยละ 20.3 เท่านั้น

สถานะหนี้สินในหมู่บ้านนี้ ตามการรับรู้ของชาวบ้าน แสดงว่า ทุกครัวเรือนล้วนเป็นหนี้ โดยเฉพาะหนี้ในระบบ ทั้งนี้เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นลูกจ้างในไร่ของนายทุน และมีที่ดิน เป็นกรรมสิทธิ์ในครอบครองไม่มากพอสำหรับใช้เป็นหลักประกันในการกู้ยืมในระบบได้ จำนวนครัวเรือนที่มีที่ดินเป็นของตนเองในการประกอบอาชีพทางการเกษตรโดยไม่ต้องเช่าเพิ่ม มีเพียง 27 ครัวเรือน จากทั้งหมด 106 ครัวเรือน หรือเพียงร้อยละ 25.5 โดยภาวะหนี้สิน ที่เกิดขึ้นนั้น เกิดจากการเพิ่มขึ้นของต้นทุนการผลิตทางการเกษตรทั้งในเรื่องการใช้ เครื่องจักรกลแทนแรงงานสัตว์ การใช้สารเคมีทั้งปุ๋ย และยาปราบศัตรูพืช การว่าจ้างแรงงาน ในการผลิตทั้งจ้างไถ จ้างดำ จ้างเกี่ยว รวมถึงการซื้อสิ่งอุปโภคบริโภคเพราะไม่มีเวลาผลิตเอง อันเนื่องมาจากต้องทำการเกษตรเชิงเดี่ยว ตลอดจนการซื้อเทคโนโลยีอำนวยความสะดวกต่างๆ ทั้งรถไถ รถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ รถปิคอัพ โทรทัศน์ ตู้เย็น พัดลม ที่มาจากการกระตุ้นค่านิยม บริโภคนิยม และวัตถุนิยมของสังคมอุตสาหกรรมทุนนิยมฟุ้งเฟ้อ

ด้านประชากร การศึกษา และวัฒนธรรม

ภาวะการย้ายถิ่นของประชากรวัยแรงงาน ตามการรับรู้ของชาวบ้าน แสดงว่าแต่ละครัวเรือน ต้องมีคนใดคนหนึ่งไปทำงานต่างถิ่นโดยเฉพาะที่กรุงเทพ มีเพียง 20 ครัวเรือน จากทั้งหมด 106 ครัวเรือน หรือร้อยละ 18.9 ที่ไม่มีคนใดในครอบครัวไปทำงานต่างถิ่น

การเรียนรู้ของผู้คนในหมู่บ้านเป็นการเรียนรู้จากวิถีการประกอบอาชีพทางการเกษตรแบบดั้งเดิม โดยเรียนรู้จากประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา และเรียนรู้จากสื่อโทรทัศน์เป็นหลัก

การเรียนรู้ในระบบโรงเรียนของหมู่บ้าน ยังคงอยู่ในกระแสหลักของการเรียนความรู้สากลตามตำราแกนกลางเพื่อเรียนต่อ หรือเพื่อประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร

ด้านภาวะการนำ

ภาวะการนำในหมู่บ้านอยู่ในกระแสหลักของภาวะการนำโดยทางการที่เป็นการนำแบบทำตามหน้าที่ ยังไม่มีการรวมกลุ่มชาวบ้านเป็นประชาคมที่มีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ หรือสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นประจำและต่อเนื่อง แต่จะมีการประชุมก็ต่อเมื่อมีเรื่องสำคัญจากทางการมาแจ้ง หรือเมื่อต้องเตรียมจัดงานบุญตามประเพณี ในกรณีที่มีเรื่องแจ้งที่ไม่สำคัญมักใช้การประกาศเสียงตามสายผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน

ระบบข้อมูลที่ใช้ในภาวะการนำเป็นข้อมูลที่ได้มาจากแบบฟอร์มของทางการ เช่น กชช. (แบบบันทึกข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน) หรือ จปฐ. (แบบบันทึกข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของหมู่บ้าน) ซึ่งต่างจากระบบข้อมูลของโรงเรียนชุมชนอีสานที่มีการออกแบบฟอร์มเก็บข้อมูลเพื่อนำไปพัฒนากลุ่มที่มาจากความต้องการของกลุ่มเอง

ภาวะที่ทำให้ยังคงดำรงชีวิตอยู่ได้ในหมู่บ้าน

เมื่อแหล่งป่าที่อุดมสมบูรณ์ได้เปลี่ยนมาเป็นป่าเสื่อมโทรม การดำรงอยู่ได้ในหมู่บ้านจึงต้องอาศัยวิถีการผลิตทางการเกษตรเป็นหลัก ได้แก่ การทำนา การปลูกพืชระยะสั้น การเลี้ยงสัตว์จำพวกหมู โดยอาศัยแหล่งน้ำจากน้ำฝนตามธรรมชาติ และแหล่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำที่ปรับแต่งลำน้ำซึ่งแยกมาจากแม่น้ำของตัวอำเภอ

ภาวะของดินที่เคยอุดมสมบูรณ์ได้เปลี่ยนมาเสื่อมคุณภาพเป็นดินจืดนั้น ได้มีการแก้ปัญหาด้วยการใช้สารเคมีเป็นหลัก

รายได้หลักจากการเกษตรที่ครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่พอเพียงสำหรับดำรงชีวิต ได้มีการแก้ปัญหาด้วยการกู้ยืม โดยการกู้ยืมจากนอกระบบเป็นส่วนใหญ่ และรอรายได้มาจุนเจือจากแรงงานที่อพยพไปทำงานต่างท้องถิ่น